

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS ★ JÚN ★ Czerwiec ★ 1995 ★ Č.6/445/ CENA 70 GR. (7000ZŁ)

Na prvú tohoročnú sejbu Repištanov dozerajú majestátne veľhory. O Repiskách píšeme na str. 10. Foto: B.Klimkiewiczová

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-36-88

ORGAN TOWARZYSTWA
SŁOWAKÓW W POLSCE
(ORGÁN SPOLKU
SLOVÁKOV V POLESKU)
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/4
tel. 34-11-27

Wydawca

Zarząd Główny TSKCiS

Sponsor

Ministerstwo Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny
JÁN ŠPERNOGA

Zespól

Vlasta Juchniewiczová,
Beata Klimkiewiczová, Jozef Pivovarčík

Społeczne kolegium doradcze
Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
Jozef Čongva, František Harkabuz, Žofia
Chalupková, Zenon Jersák, Bronislav
Knapčík, Lýdia Mšalová, Anton Pivovalčík

Skład i łamanie
„IKTUS”

Druk
Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów

Towarzystwa:

1 miesiąc - 70 gr (7000 zł)
kwartalnie - 2.10 zł (21000 zł)
rocznie - 8.40 zł (84.000 zł)

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstu.

V ČÍSLE:

Slovensko-poľské stretnutia	3
Maťby si nedáme	4
Jablončanky učia svojich vnukov	5
Ohrozujeme sami seba	6
Veľká Malá Lipnica	7
V spišskej metropole	8
Naozaj len spory o medzu?	9
Sadil dedko repu	10
Národnostné menšiny v Poľsku: Litovci	11
Z dejín Podvlnka	12
Slováci v Maďarsku	13
Osud slovenskej menšiny v Poľsku v 20. storočí	14
Dve zákutia bratstva Poliakov a Slovákov	16-17
Zo slovenskej literatúry	18-19
Čítatelia – redakcia	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým – mladším – najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychožábava – humor	30-31
Stáva sa...	32

VZÁCNA NÁVŠTEVA

Schválením záverečného dokumentu sa v Krakove skončilo dvojdňové stretnutie (21.–22.IV.) ministrov zahraničných vecí 10 členských krajín do SEV, Stredoeurópskej iniciatívy a 5 pridružených štátov (Rumunsko, Bulharsko, Ukrajina, Bielorusko a Albánsko). Slovensko ako riaditeľného člena SEI reprezentoval štátny tajomník Ministerstva zahraničných vecí Jozef Šesták a veľvyslanec SR vo Varšave Marián Servátka. Rokovania na krakovskom stretnutí boli venované o.i. otázke pričlenenia spomínaných asociovaných krajín, konfliktu v bývalej Juhoslávii, inštitucionalizácii SEI a ozivneniu jej doterajšej činnosti, ktorá by sa – podľa stanoviska slovenskej delegácie – mala sústrediť na rozvoj ekonomickej spolupráce, najmä v oblasti energetiky, obchodu a dopravy. Počas stretnutia došlo taktiež k dvojstranným slovensko-poľským rozhovorom, venovaným medzičinným práve otázkam dopravy a diaľničného spojenia Sever–Juh.

Počas pobytu v Krakove štátny tajomník Ministerstva zahraničných vecí SR Jozef Šesták v spoločnosti veľvyslance SR Mariána Servátku navštívili sídlo ústredného výboru nášho Spolku, kde ich srdečne uvítal plniaci povinnosti predsedu SSP prof. Jozef Čongva, ktorý zároveň porozprával stručne o dejinách Spiša a Oravy a našej krajanskej organizácii.

So súčasnou činnosťou a najdôležitejšími problémami nášho Spolku oboznámil vzácnego

Počas prehliadky našej tlačiarne. Foto: J.P.

Na stretnutí. Zľava: L. Molitoris, J. Čongva, minister J. Šesták, veľvyslanec M. Servátka a J. Šternog.

hosta tajomník ÚV Ľudomír Molitoris. Medziňm poukázal na ekonomický základ našej činnosti v kontexte obmedzeného dotovania a súčasne vzrmáhajúcej sa tlačiarne, problémy našich študentov na stredných, odborných a vysokých školach, ako aj krajanov pracujúcich na Slovensku. Zaujal tiež stanovisko k novému zákonu SR o pobote cudzincov, ktorý je voči našim, ale aj iným zahraničným krajanom reštrikčný. Napr. našim študentom môže nielen sťažiť život, ale viacerým dokonca znemožniť štúdiu na Slovensku.

Počas stretnutia sa hovorilo i o ďalších naliehavých otázkach, najmä o potrebe vyriešenia dvojitého občianstva pre krajanov, zvýšenia počtu štipendii pre krajanskú študujúcu mládež, o

slovenských bohoslužbách v spišských a oravských farnostiach a s tým spojených problémoch, o protikrajanských útokoch a nedostatočnej ochrane menšín a pod.

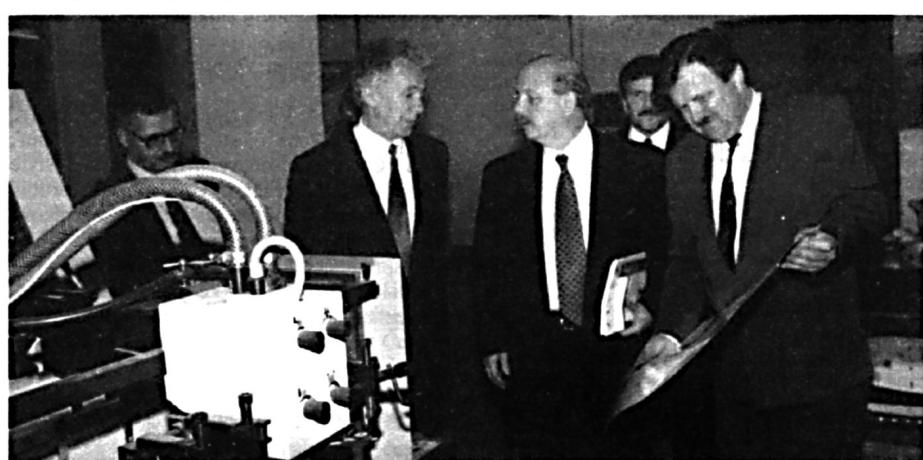
Štátny tajomník MZV J. Šesták si všetko pozorne a so záujmom vypočul a na viaceré otázky pohotovo odpovedal. Prisľubil tiež pomoc v riešení niektorých problémov. Na záver medziňm povedal:

– Som rád, že som sa mohol s vami stretnúť a priznám sa, že mnoho vecí ma veľmi prekvapilo. Myslim si, že vás Spolok robí nesmierne cennú prácu, že pomáhať pretrvať slovenskej menšine. Skutočne vďaka bohu a vďaka vám, že to robíte, lebo inak ľahko by sa vám mohlo stať, ako je to v Maďarsku, že menšina bude postupne zanikať. Chcem vás uistíť, že slovenská vláda má veľký záujem na podporu krajanov. Ako príklad môžem uviesť, že my sme na Ministerstve zahraničných vecí vytvorili samostatnú sekciu, ktorá sa bude zaoberať krajanskou problematikou. Ono je to pravda s tým pomalým prenikaním demokracie zhora nadol, prejavuje sa to aj u nás...

Ked' ide o dvojité občianstvo, nie je to jednoduché, lebo sa s tým spája mnoho problémov, ako napr. volebné právo, dane, reštitúcia majetku a pod. Myslim si, že istým riešením v tejto veci bude krajanská karta, ktorú odsúhlasili len nedávno. Aj ked' karta nenahradí dvojité občianstvo, ale bude plne zvropolnávovať krajanov na území Slovenskej republiky...

Na záver návštevy – sice krátkej, ale plodnej – si štátny tajomník MZV SR so záujmom pozrel našu tlačiareň, ako aj niektoré v nej vytláčené publikácie a vyjadril svoj obdiv a uznanie za ich vysokú kvalitu.

J.S.

MLADOSŤ RADOŠT

V poslednom čase sa na krajanských stretnutiach snáď najviac sklojuje slovo mládež. Niet mladých. Mladým sa nechce. Mladým je všetko jedno. Vidia len peniaze. Najradšej by odcestovali do cudziny. Na ničom im nezáleží. Je to až také beznádejné? Skúsmo sa opýtať tých, ktorých sa to týka. Mladých spišských a oravských krajanov: Gražiny Sončekovej, učiteľky v Podvilku (24 rokov), Barbary Papiežovej, absolventky Školy účtovníctva v Krakove (20 rokov), Jadwigi Grelákovej, maturantky jablonského lýcea (18 rokov), Roberta Kulaviaka, predsedu OV SSP na Orave (24 rokov) a Štefana Grigláka, zamestnanca firmy CSZ Kowalski (24 rokov).

Povedomie

Začnime od Adama. Vzťah k národnému povedomiu sa na pohraničí ustavične mení. Niektorí ho majú skalopevné a jednoznačné, iní sa poddávajú rôznym vplyvom. Kým sa cítia byť mladí krajania? Uviedli by pri sčítaní ľudu svoju národnosť?

ŠTEFAN: Som Slovák a pri sčítaní ľudu si napišem slovenskú národnosť. Na vojenčine sa moji kamaráti čudovali, keď sa z papierov dozvedeli, že som Slovák.

BARBARA: Narodila som sa na Orave, takže som predovšetkým Oravčanka. Ale v

dokladoch uvádzam slovenskú národnosť. Väčšina Oravcov má svoje korene na Slovensku, obaja moji dedovia sú Slováci.

ROBERT: Chceli ma prehovárať, že som Oravec, ale ja sa cítim byť Slovákom. Nikto mi nevnucoval povedomie, rozhodol som sa sám.

JADWIGA: Oravčania ukrývajú národné povedomie hlboko v sebe, nechvália sa s ním navonok, majú ho zakorenéné v srdci. Ked' som bola mladšia, cítila som sa byť Slovenkou, teraz som Poľka. Nedopustím však, aby mi niekto vzal slovenský jazyk a slovenskú kultúru.

GRAŽINA: Mladí sa hanbia povedať, že sú Slovákm. Ked' sa starší k tomu verejne nepriznávajú, ako to môžu žiadať od mladých? Moji známi sa čudujú, keď sa dozvedajú, že sú Slovenka. Niektorí to dokonca spochybňujú.

Gražina Sončeková

Škola

Výrazný vplyv na formovanie každého mladého človeka má škola. Učí, vychováva, ale nevدوjať sa stáva aj zázemím problémov a konfliktov. Kde sa učili mladí Spišiaci a Oravčania? Stretli sa v škole s výsmiehom a pohŕdaním?

BARBARA: Stredná generácia nás vystríhala pred zapísaním sa na slovenčinu. Môžu z toho vraj byť iba problémy. Hnevá ma to, že slovenská národnosť sa niektorým spája so snahou o zmene hraníc. Ja som sa slovenčinu učila na lúceu. Bola by to nedbalosť, keby som nevyužila príležitosť a nenaučila sa jazyk svojich predkov. Slovensko je tak blízko, pre Oravcov hranica neexistuje.

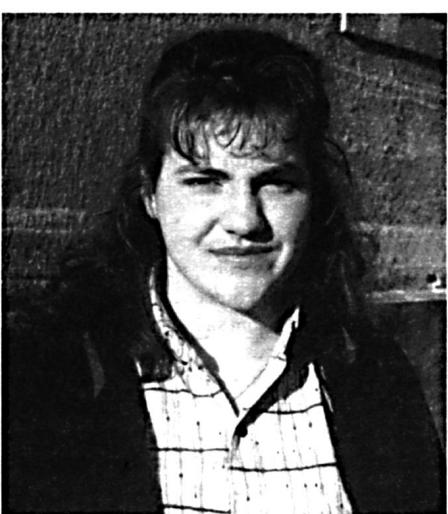
GRAŽINA: Študovala som na gymnáziu v Kežmarku a tam nám občas dávali učitelia najavo, že sme tí horší. Úplne iná situácia bola na vyskej škole v Prešove.

ROBERT: Slovenčinu som sa učil len na základnej škole, v lyceu som zrežignoval. V triede som bol jediný, ktorý sa otvorené priznával, že je Slovák. Občas sa vyskytli drobné škriepky, ale našťastie boli neškodné.

JADWIGA: V našej maturitnej triede sa učí 28 žiakov. Nikdy som sa nepýtala, kto je kto. Na slovenčinu nás chodí deväť. Všetci pochádzame prevažne z krajanských rodín. Dnešní učitelia už hovoria o tom, že tu bolo Slovensko, aj o tom, že na Orave žijú Slováci. Je naozaj strašné, keď niekoľk bráni rozvoju slovenskej kultúry!

ŠTEVAN: Na slovenčinu som chodil od 3. triedy, ale nikdy som si nevšimol nejaké konflikty. Zo 16 žiakov v triede sa 10 zapísalo na materinský jazyk. Dvaja sa neskôr vypisali.

Jadwiga Greláková

Aktivita

Starší krajania vyčítajú mladým, že sa nezapájajú do činnosti Spolku, že sú leniví a nič sa im nechce. Ako sa na to pozerajú mladí?

ŠTEVAN: Väčšina mládeže nevidí v krajanskej činnosti zmysel. Ale net sa čo diviť, nikto nás nepozýva na schôdze, spoločné podujatia. A našlo by sa veru páru mladých, ktorí by ochotne prišli!

GRAŽINA: Naša klubovňa nie je plne využitá. Polovica vecí je pokazená, bolo by treba urobiť celkovú opravu. Doposiaľ som bola asi na troch stretnutiach v jablonskej klubovni, ale mladých nikto nepripustil k slovu.

JADWIGA: Medzi staršími a mladšími nie je dobrý kontakt. Neinšpirujú nás, nehovoria, čo máme robiť. Ale vina je na obidvoch stranach. Nám sa nechce, rýchlo sa pre nejakú vec zapálime a rýchlo sa necháme odradiť. A častokrát by sa stačilo opýtať, prejaviť úctu tým skúsenejším.

ROBERT: Mladí majú teraz iné problémy. Peniaze nahrádzajú vzťah k vlasti, vlastou sú peniaze. Máme ľahší štart, hoci sa zdá, že nám je lepšie. Kedysi ľudia od malička vedeli, čím sa budú zaoberať v budúcnosti. Dnes si treba nájsť svoje miesto a to je pre mnogých psychická záťaž.

BARBARA: Keď sa hľadali mladí do podvŕšianskeho divadla, starší bedávali, že nikto nepride. A našlo sa až sedem hercov! Mladí sú, len treba s nimi systematicky pracovať. Často nám vyčítajú, že naša generácia nehovorí po slovensky, ale keď bolo treba, nezapísali nás do slovenských škôl.

Volný čas

Mladí nesedia ustavične nad knihami a nepracujú celý čas na gazdovstve. Ako trávia chvíle voľna?

GRAŽINA: Mladí nemajú kam ísť. Zvyčajne je na výber krém a biliard. Čo s takou ponukou?

JADWIGA: Niektorí sedia na pive, iní doma. Chýba kultúrny dom, v ktorom by sme si mohli prelistovať nové časopisy, zatancovať na normálnej diskotéke. Venuje sa nám len knáz Kubani, ktorý so všetkými starostlivo naciňuje čítanie textov.

ŠTEVAN: Skoro v každom dome je video, občas sa uskutoční nejaká zábava. Nemôžeme chodiť ani do kina, večer sa nemáme ako dostať späť z Nového Targu.

BARBARA: Občas chodíme na zábavy a diskoték. To je všetko.

ROBERT: Mnohí mladí cestujú za prácou na západ, alebo na stavby do Varšavy a Krakova. Ti, čo zostali doma, chodia prevažne na zábavy a diskotéky. Väčšina mladých z dolnozubickej dychovky je na robotách, alebo na vojenčine. Ale všeličo by sa dalo zmeniť.

Zmeny

Čo by to bola za mládež, keby nechcela zmieniť? Keby v týchto skleslých úvahách nenašla záblesk nadšenia a dobrej vôle? Zdravý nápad na zlepšenie situácie?

ROBERT: Hľadať svoje korene je veľké dobrodružstvo. Čosi ako cestovať do Afriky. Dúfam, že na to prídu aj iní mladí. Čo by sa malo zmeniť? Mladých lákajú výlety, športová pohraničná výmena, zájazdy súborov. Na to sú potrebné peniaze a tie sa dajú zarobiť napríklad na zábavách. Verím, že Festival slovenskej mládeže a plánovaná návšteva mladých na Slovenskom veľvyslanectve vo Varšave trošku osvieží krajanské hnutie. A dúfam, že sa nám podarí uskutočniť aj Deň slovenskej kultúry a že to s ním nedopadne tak, ako s plánovanými fašiangami, proti ktorým sa postavili niekto požiarinci.

Barbra Papiežová

GRAŽINA: Mali by sme sa pohnúť z miesta a nie vysedávať v klubovniach. Ja som ešte nebola na oravskej priehrade a možno by sa takých našlo viac; čo keby sme sa ta vybrali na bicykloch? Skvelé by bolo ajo zavítať na druhú stranu Babej Hory a obzriť si Hviezdoslavovo múzeum. A možno by sme založili ľudový súbor?

ŠTEVAN: Zišiel by sa nám poriadny kultúrny inštruktor. Zábavy pritiahnujú mladých len na chvíľu. Nepochybujem o tom, že by sa našli tanecníci do súboru. Snáď by nám pomohli aj pravidelné výlety a slovenské občianstvo. V Živote by sa mohlo uverejňovať viac článkov o mladých, nová slovenská literatúra a linka dôvery.

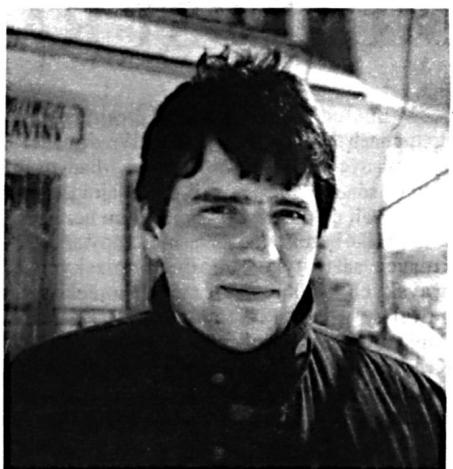
BARBARA: Mladí potrebujú skúseného organizátora, ktorý by s nimi mohol pracovať v ľudovom, divadelnom súbore, alebo dychovke. Vyžaduje si to však istú pravidelnosť a nepretržité cieľavedomé úsilie. Veľmi pomáha pohraničná výmena.

JADWIGA: V krajanskom hnutí by mala byť mládež na prvom mieste. Treba ju pritiahnúť. Čím? Časopismi, dobrými ľudovkami v štýle disku, pútami, výletmi. Veľa môžeme urobiť sami. Stačí, keď budeme mať impulz. V Krakove pôsobí Únia mladéž národnostných menšíns. Je to inšpirujúca organizácia, od ktorej by sme sa mohli mnohú naučiť. Čo keby sme založili Klub slovenskej mládeže v rámci nášho Spolku?

Výborná myšlienka! Na začiatok stačí, ak sa mladí krajania navzájom spoznajú a nadviažu kontakt. Potom sa už ľadu pohnú samé.

Text a foto: B. KLIMKIEWICZOVÁ

Robert Kulaviak

Záber z prednášky. Sprava: M. Mihálik, V. Repka a L. Molitoris

Účastníci prednášky v zasadacej ÚV SSP. Foto: J. Pivočarčík

SLOVENSKO-POLSKÉ STRETNUTIA

V KRAKOVE

Dňa 27. apríla t.r. sa v zasadacej sieni Ústredného výboru SSP v Krakove konala prednáška riaditeľa Odboru medzinárodných vzťahov Matice slovenskej Ing. Vladimíra Repku a jeho zástupcu Marcela Mihálka.

Boli to prvé prednášky z pripravovaného cyklu, ku ktorému dal podnet veľvyslanec Poľskej republiky v Bratislave J. Korolec. Na stretnutí s predstaviteľmi MS spolu skonštatovali, že kultúrne styky našich susedných štátov nie sú také, aké by mali byť a je potrebné zlepšiť informovanosť.

Témy – Matica slovenská pred vyhlásením samostatnosti Slovenskej republiky, ktorú prednesol V. Repka a Národná kultúra a čo s ňou? M. Mihálik, boli určené širšej poľskej verejnosti. V. Repka hned v úvode povedal:

– Je nutné pravidelne oboznamovať poľskú verejnosť s kultúrnou situáciou a dianím na Slovensku, nie však len prezentačnou formou, ako sú vystúpenia a preklady, treba jej predstaviť aj filozofický pohľad.

Preto sa vo svojej prednáške zameral na úlohu MS po prelomovom roku 1989, ktorý slovenskú verejnosť našiel nepripravenú. Poukázal na miniimperialistický nátlak Čechov na slovenský národ, rozpútaný hlavne pomocou masovokomunikačných prostriedkov. V rokoch totality došlo k odnárodnovaniu inteligencie a slovenská kultúra sa začala nahrádzať českou. Tá nás reprezentovala aj v zahraničí.

Už koncom r. 1989 bol vyhlásený národnou uvedomovací proces širokých vrstiev, na čele ktorého mohla byť len Matica slovenská so svoju širokou základňou a vedeckými inštitúciami.

Maďarská národnostná menšina a jej požiadavky začali ľudom naháňať strach, hlavne v južných oblastiach Slovenska, čo podnietilo zaktivizovanie a zakladanie nových miestnych výborov MS.

Matica slovenská prejavovala aktivitu aj vo vláde, kde presadila myšlienku štátnej samostatnosti, ktorá bola prijatá 17. júla 1992. K zrodu druhej Slovenskej republiky došlo 1. 1. 1993.

Marcel Mihálik sa vo svojej prednáške zamýšľal nad úlohou národnej kultúry, otázkou, ktorá je aktuálna pre celú Európu. Čo v nej má dominovať? Kozmopolitizmus, či nacionalizmus? V Európe doznala jedna spoločná éra, ktorá má za následok kozmopolitickú orientáciu západnej inteligencie. Tá tvrdí, že „náčio“ je

archaizmus. Západ sa ohradzuje pred východným nacionálizmom – príkladom je Juhoslávia. M. Mihálik si kladie otázku, kam patrí stredná Európa, ku ktorej kultúre má bližšie? Porovnáva západný internacionálizmus k bývalému komunizmu. Zároveň vyzdvihuje úlohu štátu, ktorý tvorí formu a národná kultúra tejto forme dáva obsah.

Západ akoby vývoj svojej kultúry zakončil, preto podlieha rôznym vplyvom, hlavne USA a Afriky. Došlo tu k zrovnomáreniu kultúr. Kozmopolitizmus presadzuje vždy len jeden typ kultúry.

M. Mihálik vyzdvhol tiež úlohu stredo-európskych národov, ktoré môžu robiť most medzi západom a východom. Východná kultúra nestratila obsah, lebo je ľudová, preto v nej treba hľadať nové zdroje.

Poukázal na úlohu štúrovcov, ako zlatej generácie, ktorá pochopila, že Slováci nemôžu byť zahľadení do seba, ale musia sa venovať aj spoločenským veciam, aby nás bolo vidieť. To je budovanie štátnosti, ktoré pokračuje dodnes. Na záver M. Mihálik povedal:

– Východná Európa zachráni západnú kultúru, ak nás budú chcieť počívať, pretože jej to viac pomôže, ako počívanie americkej kultúry. Najdôležitejšie je neustále hľadanie.

Po skončení prednášok bola diskusia, kde neveľkú skupinu poslucháčov zaujímalu orientácia Slovenska – či východ, alebo západ, ako aj hodnotenie prvého Slovenského štátu, alebo opodstatnenosť rozdelenia bývalej ČS. republiky. Boli to však tak široké tematické okruhy, že by si vyžadovali samostatné spracovanie.

Vladimír Repka a Marcel Mihálik po krakovskom stretnutí odcestovali do Katovic.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

V KATOVICIACH

Ústav slovanskej filológie Sliezskej univerzity v Katoviciach, Matica slovenská v Bratislave, Ústav jazykovej a odbornej prípravy zahraničných študentov Univerzity Komenského v Bratislave a Slovenský inštitút vo Varšave usporiadali v Katoviciach dvojdňovú (28. a 29. apríla) vedeckú konferenciu nazvanú Slovensko-poľské stretnutia. Hlavní organizátori: riaditeľ Ústavu slovanskej filológie – prof. Tokarz a lektorka slovenčiny – dr. Králiková

plánujú v tomto roku ešte dve ďalšie slovensko-poľské konferencie v Katoviciach. Druhá sa bude venovať téme: Utópie v slovenskej a poľskej literatúre.

Dvojdňová konferencia v Katoviciach bola ozajstným snemovaním o slovenskej kultúre, o aktuálnej politickej situácii na Slovensku, ako aj o problémoch výučby slovenčiny ako cudzieho jazyka. Preto tematika konferencie prilákala nielen predstaviteľov slovenskej a poľskej vedy, ale aj poslucháčov všetkých ročníkov katovickej, či vlastne sosnovieckej slovakistiky. Konferencia – ktorej sa zúčastnil zakladateľ slovakistiky v Sosnovci, slovenský veľvyslanec dr. Marián Servátk, zaujala nielen filológov. Je zaujímavé, že na rokovania prišli niekolík právnicki a poslucháči Právnickej fakulty v Katoviciach. Poslucháčka III. ročníka práva a súčasne redaktorka katovickej televízie Justyna Tawická urobila celý seriál televíznych záznamov.

28. apríla si účastníci vypočuli tieto referáty: Matica slovenská v predvečer štátnej samostatnosti (Vladimir Repka), Národná kultúra a čo s ňou? (Marcel Mihálik), K problematike súčasnej slovenskej prózy (Ladislav Čúzy) a K problematike súčasnej slovenskej poézie (prof. Marčok). Obecenstvo nebolo pasívne. Boli otázky, polemiky. Jednotní v názoroch neboli ani samotní Slováci zo Slovenska. Veľmi podnetná bola napríklad kontroverzia medzi Marcelom Mihálkom z Matice slovenskej a profesorom Marčokom z bratislavskej univerzity v otázke hodnôt slovenskej národnej kultúry.

Rokovania prvého dňa doplnil kultúrny program študentov slovakistiky, ktorý ukázal ich veľmi dobrú znalosť slovenčiny. Tento kultúrny večierok bol zároveň akousi mravnou odmenou pre doktorku Králikovú, ktorá poslucháčov vedela tak krásne naučiť po slovensky.

Druhý deň konferencie bol plánovaný ako okrúhly stôl s politickou problematikou a viedol ho z poverenia profesora Tokarza – profesor Jozef Čongva. Diskusia sa však koncentrovala na problémoch výučby slovenčiny ako cudzieho jazyka. Na viaceré otázky a poznámky odpovedali predstaviteľia UJOPu (o.i. docent Anton Gajdoš) a Metodického centra Univerzity Komenského – Studia Academica Slovaca (dr. Jana Pekarovičová). Viaceré otázky boli adresované veľvyslancom M. Servátkovi. Slovenský veľvyslanec zároveň oboznánil frekventantov so súčasným stavom slovensko-poľských vzťahov v politickej, ekonomickej a kultúrnej rovine.

JOZEF ČONGVA

Maľby si nedáme...

Existencia slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku sa prejavuje v rôznych aspektoch verejného a náboženského života. Udržať a vydobyť si národnostné práva je veľmi ťažké a takmer vždy sa stretávalo s odporom a nepochopením druhej strany. Slováci v Poľsku sú katolíckeho vierovyznania, ale aj napriek tomu pocitili od katolíckej cirkvi veľa prikoria. Spomeňme trebársku udalosť, ktoré sa odohrali pred vyše tridsiatimi rokmi v Novej Belej a Krempachoch na Spiši. Dnes, hľadiac na ne z časovej perspektívy, si neraz vzdychnem, ako len pokročil demokratizačný proces v Poľsku, keď kardinál F. Macharski vydal povolenie na slovenskú liturgiu a vzápäť sa vo viacerých obciach Spiša a Oravy začali odbavovať slovenské liturgické obrady.

Ked' pol'ská, tak aj slovenská

– Kedysi, tak do roku 1963, bolo v Novej Belej všetko v poriadku – spomína dnes Andrej Skupin. – Vtedy v našej farnosti začal pôsobiť kňaz Z. Bacziewicz. Zo začiatku bol k nám veľmi milý a zdvorilý, snažil sa nám vyjsť všemožne v ústrety. Neviem pod akým vplyvom raz počas nedelňajšej pobožnosti vyhlásil, že vidí možnosť zavedenia čisto poľskej omše pre mládež. Vtedy Slováci v Novej Belej rýchle zareagovali – ovšem, môže byť čisto poľská, ale pod podmienkou, že bude aj čisto slovenská. Vtedy sa začali v našej obci náboženské nepokoje a väsne, ktoré sa tiahali vyše osem rokov. Obyvatelia poľskej národnosti z Novej Belej chodili do kostola v Lopusznej a my sme si sami odbavovali pobožnosti v našom kostole. Hovorilo sa vtedy, že vtedajší krakovský arcibiskup uvalil na našu obec interdikt, ale to nie je pravda. Žiadnen interdikt neboli.

Pomaľovali si sami

Na prelome rokov 1962–63 v obecnom kostole sv. Kataríny prebiehali elektrifikačné práce, počas ktorých bol v značnej mieri zničený interiér a výzdoba kostola. Krátko nato došlo k spomínaným náboženským nepokojom. Slovenski veriaci sa spoločne rozhodli, že dajú na vlastné náklady kostol opraviť, čo sa aj stalo. Spoločne s p. Chorobom z Nového Targu pomaľovali kostolné steny, na ktoré p.

Kudelová, taktiež z Nového Targu, naniesla maľby. Tie sú v novobelškom kostole dodnes a v poslednom období sú zdrojom nedorozumení. Dnes majú skutočnú pamiatkovú hodnotu a nielen to, dá sa povedať, že v istom zmysle sú akoby vlastníctvom samotných fundátorov. Tak napr. Andrej Skupin financoval maľbu Panny Márie Sedembolestnej, Silvester a František Kurnátovci – Sv. Cyrila a Metoda, Silvester Lojek – maľbu Krista ako Dobrého Pastiera a Pannu Máriu Levočskú financovala Mária Chalupková. Prispeli aj ďalší, najmä z Ameriky, ktorí Belanom významne pomohli pri renovácii kostola.

V mŕtvom bode

Od poslednej väčnejšej opravy novobelškého kostola uplynulo takmer tridsať rokov. – *Nastal čas – hovoria členovia farského výboru Jozef Brija a Andrej Skupin – aby sme maľby obnovili. Iné východisko nevidíme. Svatý Cyril a Metod sú patrónmi všetkých katolíkov, tak isto je s Pannou Máriou Sedembolestnou. Nesúhlasíme s tým, aby boli maľby kdekoľvek premiestnené a slovenské náписy zamaľované, ako to niektorí navrhujú.*

Trošku iný názor zastáva miestny farár K. Koniarczyk, ktorý sice priznal, že je renovácia kostola potrebná, avšak zdôraznil, že existujú celkom odlišné názory na to, ako má prebiehať samotné maľovanie. Zatial sa však väčnejšie o tom nehovorilo. Aký postup sa má pri maľovaní zachovať? Existujú tu celkom protichodné názory. Novobelški Slováci rozdodne hovoria o obnovení malieb, zatial čo niektorí predstaviteľia poľskej strany tvrdia, že maľby treba zamaľovať, alebo niektoré preniesť, bez slovenských nápisov, niekde do kúta na bočné steny kostola.

– Pôvodne tu neboli žiadne maľby – povedal nám farár K. Koniarczyk. – Nepamäťajú si to dokonca ani najstarší Belania. Nás kostol je barokový a niektoré maľby kadia jeho vnútorný barokový ráz. Netreba tiež zabúdať na fakt, že kostol v Novej Belej bol maľovaný, keď bol na farnosť naložený biskupský interdikt, ktorý uložil krakovský arcibiskup. Niektoré maľby sú neestetické a boli urobené neodborne bez povolenia pamiatkárov a bez súhlasu Metropolitnej kúrie v Krakove. Bolo to, takpovediac, svojvoľné rozhodovanie o tunajšom kostole.

Panna Mária Levočská v Novej Belej

Otázka maľovania novobelškého kostola je na pretrase už niekoľko rokov. Zatial sa nedospelo ku kompromisnému riešeniu, ktoré by uspokojilo slovenskú stranu. Ako sme už povedali, tá chce len obnoviť maľby, tým viac, že nie sú vôbec proticirkevné – ved' ako môže niekomu prekážať Sv. Cyril a Metod – dnešní patróni Európy, alebo Panna Mária Sedembolestná? Zdá sa, že niektorým neide o vieru, ale o to, aby na Spiši Slováci neboli a aby sa čo najviac obmedzila ich existencia.

Určitý návrh riešenia podala Metropolitaná kúria v Krakove. Vyjadriala súhlas s tým, aby boli niektoré maľby premiestnené na bočné steny kostola bez slovenských nápisov. Podľa vojvodského konzervátora si práce v novobelškom kostole vyžiadajú kompromis a z neho potom vyplynie i koncepcia obnovy kostola. K tomu je potrebný aj súhlas Metropolitnej kúrie v Krakove.

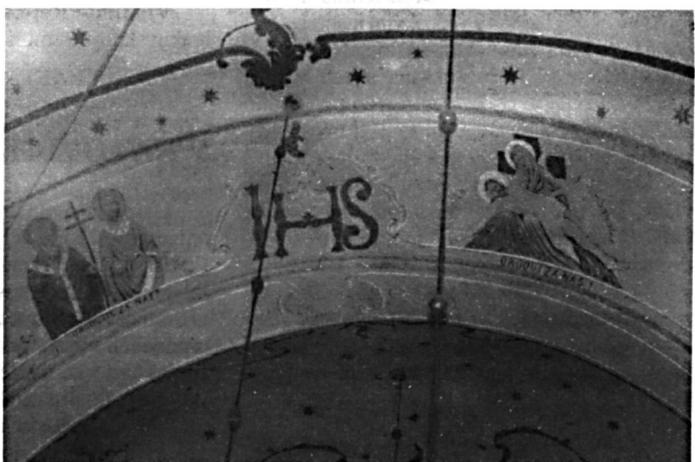
Problémom sa stala aj fara

Popri renovácii kostola je už oddávna problémom aj tamojšia fara, ktorá je dosť zničená a vyžadovala by si skôr zburanie ako opravu. V súvislosti s tým vo februári tohto roka richtár J. Klukoszowski zvolal celobecnú schôdzku, na ktorej sa obyvatelia dohodli – s jedným hlasom proti – že pristúpia k

• Novobelšký kostol. Foto: J. Pivočarčík

Sv. Cyril a Metod a Sedembolestná P. Mária. Snímky: J. Šternogá

JABLONČANKY UČIA SVOJICH VNUKOV

Kdeže je už Veľká noc? Príroda nás už dávno donútila na ňu zabudnúť. Kým sa však v mesačníku, ako je náš, mohli o tohoročných sviatkoch jari ukázať nejaké zmienky, stihlo sa zmeniť aj ročné obdobie.

Veľká noc zastihla Oravu takmer ešte zasneženú. Príroda si dopĺňala staré resty a tak nie a nie prestať. Všetky náročné prípravy na sviatky prebiehali v mrázivom počasi, od ktorého si dnešní ľudia v zmierňujúcom sa podnebí pomaly odvykajú – hlavne v polovici apríla.

Jablončanské krajanky s učiteľkou Katarínou Reisovou si však našli toľko voľného času, aby sa zišli v klubovni a pripomenuli si, ako to kedysi bývalo. Samozrejme, že priniesli aj svojich vnukov a vnučky, aby bolo komu odkázať svoje spomienky. Každé takéto stretnutie má preto kultúrno-výchovný ráz, pri ktorom sa zmení aj výzdoba klubovne.

V Jablonke sa stretli dva svety – starý, oravský a súčasný slovensko-poľský. Tradícia sa zmiešala s dneškom. Na stole sa stretli voňavý domáci chlieb a krémové zákusky, varené vajíčka s vyfúkanými a klasické farby s fixkami. Za stolom sedeli dievčatá v oravských krojoch, ale aj v džinsoch.

Veľkonočné zvyky sú v každom regióne odlišné, dokonca aj na dvoch koncoch samotnej Jablonky. Jedno však majú rovnaké – hlboký náboženský charakter spojený s predkrestanskými obradmi vitania jari. Po Veľkej noci sa odjakživa robila prvá orba, sadilo sa a sialo. Do prvej brázy sa vkladala posvätená slaninka a chlieb z veľkonočného košíka. Z Veľkej nedele do brázy putovali aj bahniatka a zem sa kropila svätenou vodou.

Jablonka si tradíciu zachováva

Najviac si z detstva pamätá krajanka Cecília Zboreková, ktorá na stretnutie upiekla chrumkavý domáci chlieb. Ale pohotovo ju doplnajú aj krajanky Cecília Machayová a Gizela a Mária Kasprákové.

výstavbe novej, lepšej a výhodnejšej fary. Počas jej výstavby by knaz býval v prázdnom urbárskom dome, kde je voda a iné vymoženosť. Jozef Brija, člen farského výboru, nevie pochopiť, prečo sa zrazu miestny knaz rozhodol starú faru ponechať a postaviť novú na farskom pozemku. Týmto bolo vlastne spoločné rozhodnutie a odhadlanie Belanov zamietnuté.

Otázka slovenských malieb v kostole, ako aj výstavby novej fary, budú určite ľažkým orieškom. Súhlasíme so stanoviskom novobežských Slovákov, ktorí chcú zachovať kostolné maľby pre budúce pokolenia. Ostatne tri neveľké maľby až tak veľmi nekazia barokový ráz kostola. Jedno je však isté, oba problémy by sa mali riešiť bez „pomoci“ tretích osôb.

JOZEF PIVOVARČÍK

Farbičky a vajíčka „obsadila“ mládež, a preto len názorne ukazujú, ako sa kedysi maľovalo. Ujedných sa používal len silný odvar z cibuľových šupiek a zafarbené vajíčka sa vyškrabávali nožíkom. Striedali sa kolieska s rovnými pásmi. U Zborekov sa používali farby, ale vzory boli tiež veľmi jednoduché – v strede tri tenké pásy dúhovej farby a na koncoch farebné zúbky.

Kraslice voľakedy maľovali len dievčatá, čo už podrástli. Maľovalo sa v rodinnom krahu, koncom Veľkého týždňa a vždy len uvarené vajíčka, ktoré sa potom ukladali do košíka na posvätenie.

Jarná očista

Aj s upratovaním museli byť gazzinky skoro hotové. V piatok sa nesmelo už nič umývať, ani drhnúť, lebo by sa stierali rany Ježiša. S veľkým očistením sa spájajú rôzne zvyky.

– Chodili sme sa o polnoci z piatku na sobotu umývať do rieky, celá rodina – hovorí C. Machayová. – Bolo to na pamiatku, že Ježiša hodili z mosta do rieky.

– U nás bolo inak – hovorí C. Zboreková. – V piatok ráno, keď mama vstala, naliala do lavóra studenú vodu a v nej sme sa museli všetci umyť. Pritom sme hovorili:

*Ide voda bystrá,
omyla rany Krista.
Omyla briezky korene,
omyj ma, hriešne stvorenie.*

Na Veľký piatok sa dodržiaval prisny pôst. Na raňajky sa varila kvašnica s hríbami, ktoré sa zajedali zemiaky a zvyšok dňa sa jedol už len suchý chlieb.

V sobotu sa naplnili košíky vajíčkami, napečenými koláčmi – zavijancami, soľou, chrenom, kúskom slaninky a išli sa do kostola posvätiť. Všetko, čo sa v sobotu varilo (jedlo na celé sviatky), ženy kropili svätenou vodou.

Veľká nedele

Na veľkonočnú nedelu sa z domu vyšlo iba raz – na veľkú omšu. Predtým si zajedli vajíčka a koláč z košíka. Po omši gazzodia utekali čo najrýchlejšie domov, lebo kto prvý dobehne, prvý skončí aj jarné práce. Ženy zasa pri zvukoch zvonov naberali do krčahov vodu z potoka a kropili ihu kravy. Hned' potom zasiali ovos do kovovej obrúče zo starého kolesa, aby sa sliepky cez rok pásl doma a tu znášali aj vajíčka.

Až potom si všetci v najužšom rodinnom krahu sadali k svatočnému stolu. Nesmela na ňom chýbať „mocná kvašnica“, do ktorej sa pridávalo veľa chrenu, kyslej kapustovej vody a klobásy, aby poriadne štípala. Bolo to na pamiatku Ježiša, ktorému do úst vlievali žlč a ocoť a veľmi trpel.

Na veľkonočnú nedelu sa ľudia nesmeli navštěvoať, ani susedi suseda.

„Lany“ pondelok

sa začína už o polnoci a na sucho neobišlo ani jedno dievča na vydaj. Niektoré mládenici

vykúpali aj v rieke. Popoludní sa už oblievali všetci navzájom – najčastejšie plnými vedrami.

Hoci naše krajanky už majú na pľeciach nejeden krížik, ešte vždy sa s chuti zasmiejú pri svojich spomienkach. U jednej bolo kedysi v prednej izbe vody až po členky, iná sa zasa aj štyrikrát prelezikala. Ich vnučky Monika, Jadwiga a Katka sa len usmievajú, onedlho to čaká aj ich. A Grzesiek si chystá podľa slovenského obyčaju korbáč z výbových prútov. Možno ho aj využije, ved' v Jablonke je šibaci utorok. Ženy spominajú, že sa ako deti tlikli hrnčekami a varechami – len tak pre radosť.

Kraslice sú hotové, korbáče upletené, koláče zjedené – Veľká noc sa môže začať. Tak sme si vinšovali po veselom a milom stretnutí v jablonskej klubovni na začiatku apríla.

* * *

V ten istý deň sa večer po omši konalo v kostole v Jablonke mystérium Ukrižovania Krísta, v ktorom sa predstavilo vyše 40 mladých ľudí z Chyžného.

Pred niekoľkými rokmi ho s nimi nacvičil knaz Michal Wojnarowski, ale v tomto roku v Jablonke vystúpili už v novom zložení. Hudobnú réžiu o. i. mal na starosti Ján Capiak.

Bolo až obdivuhodné, s akým zápalom mládež stvárhovala biblické postavy, pričom im v tom pomáhali vlastnoručne ušité krásne kostýmy.

Zozbierať a zosúladiť takmer 50 mladých ľudí nie je maličkost'. Otcovi Michalovi sa to vynikajúco podarilo. Ved' v nejednej dedine, väčšej od Chyžného, sa toľko mládeži nezíde ani na zábave. A tu to boli všetko mladí po skončení základnej školy – stredoškoláci, vysokoškoláci, ale aj roľníci.

Predsa je možné mladých ľudí nejako zamestnať, treba len nájsť vhodnú formu. Nie je to jediné predstavenie, ktoré si Chyžňania pripravili. Aktívni sú pri každej priležitosti.

Mystérium si tvrdzo pripravovali plné dva mesiace. Posledné dni života, ukrižovanie a zjavenie Krísta predstavili v 7 vstupoch, podľa scenára neznámeho autora z jedného z krakovských kláštorov.

Hádam najpôsobivejší bol výjav ukrižovania, keď sa na scéne zjavil obrovský kríž a na ňom pripevnené živé telo. Obraz dopĺňala vynikajúco vybraná hudba, takže diváci sa bez problému mohli preniesť do obdobia spred 2000 rokov. Prostredie kostola dojem ešte znásobovalo. Nejednému divákovi sa vtláčali do očí slzy.

Chyžňania s mystériom vystúpili ešte v Ludžmierci. Treba pripomenúť, že predstavenie sa uskutočnilo v spolupráci s Gminným kultúrnym strediskom, ktoré hercom prispelo značnou čiastkou na náročné kostýmy. Po vystúpení zabezpečilo aj malé občerstvenie v jedálni jablonského lycée.

Energia a zápal mladých Chyžňanov nasvedčovali, že sú schopní a ochotní nacvičiť ešte nejedno predstavenie. Peniaze získané od verných po vystúpení, využijú na púť a letný táborák, ktoré ešte utužia kamarátsku jednotu.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

OHROZUJEME SA SAMI

Spišská obec Kacvín leží skoro na hranici so Slovenskom. Jej chotár susedi z južnej strany s osturnianskym a frankovským chotárom, kým z východnej – s hanušovským a staroveským. Hraničná poloha spôsobuje, že niektorí kacvínski roľníci majú časť pozemkov na slovenskej strane. Aby ich mohli obrobiť, musia mať osobitné pripustky.

Mnohí návštěvníci Kacvína hovoria, že obec patrí k najuhladnejším a najzaujímavejším na Spiši, kde sa prepletávajú prvky starej zástavby s novou, modernejšej s tradičnou. Dodnes na kacvínskej ulici nájdeme staré zrubové stodoly a zaujímavé obilné sýpky „sypance“, ktoré nestretнемe v žiadnej inej obci severného Spiša. Žiaľ ich počet znepokojujúco klesá. Donedávna v obci pracoval aj vodný mlyn a píla...

Súčasný Kacvín má asi 1150 obyvateľov a 310 obytných jednotiek, hoci podľa miestneho richtára Stefana Wójcika je to nepresný údaj. V skutočnosti je to len okolo 270 usadlostí. Viaceré domy sú buďto prázne, alebo už neexistujú a zostali po nich len čísla. Čislovanie sa onedlho akuste zmení, keďže obec sa chystá zaviesť pomenovanie ulíc.

Všetky cesty vedú do Kacvína

Cesty na dedine, najmä v horskej oblasti, sú veľmi dôležitou otázkou. Ich stav môže obyvateľom uľahčiť, ale aj mimoriadne stísať život. Ako nám povedal richtár, za posledné tri roky sa v tejto veci veľa urobilo, najmä keď ide o poľné cesty, ktoré boli v značnej miere opravené a rozšírené. Po zavedení odtokových zariadení sa zlepšil aj stav asfaltových ciest cez obec. Žiaľ, na jeseň sa môže značne zhoršiť, keď sa v obci začne výstavba kanalizácie. Podľa dokumentácie, ktorú pripravila krakovská firma Diprokom, sa práce majú začať z lavej strany obce a zahrnú aj bočné ulice. Do kanalizačného systému bude napojený každý kacvínsky dom. Mnohí Kacvínčania vyjadrujú veľkú spokojnosť. Podľa nich kanalizácia prispeje nepochybne k zlepšeniu tamojšieho prostredia, a zvlášť čistoty riečky Kacvínčanky.

Smeti, smeti...

Veľkým problémom pre Kacvínčanov sú smetiská, ktoré sa rozrastajú ako huby po džaudi. Stačí sa prejsť v nedele najšie popoludnie po kacvínskom chotári, aby sme na viacerých miestach našli celý rad väčších či menších sметisk. Najviac je ich pozdĺž spomínamej riečky. Presvedčenie obyvateľov, že voda všetko odplaví, je neopodstatnené. Riečka je veľmi znečistená, preto každý by mal dbať o jej čistotu, aby vždy slúžila obyvateľom zdravou vodou.

Miestna samospráva sa pokúšala riešiť problém smetí a pred dvoma rokmi zriadila obecné smetisko. Žiaľ, dosť veľká vzdialenosť od obce spôsobila, že sa toto smetisko všeobecne nevyužíva. Podľa kacvínskeho richtára sa otázka smetí vyrieši až po zriadení veľkého smetiska pri Waksmunde, kam sa budú vyvážať smeti z celého Spiša. Každý občan si potom bude musieť kúpiť kontejner (120 l) na smeti a zaplatiť za ich vývoz.

20 minút strachu

Kacvín je na okolí známy bohatstvom lesov, ktoré zaberajú značné percento obecného areálu. Možno ich rozdeliť na súkromné, obecné (urbárske) a štátne. Lesy pre svojich majiteľov sú významným zdrojom

Stará drevonica – sídlo kacvínskej klubovne

Kacvínski krajania na schôdzke v klubovni MS

prijmov. Honba za ziskom v posledných rokoch spôsobila, že kacvínske lesy sa značne preriedili. Mnohým je les ľahostajný, žijú len dneškom, podľa známeho porekadla, že aj keď nás už nebude – les vždy bude. Nájdú sa aj takí, ktorí sa riadia heslom: keď neukradneš – nebudeš mať. Stačí dvadsať minút strachu, aby „zarobili“ 500 nových zlôtých. Ak zlodeja chytia na mieste činu, vec končí na políciu a primeranej pokute.

Istú ochranu lesov priniesla posledná úprava lesného zákona, podľa ktorého guľatina musí mať značku lesníka a jej majiteľ aj potvrdenie o legalite vyrúbaného dreva. V opačnom prípade majiteľ nielen stráca guľatinu, ale môže byť predvedený pred súd. Podľa môjho názoru zákon iba častočne rieši problém ochrany lesov a krádeže len obmedzuje. Les musia vedome chrániť sami obyvatelia.

Klubovňa a obvod

Jedným z väčších problémov nášho Spolku je činnosť slovenských klubovní na Orave a Spiši. Sú to väčšionou prenajímané neveľké miestnosti, ktoré nevyhovujú potrebám kultúrnych stánkov. Aj v Kacvíne Spolok prenajíma starú drevenicu, ktorá by sa hodila skôr pre múzeum, ako spoločensko-kultúrnú miestnosť. V Kacvíne už druhé volebné obdobie sídlí spišský obvod Spolku Slovákov v Poľsku a jeho predseda A. Pivočarčík, ale aj ďalší členovia, už oddávna poukazovali na potrebu zriadenia riadnej slovenskej klubovne. Preto pred tromi rokmi ÚV kúpil pre tento účel neveľký stavebný pozemok.

– Máme pripravený stavebný projekt – hovorí tajomník ÚV L. Molitoris – a výstavbu klubovne začneme ešte v prvom polroku t.r. Finančná situácia nám nedovoľuje stavbu v tomto roku ukončiť. Budeme stavať postupne. Zatiaľ sme na prvé práce mohli určiť len 50 miliónov zlôtých. Keď nám finančná situácia dovolí, v druhom polroku by to mohlo byť ďalších 50 mil.

Aká bude slovenská klubovňa v Kacvíne? Podľa tajomníka ÚV, zastavaný bude celý pozemok. Mala by byť poschodová budova s podkrovím, ktorá sa bude viac-menej podobáť klubovni vo Vyšných Lapšoch. Jej lokalizácia v strede obce je nepochybne atraktívna nielen z hľadiska krajanskej činnosti, ale aj možnosti jej využitia na iné účely. Kacvínski krajania netrpezlivo čakajú na svoju klubovňu. Dúfajme, že všetci pomôžu pri jej výstavbe.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Neprekáža Kacvínčanom toto „pôvabné“ smetisko v obci?

VEĽKÁ MALÁ LIPNICA

Piekne miastecko

Ak sa nemôžeš oženiť, alebo vydať, chod' do Malej Lipnice, tam sa to vraj každému podarí. Je to úhladná, ale samotárska dedina. Domy sú zoradené tak, že prepúšťajú veľa svetla. Vidno, že ich majitelia majú radi čistotu a nezávislosť. O Lipničanoch sa hovorí, že sú všade. Radi cestujú a domov prinášajú nové nápady. Keď sa vraj niekto na Orave rozhodne postaviť nový dom, zavita najprv do Lipnice. Ten, ktorý mu padne do oka, neskôr ukáže svojmu architektovi.

„Ej, Lipnica, Lipnica – to piekne miastecko, na šrodku Lipnice vychodzí slonecko“ – spieva sa v Ľudovej pesničke.

Miešanina národov

– Pred vojnou bola bieda, že až pišťalo – hovorí Ferdinand Pilch. – Tu boli kedysi len temné lesy.

Najprv vraj vznikla Babia hora. Akási žena zbieraťa na poli kamene a vysypala ich na hľbu. Potom nastala potopa sveta. Kamene sa v mori zvrásnilo a vystúpili na povrch v podobe Babej hory. Dole zostala úrodná pôda. Tam, kde rástol lipový háj, vznikla dedina, ktorú dnes volajú Lipnicou. A kto ju založil? Zbojníci, zbehovia, dobrodruhovia. Tí, čo sa dobre cítili v hlbokých neprehľadných lesoch a tí, čo ich vedeli vyklčovať bez mihnutia oka, keď bolo treba.

– Tu sa usídli Slováci, Maďari, Poliaci, aj Rumuni – tvrdí Ferdinand Pilch – moji predkovia boli luteráni a pochádzali z Rumunska. Na tomto kúsku sa miešali všelijaké národy, ved' aj priezviská o tom svedčia: Ferenc, Maďar, po mojom rode je pomenovaná hraničná hora Pilsko.

Prvá písomná správa o Malej Lipnici pochádza z r. 1606. Richtár Ján Kráľ gázdoval vtedy na dvoch lánoch zeme a jednom poddanskom hospodárstve. Lipničania na rozdiel od svojich oravských susedov prejavovali lojalitu voči pánom z Oravského zámku a dlho si udržali protestantizmus.

Tradičná malolipnická drevenica

Zbojnícky poklad

– V našich lesoch pod Babou horou sa skrýval zbojník Bialoň – tvrdí Štefan Adamčík. – Pochádzal z Veľkej Lipnice a patril do skupiny Jánosíka. Každý deň si musel zadovážiť nové krpce, lebo za noc ich celkom zodral.

Ludia dodnes veria, že v útrobách Babej hory sa skrývajú zbojnícke pivnice s obrovským pokladom.

– Viem, kde to je, – tvrdí Viktória Smrečáková – neraz sa tam hnali zástupy ľudí, ale pivnice sa otvárajú len na sväteho Jána.

Nedaleko nad Kroviarkami sa nachádza hlbočiné morské oko, kde sa vraj kedysi dva voly utopili. A to tak, že po nich nezostalo ani stopy.

– Hladina jazierka stále klesá, lebo ľudia rúbu svoje lesy ako pomätení – hovorí Silvester Smrečák.

Z jednej farnosti dve

V Malej Lipnici vznikla farnosť ešte za Rakúsko-Uhorska, v r. 1917. Predtým Malolipničania chodili do Veľkej Lipnice. Tam vznikla farnosť sv. Lukáša začiatkom 18. storočia.

– Malá Lipnica sa kedysi volala Vyšná a Veľká Lipnica Nižná – spomína si Štefan Adamčík. – Dávnejšie sme patrili do Spišskej Kapituly. Dodnes si pamäťam otčenás po maďarsky. Ešte po vojne boli slovenské omše.

Malolipničania si knaza Adama Lešniaka chvália.

– Povedal nám, že ak chceme robiť omše po slovensky, musíme urobiť schôdzku a pripraviť piesne – hovorí Silvester Smrečák. – V Jablonke je to trochu iné. Krajanov je viac a sú lepšie zohráti.

Vyučovanie slovenčiny nestaci

V Malej Lipnici sa učí slovenčina v základnej škole č. 2.

– Najprv sa zapisalo 20 detí, teraz je ich 35 – vysvetľuje Viktória Smrečáková. – Ale na začiatku to nebolo jednoduché, vyzeralo to všelijako...

Krajanka Viktória Smrečáková

Slovenčina by sa mohla učiť v Podvilku, Veľkej Lipnici, aj Pekelniku: mnohí majú príbuzných v slovenskom Bobrove. Treba myslieť na celú Oravu.

Ale kto na ňu má myslieť? Učitelia, žiaci, krajanski rodičia, predstaviteľia Spolku?

– Všetka upadá, mládež nič nerobí, len na diskotéky chodí – tvrdí Štefan Adamčík. – Mne je to jedno, ja už dlho nepotiahnem, škoda, že kultúra ich nebaví.

Viktória Smrečáková kedysi organizovala zábavy, slávnosti pre deti, pracovala so súbormi.

– Tá naša kultúra je jedna – nerozlučná. Nechápam, prečo gmina ustanovuje iba polskú kultúru – hovorí V. Smrečáková, – ved' aj slovenská má právo na nejaké dotácie. Ak nebude mladých, tak to všetko skončí. Naozaj sa na nich málo myslí.

Ale kto má na nich myslieť?

Tá rodná oravská zem už prestala, je plná kameňov, neužívá, nedá zarobiť. Iné možnosti dáva cudzina – najmä Taliansko, Nemecko, Rakúsko, USA. Väčšina mladých sa po čase vracia domov a za zarobené peniaze stavia dom. Ale čo d'alej?

Veľká, či malá?

V Malej Lipnici sa začína stavať nová škola. Má to byť okázaná budova s veľkou telocvičňou. Vraj by z nej mohlo byť aj lyceum. Nápady sú smelé, na ich realizáciu si bude treba ešte počkať. Iná, veľká a európsky vybavená budova nie je ešte plne využitá – v malolipnickom zdravotnom stredisku dodnes neordinuje zubař a detský lekár.

POKRAČOVANIE NA STR. 23

Pohľad z Malej Lipnice na Babiu horu

V SPIŠSKÉJ METROPOLE

Spišská obec Nižné Lapše patrí medzi tri najväčšie obce lapšanskej gminy. Z celkového počtu 15 obcí severného Spiša, až 9 patrí do lapšanskej gminy. Spolu to predstavuje 8200 obyvateľov, preto nečudo, že Nižné Lapše sú vzhľadom na gminnú administratívnu, zdravotné stredisko a políciu najviac navštievovanou obcou Spiša.

Zatiaľ niet väznejších problémov

– tvrdí novozvolený richtár Edvard Hatala. – Naša obec má 1350 obyvateľov, ktorí si vychádzajú v ústrety. Ale na druhej strane máme už niekoľko rokov problémy s výstavbou miestnej základnej školy. Naše deti sa v súčasnosti učia až v troch školských budovách. Je to obťažné pre žiakov aj učiteľov. Veľmi dobre, že lapšanský gminný úrad pristúpil k jej výstavbe.

Na stavenisku sa neprestajne niečo robí. Skupinka lapšanských murárov nepretržite pracuje. Ako dlho budú školu stavať, dnes ľahko povedať. Stavebný projekt a betónové základy školy boli urobené ešte v predošлом systéme. Sú obrovské. Lapšanskí stavbári hovoria, že mohli kľudne slúžiť na vojenský kryt. Školské monštrum je podelené na tri sektory. Stavbári sa na svoje dielo pozerajú optimisticky. Dúfajú, že ešte v tomto roku sa im podarí školu zastrešiť. Podľa nich všetko závisí od investorov: Gminného úradu v Nižných Lapšoch a Kurátória osvety v Nowom Sączi – aj keď prispieva len nepatrnom čiastkou. V minulom roku lapšanská škola pohltila takmer 900 miliónov zlých a v tomto roku to bude celá miliarda. Len samotné stavebné práce budú stáť takmer 250 miliónov. Za zvyšok sa nakupuje stavebný materiál.

Pri výstavbe školy veľa pomohli aj Lapšania, ktorí svojpomocne pracovali, najmä pri výstavbe základov a šalungov, ako aj uložení stavebného materiálu. Na výstavbu prispel aj miestny urbársky spolok, ktorý venoval 20m³ dreva.

Všetko nasvedčuje, že po rokoch stagnácie v otázkach školstva sa v Lapšoch konečne prelomili ľadu. Poznamenajme, že v súčasnosti je škola pre Gminný úrad v Nižných Lapšoch primárnoch. Vidno už prvé výsledky.

Školské monštrum

Richtár Edvard Hatala dúfa, že sa mu v najbližšom období podarí aj ďalšia vec – opraviť poľné cesty, ktoré sú veľmi zničené. Ich stav je podľa neho taký zlý, že nevie, kde a z ktorej strany začať. Pritom na opravu týchto ciest dostal z tohoročného rozpočtu len 90 miliónov starých zlôtých.

Lapšania budú mať' pílu!

Výstavba a montáž elektrickej pily v Nižných Lapšoch je v súčasnosti problémom číslo dva, aj keď ho už riešia bezmála 20 rokov. Vtedy bola kúpená prvá rámová pila, ale po niekoľkoročnom skladovaní ju vtedajší činitelia lapšanského roľníckeho krúžku odpredali roľníckemu krúžku v Lapšanke, pretože sa nevedeli dohodnúť. Odtiaľ ju potom odkúpil p. Stronček z Nedece a inštaloval ju na svojom pozemku v Kacvínskom Potoku, kde dodnes poskytuje služby obyvateľom.

Iniciávia inštalovania rámovej pily v Lapšoch vyšla opäťovne od výboru miestneho roľníckeho krúžku, ktorý chcel do činnosti zapojiť aj miestny urbár. Na obecnej schôdze však členovia urbáru nesúhlasili, aby bol urbár akcionárom výstavby pily. Zároveň sa účastníci urbárskej schôdze uzniesli, že na inštalovanie pily prenajmú roľníckemu krúžku vlastný pozemok o rozlohe 15 árov, ktorý sa nachádza na Dlhnej ulici, v blízkosti budov niekdajšej jatky.

Ako nám povedal predseda roľníckeho krúžku Franciszek Nowobilski, práce na montáži pily takmer finišujú. Majú už pílu o rozsahu 65 cm s motorom 35 kW. Stála 130 miliónov zlých. Potrebné finančné prostriedky krúžok získal predajom časti svojej strojovej základne za 75 miliónov, niečo si zarobili na mlatbách a chýbajúce peniaze poskytli sami členovia krúžku. V súčasnosti krúžok združuje len 40 osôb.

– Je dobre, že budeme mať' v obci pílu – pochvaľuje si richtár E. Hatala – Škoda len, že tak neskoro. Ved' nám od toho času lesy vážne preriedli.

– Naše úsilie bolo konečne zavŕšené úspechom – dodáva predseda roľníckeho krúžku F. Nowobilski. – Je načas, aby Lapše mali vlastnú pílu, tým viac, že susedné obce ju už majú. Kacvin dokonca dve.

Lapšanský richtár E. Hatala

Spisiaci dbajte o zdravie!

V Nižných Lapšoch sa nachádza aj oblastné zdravotné stredisko, odovzdané do prevádzky pred niekoľkými rokmi. Mohlo by sa zdať, že sa tým výrazne zlepší situácia spišskej gminy. Po jeho návšteve som získal celkom opačný dojem. Ordinuje tu len jeden lekár, dr. Edward Dziewoński, ktorý je zároveň vedúcim strediska. Od istého času v stredisku chýba detský lekár, nie je zabezpečené ani zastupovanie zubnej lekárky, ktorá je na materskej dovolenke. Podmienky, v ktorých ordinuje dr. E. Dziewoński sú dosť ťažké. Chýbajú nielen odborní lekári, ale aj nevyhnutná apparatúra. Na bežné odborné vyšetrenie u kardiologa musí pacient cestovať až do Nového Targu, pričom na výsledky treba niekedy čakať aj dva týždne. V stredisku by sa zišlo aj laboratórium. V súčasnosti má „lapšanský doktor“, ako dr. Dziewońskiego nazývajú obyvatelia, skutočne veľa práce. Len v deň mojej návštevy prijal až 70 pacientov! V Lapšoch je už 36. rok, preto nečudo, že veľmi dobre pozná tunajších obyvateľov. Hovorí o nich, že sú to veľmi pracovití ľudia, čo sa nezriedka odráža negatívne na ich zdraví. Najväčšie percento tvoria práve pacienti z poruchami pohybového ústrojenstva.

Blokáda informácií

Vojtěška Nižnolapšanskej gminy a zároveň šef EU Tatry Wendelin Haber je veľmi zaneprázdnenej. Po takmer dvojhodinovom čakani som ho predsa zastihol a požiadal o niekoľko bežných informácií týkajúcich sa výstavby školy v Nižných Lapšoch, ako aj zlej situácie v zdravotnom stredisku. Bol

POKRAČOVANIE NA STR. 23

Na stavbe pily

NAOZAJ LEN SPORY O MEDZU?

Zmena politického systému so sebou automaticky priniesla aj zmeny v hospodárskej a sociálnej oblasti. Tie sa zasa viažu so zhoršením bezpečnosti obyvateľstva, so vzrastom kriminality a častejšími konfliktami so zákonom.

Zmenila sa situácia aj na Orave? Na čo sa občania najviac sťažujú? Najkompetentnejšou osobou, ktorá má o všetkom prehľad, je náčelník polície, ašpirant Ignacy Paniak z Policajnej stanice v Jablonke. Naňho som sa tiež obrátila s mnohými otázkami, ktoré zaujímajú nielen miestnych obyvateľov, ale všetkých, čo Oravu navštievujú.

Lesy – jablko sváru

Náčelník I. Paniak pracuje v jabolonskej polícii od začiatku, a preto veľmi dobre pozná tunajšiu situáciu. Má na starosti pomere veľkú gminu – takmer 16 tisíc obyvateľov, ale dediny a obce majú medzi sebou rozdelené niekoľkí policajti. Hoci sa zločinnosť v gmine obzvlášť nevymyká z rámca normálnosti, v Jablonke pomýšľajú na zvýšenie počtu policajtov. Nabáda ich k tomu aj gminný úrad, ktorý registruje stále viac mladých ľudí bez práce. Neexistujú žiadne mládežnícke či kultúrne inštitúcie, ktoré by sa postarali o ich voľný čas. A preto ku konfliktom a zásahom polície dochádza hlavne v soboty a nedeľe. Najčastejším previnením je ničenie zariadenia reštaurácií a barov pod vplyvom alkoholu. Policajtom sa však neoplati voziť výtržníkov na záchytu do Nového Targu, lebo by im v mesiaci nestačilo na benzín.

Policajná stanica v Jablonke má k dispozícii len dve autá, z toho jednu starú nisku. Najväčší problém im preto robí výprava do terénu, v tom aj do lesa, ktorú musia absolvovať veľmi často a to v rôznom ročnom období.

Prečo práve do lesa?

– *Najčastejším priestupkom, s ktorým sa stretávame, je krádež dreva – hovorí I. Paniak. – Takmer každý vlastní kúsok lesa, ale rúbe aj u suseda. Sú to zdlhavé prípady končiace sa neraz procesom, pri ktorom musí svedčiť aj geodet.*

Naštastie sa vinník vždy nájde a prípady sú všetky vyriešené. Iné druhy krádeže sú zriedkavé – občas niekomu ukradnú auto, alebo sa vlámu do štátneho obchodu. Tu je to s odhalením páchateľa už ďažie.

Horšia hranica ako vnútrozemie?

Zdá sa, že ani nie. Samozrejme závisí to aj od štátu, s ktorým daná gmina susedí. Sú však určité špecifické, ktoré vnútrozemie nemá. Pašéractvo cez zelenú hranicu, nelegálny dovoz áut, zvýšený prihraničný ruch a pod.

Policajná stanica v Jablonke je do istej miery nútene spolupracovať aj s pohraničnou strážou. Navzájom sa informujú, čo v danej sezóne „ide“. – *Opäť sú to kone – hovorí I. Paniak. – Na hranici so Slovenskom bol vždy pašovaný dobytok a kone. Nejde tak ani o peniaze, ale o pomoc v roľníctve. Na Slovensku kone nie sú. Iný tovar závisí od nasýtenosti trhu, napr. ovčia vlna.*

Majú policajti zelené chodníčky v malíčku? Vraj ten, čo chce prejsť, si cestu vždy nájde. V poslednom čase sú to Rumuni, ktorí vyhľadávajú zelenú hranicu. Ak ich chytia a vyhostia, vráta sa s iným pasom.

Spolupráca s pohraničníkmi je nutná aj pri odhalovaní ukradnutých áut. Ak Jablončania disponujú trochou voľného času, pomáhajú pri kontrole čísel motorov. Ani hranica Trstená-Chyžné nie je výnimkou, tu už tiež čo-to odhalili. Hlavne sú to autá, ktoré pokračujú v ceste do Ukrajiny.

– *Naši ľudia si častokrát nevedomujú, že vlastnia ukradnuté auto. Zistia to až na hranici pri kontrole motora.*

S narkotikami si zatiaľ v Jablonke sily nemerali. Ale o nelegálnom predaji zbraní a vymáhaní výkupného už počuli.

Jabolonské medzinárodné trhy

Konajú sa každý týždeň a s nimi sa spája aj nový druh priestupkov. Stretáva sa tu niekoľko náči, či už ako predávajúci, alebo kupujúci. Poliaci, Slováci, Ukrajinci, Rumuni, Rusi – krádeže, autonehody, hazardné hry, nelegálny predaj a obrat devíz. Každá národnosť má niečo špecifické. Slováci sú najčastejšie obetou – nechajú sa okradnúť, aj oklamat. V Jablonke na ich tému počuť kadečo, ale náčelník I. Paniak hovorí:

– *Vychádzam z názoru, že je práve dobrá konjunktúra. Na Slovensku chýbajú niektoré výrobky, my ich máme prebytok – nevidím žiadne prekážky, aby tu Slováci nakupovali. Len keby sa inak správali na cestách. Sú nedisciplinovaní, nemajú rozsvietené svetlá, zapnuté pásy a spôsobili už veľa autonehôd, v tom aj smrteľných.*

Dopravné nehody sú vôbec postrachom Jablončanov. Z roka na rok sa ich počet zvyšuje a na políciu ich považujú po krádeži dreva za druhý najväčší problém.

Iní sú príslušníci bývalého ZSSR. Prichádza ich už čoraz menej, naďalej majú povolenie na dočasný pobyt v Poľsku a hospodársku činnosť. Nelegálnych obchodníkov polícia z Jablonky postupne vykázala. Tým sa zbavili prípadného predaja zbraní a vymáhania výkupného.

Rumuni si zasa radi zakradnú, hlavne deti. Nútia ich k tomu sami rodičia I. Paniak s úsemom rozpráva, ako sa nechcú prihlásiť k vlastnému dieťaťu, keď sa dá chytiť. Alebo ho za nešikovnosť ešte aj zbijú. – *V takýchto prípadoch máme zviazané ruky predpismi – hovorí, – ktoré nedovoľujú stíhať mladistvých, a ešte k tomu cudzincov. Ak ich aj chytíme, nemáme s nimi čo robiť.*

Neohroziteľní pytliači

Sú všade, kde žije divá zver. Sú zmorou obyvateľov, poľovníkov aj ochrancov prírody. Na vne sú opäť zákony. Pytliača treba usvedčiť pri strielani. Nahľásených prípadov majú v Jablonke neveľa, ale „čierny zoznam“ je dlhý. Sú to len signalizované prípady, lebo občania sa boja otvorené hovoriť. – *Ludia na dedine sa poznajú, veľmi dobre vedia kto, kedy a kde..., ale mlčia z obavy pred pomstou. Vinníci sa vyhŕázajú aj ohrom.*

V súčasnosti obyvatelia s políciou veľmi nespolupracujú. Ak aj niečo povedia, len pošepty. Nechcú svedčiť na súde, čo sa spája s výdavkami a stratou času. Políciu pomáhajú prevažne len richtári.

Náčelník jabolonskej polície J. Paniak

Sponsorov radšej nevyužívajú

Sponsoring súkromných osôb – moderný pojem aj metóda na získanie finančných prostriedkov, ale jabolonská polícia ho radšej nevyužíva, aby netvorili „dvojzmyselnú situáciu“ – hovorí I. Paniak.

– *Chcel by som povedať niekoľko milých slov na adresu Gminného úradu v Jablonke. Pred dvoma rokmi nám kúpili nový Polonez, vlane vysielacu a vypomáhajú aj s palivom.*

V rámci prevencie

spolupracuje Policajná stanica v Jablonke aj so školami, kde bol v tomto školskom roku zavedený nový predmet – komunikačná výchova. Tam, kde nemajú kvalifikovaného učiteľa, pomáhajú policajti. Okrem toho organizujú pre mladších žiakov prednášky o cestnej premávke a súťaze o bezpečnosť na cestách.

Občas je ich pomoc potrebná aj pri „výchovnom procese“ v Pomocnej základnej škole v Jablonke, kde chodia deti z celej Oravy.

– *Snažíme sa o i. pomôcť rozhovormi so žiakmi, ale často sú na vne rodičia, ktorých problémy vlastných detí nezaujímajú – poznamenáva I. Paniak.*

Prevencie je však potrebná aj na inej úrovni. Tu by pomohla kvalitná výmena informácií so susednými okresmi na Slovensku. Mohla by prebiehať od najnižších zložiek až po vojvodskú. Náčelník I. Paniak naznačuje, že už obe strany vedia o „stálych zákazníkoch“ a o ich činnosti. Mohli by jej predchádzať.

Ignacy Paniak sa nedal nahovoriť na prezentáciu väčšieho prípadu, tvrdil, že si na žiadan nemôže spomenúť. – *Dávno sme nemali žiadnen zvláštny prípad – hovorí, najčastejšie sú to prílovecké spory o medzu.*

Žeby všeobecne narastajúca zločinnosť Oravu obchádzala? Môžeme si to všetci len zbožne priať.

Na záver náčelník Policajnej stanice v Jablonke Ignacy Paniak vyslovil výzvu k občanom Oravy:

– *Neodvracajte sa od problémov, nepredstierajte, že ich nevidíte. Uvedomte si, že ak nám dnes nepomôžete informáciou k zaisteniu páchateľa, alebo zločinca, zajtra to môže postihnúť aj vás. Druhí sa od vás tiež odvrátia. Ak niečo viete, pomôžte! Nie vždy musíte byť pozvaní za svedka.*

Text a foto: V. JUCHNIEWICZOVÁ

SADIL DEDKO REPU

Hladný vietor

Repiská – Grochoľov a Vojtičkov Potok sa rozprestierajú na svahoch hlavného hrebeňa Spišskej Magury. Od nepamäti tu duli silné vetry z Tatier a častokrát sa stávalo, že dozreté obilie vymlátili skôr ako samotní gazdovia.

– *Vietor nikdy nič dobrého neprinesie – hovoria starí Repišťania. – Stále je hladný, za pár dní dokáže zjest' to, na čo my pracujeme celý rok.*

Ján Kalafut si pamätá tri strašné huragány, ktoré sa prehnali jeho životom. Ten najhorší vraj zadul nad Repiskami na začiatku 50. rokov. V lesoch sa polámaltoľko stromov, že na Grochoľovom Potoku si z nich postavili drevený kostolík a na Brijovom požiaru zbrojnici.

– *Halný je strašný – hovorí kňaz Mateusz Pietrzyk. – Raz som zažil, ako sa celý dom triasol. Videl som spustošené pásy lesa, stromy vtrhnuté z koreňmi. Bolo to hrozné!*

Kňaz M. Pietrzyk sa rozhodol, že ničivú silu vetra využije na užitočné účely. Začal stavať veterné mlyny, ktoré budú vyrábať elektrický prúd. Zatiaľ o svojom nápade veľa nehovorí, nechce ho zarieknuť.

Spojenie so svetom

Ako vznikli Repiská? Jeden dedko z Vyšných Lápš vraj na chotári začal sadiť repu. Potom prišli usadlisci. V dnešných Repiskách žije okolo 300 obyvateľov v 65 hospodárstvach. Vďaka 18 telefónom nie sú Repišťania takí izolovaní ako voľákedy, majú novú cestu. Obyvateľom Grochoľovho Potoka však dodnes chýba autobus, ktorý by ich vyviezel až na samý vrch.

– *Treba urobiť novú, širšiu cestu za dedinou – tvrdí zástupca richtára František Malec.*

Anna Mazurková z Grochoľovho Potoka

Pohľad na Repiská – Vojtičkov Potok

Polia mnohých Repišťanov ležia na hranici, iné za hranicou.

– *Naše pole susedí s poľom slovenských Rusnákov v Osturni – hovorí Anna Mazurková.*

– *Hovoria s nami po rusinsky, ale my im rozumieme.*

– *Na Slovensku sa kedysi páslis naše kravy*

– *vysvetľuje F. Malec – dodnes sú niektoré polany pomenované po krajanoch z Repísk, Čiernej Hory.*

Istým zadostučinením pre niektorých Repišťanov bola práca v Tatranskom národnom parku. Ale z voľakedajších 13 zamestnancov zostali dnes iba dvaja.

Zomknutí individualisti

– *Ludia si musia privyrábať dodatočne, horské pole nás neužívá – hovorí Anna Mazurková. – 16 rokov som robila v Cepelii, ale poslali nás do dôchodku.*

Nebola to ľahká práca, vedľa za jednu zimu bolo treba natkať 100 m pokrovco, ale repišské ženy ju mali rady. Dodnes každá z nich schováva krosná na povale. Čo ked' sa Cepelia vráti?

– *Ked' ešte nebolo cesty, lúdia tu žili v úplnej izolácii – hovorí kňaz M. Pietrzyk. – Repišťania sú milí a srdeční, ale priveľmi nezávislí a samostatní. Každý robi, čo uzná za vhodné. Čažko je dosiahnuť konštruktívnu spoluprácu.*

– *Vieme sa zomknúť, ked' sa niekomu pritrafi neštastie – vysvetľuje A. Mazurková.*

– *Vtedy celá dedina zbiera peniaze a dáva ich postihnutému.*

Božie slovo

Do života Repišťanov zasiahla hranica, tak, ako sa to stalo iným Spišiakom a Oravcom.

– *Žije tu miešané obyvateľstvo – tvrdí kňaz M. Pietrzyk – ale tvorí jeden celok. Všetci sme deťmi jedného Boha, sme katolíci.*

Teraz sa v Repiskách odbavujú miešané omše so slovenskými spevmi, ale nebolo tomu vždy tak. V 60. rokoch zostali Repišťania bez kňaza.

– *Ked'sme zaspievali „Vykvitla ruža“, kňaz odišiel od oltára – tvrdí Ján Kalafut. – Rok sme spievali bez kňaza, lebo chcel po poľsky; potom sa to napravilo. Ved' pán Boh je len jeden, na Slovensku nežije iný.*

Kňaz Mateusz Pietrzyk však nepresadzuje kázne v slovenčine. Prečo?

– *Súvisí to s úplnym pochopením Božieho slova. Niečo iné je modlitba, alebo piešeň, ku ktorej má veriaci emocionálny vzťah. Musí mu byť osobne blízka a vtedy je lepšia materčina. S Poliakmi v Kazachstane je podobne, tam poľskí kňazi odbavujú omše po rusky, piesne a modlitby sa odriekajú po poľsky.*

Poliaci v Kazachstane, Slováci na Spiši

Kňaz Mateusz Pietrzyk cestoval do Kazachstanu v decembri minulého roku. Poliaci, podobne ako aj Nemci, tvoria v Kazachstane jednu z najviac zoskupených národnostných menšíns. Väčšinu Poliakov vyviezli do ďalekej stepi po 39. roku. Prišli do divočiny, museli začať od základov. Prvé roky žili v zemlankách, neskôr v chalupách bez komínov. Dodnes majú mnohí postavené domy z lepenky, alebo železničných podvalov, v ktorých teplota dosahuje až 40° C. Majú jednoduchý a surový život, ktorý sa sústredí na zabezpečovanie základných životných potrieb. Čím sa líšia od Slovákov na Spiši? Nie sú na svojom. Chceliby sa vrátiť domov, do Poľska. Mnohí už svoj materinský jazyk nepoužívajú, zanikol pod nátlakom rusifikácie.

– *Tunajší lúdia majú v sebe mentalitu pohraničia – hovorí o Spišiakoch kňaz Pietrzyk.*

– *Ja sa modlim tak, ako ma naučili otcovia – hovorí František Malec – národnosť mám slovenskú. Nemožno byť raz tu, raz tam, kam vietor, tam plášť.*

– *Ked'som pracoval na Slovensku, bol som Slovák – priznáva Ján Kalafut. – Teraz som v Poľsku, tak som Poliak. Mladí spievajú v kostole po poľsky, my po slovensky.*

Školu v Repiskách navštevuje 42 detí, ktoré učia 3 učiteľky. Riaditeľom je krajan Ján Rusnák z Jurgova. Pri tak malom počte žiakov sa každé 2 ročníky musia spojiť do jednej triedy.

– *Kedysi sa tu učili deti do 4. triedy slovenčinu – spomína si Anna Mazurková – potom išli do Jurgova.*

Materinský jazyk sa repišské deti učili ešte pred niekoľkými rokmi, dnes zostal len jeden žiak, ktorého riaditeľ vyučuje osobitne.

Tatry učia pokore

Repiská začínajú objavovať aj ľudia z miest. Drevené domy sú roztrúsené po

LITOVCI

Národné obrodenie

O Litovcoch vieme málo, hoci majú so Slovákmi veľa spoločného. Litovské národné obrodenie sa začalo formovať v 80. rokoch 19. storočia, ktoré sa v učebniciach historie nazýva ako storočie premeny etnických komunit na národy. V Litovsku sa poddanstvo zrušilo až v roku 1861–1863. Dozrievanie národného povedomia urýchliť priamy kontakt s inými národmi, čo podnietilo nutkavé hľadanie vlastnej identity. Tomuto procesu nemohla zabrániť ani silná rusifikácia, ktorá sa vystupňovala v roku 1885. Litovskí intelektuáli počas celého 19. storočia publikovali práce o ľudovej kultúre Baltov. Vzorom sa stala fínska ľudová epopeja Kalevala, ktorou sa inšpirovali tvorcovia ľudovej poézie a zborových piesní. Práve tieto piesne sa stali národnou manifestáciou Litovcov, prejavom ich kultúrного cítenia. Nečudo, že ich Rusi uznali za nebezpečné a vydali tzv. „zákaz spievania“. Prvý festival piesní mohli Litovci zorganizovať až v r. 1924. Významnou osobnosťou, ktorá mala výrazný vplyv na formovanie národného cítenia Litovcov bol Antanas Baranauskas, litovský básnik a jazykovedec, biskup v Sejnoch v r. 1897–1902. V litovskej literatúre je známy predovšetkým ako tvorca romantickej poémy Anikščiu Šilelis.

— *Medzi Poliakmi a Litovcami neleží more preliejajúcej krvi* — tvrdí Eugeniusz Piotruškiewičius, litovský novinár. — *Vždy sme stáli na tej istej strane barikády. Koncom 19. storočia organizovali Litovci spolu s Poliakmi proticárske povstanie. V 20. rokoch sa litovskí intelektuáli nemohli zmieriť s tým, že idea republiky dvoch rovnocenných národov*

nenávratne zmizla. Konflikty medzi Litovcami a Poliakmi sa znova objavili v r. 1988–1989. Svoje urobili najmä politici a novinári, viem, ako sa dá manipulovať s informáciou.

Vlastné samosprávy a bohatá kultúra

Dnes žije v Poľsku asi 25 tisíc Litovcov, z toho polovica má autochtónny pôvod a žije v gminách Puńsk (80% Litovcov), Sejny (40% Litovcov), Suwałki a Szypliszki. Druhá skupina Litovcov je roztrúsená po celom Poľsku a tvorí ju obyvateľstvo, ktoré využilo možnosť reemigrácie zo Sovietskeho Zväzu po 2. svetovej vojne.

Kultúrna činnosť Litovcov je prekvačujúco bohatá a zasahuje do všetkých sfér.

— *V r. 1956 vznikol Dom litovskej kultúry v Puńsku* — hovorí jeho riaditeľka Jurata Kordowska. — *Stará sa o litovské súbory a propaguje našu kultúru.*

Od roku 1956 pôsobí pri Dome 70-členný folklórny súbor, od r. 1957 15-členné divadlo, od r. 1964 miešaný 40-členný zbor a od r. 1966 ľudový súbor Klump.

Litovci vynikajúco spievajú, ich zboru sú známe v celom Poľsku, Bielorusku, na Litve, aj v Ukrajine.

Pokial ide o samosprávy, Litovci sú v tom oveľa lepšie ako Slováci. V gmine Puńsk je vojtom i predsedom gminnej rady Litovec, 18 z 20 poslancov sa priznávajú k litovskej národnosti.

Aktívny jazyk

Litovci komunikujú medzi sebou po litovsky, staršia generácia má problémy so spisovnou poľštinou.

— *Z právneho hľadiska sa v Poľsku môže používať iba poľský jazyk* — vysvetľuje E. Piotruškiewičius. — *Ked' som bol na návštive u Lužických Srbov v Bautzen, úprimne som*

im závidel rovnocenné nápisu v materčine na obchodoch a úradoch. Bolo to tam celkom iné ako u nás.

Školstvo je snáď jedinou oblasťou, voči ktorej nemajú Litovci právne výhrady. V školách s litovským vyučovacím jazykom je litovčina povinná, ale žiaci sa učia aj poľštinu, aby zvládli terminológiu iných predmetov v oboch jazykoch. Mnohí z nich chcú totiž pokračovať v štúdiu na poľských vysokých školách, alebo univerzitách.

Masmédia

Regionálna rozhlasová stanica Biały Stok vysiela pravidelné programy v menšinových jazykoch. Jedným z nich je aj Litovský rozhlasový magazín, ktorý si poslucháči môžu vypočuť v utorok a štvrtok v hodinách od 18.30 do 18.45 a v nedeľu ráno. V programovej rade białostockého rozhlasu sú zastúpené aj menšiny, ktoré majú právo rozhodovať o prípadných zmenách.

Od r. 1960 vychádza v Puńsku dvojtýždenník Aušra, ktorého cieľom je prehľadovanie vzájomných zväzkov a spolupatričnosti medzi Litovcami v celom Poľsku. Časopis má pravidelnú prílohu pre mládež pod názvom Demesio. Aušra vychádza v litovčine a má 36 strán.

— *Stále sa ešte nemôžeme dosiať do televízie* — tvrdí E. Piotruškiewičius — *občas sa objavia dokumentárne filmy o Litovcoch, ale vždy iba v polštine.*

Poľskí občania litovskej národnosti sa združujú v Spoločnosti Litovcov v Poľsku, v rámci ktorej pracuje aktívna skupina mládeže.

Slováci majú s Litovcami veľa spoločného, ale pokial ide o kultúrnu činnosť a formovanie samospráv, majú sa od nich čo učiť.

Text a foto:

BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

Aké sú dnešné Repiská? Trochu mlčanlivé, uzavreté v sebe. Z tej repy, čo kedysi zasadil tajomný lapšanský dedko vyrastajú čoraz krajšie a pohodlniejsie domy, ktoré uspokojujú aj najnáročnejšie požiadavky moderného života.

Text a foto: B. KLIMKIEWICZOVÁ

Mariáni si postavili faru na vysunutom hrebeni Spišskej Magury

vŕškoch a mnohé si zachovali typický spišský ráz. Pri dobrom počasí vidno na Grochoľovom Potoku celý hrebeň Tatier. Dôstojné studené štíty vynárajúce sa z podložia mäkkých smrekových lesov. Taký pohľad dáva človeku inú perspektívnu, učí ho pokore a tvrdosť zároveň. Možno preto sa na jednom z bočných hrebeňov spišskej Magury usadili mnisi z rádu mariánov. Zatial sú traja: Roman Szepczak, Andrzej Kwaśnica a kňaz Mateusz Pietrzik.

— *Na Slovensku pôsobia poľskí mariáni v okoli Trenčianskych Teplic*, — hovorí kňaz M. Pietrzik — ale kňaz Stanisław Ługowski mi často so smiechom hovorí, že aj ja som na Slovensku. Tak vyzerá pohraničie — všetko sa vzájomne prelina.

Mnisi spolu s Repišťanmi momentálne dokončujú opravu dreveného kostolíka, ktorý dedinčania postavili v r. 1959. Na jeho mieste stála kedysi kaplnka. Koncom 19. storočia na Spiši zúrila cholera a maďarská vláda nariadila výstavbu cintorínov. Začiatkom 50. rokov začali Repišťania kaplnku prerábať na kostol.

Z DEJÍN PODVLKA

V poslednej časti nášho cyklu historie hornej Oravy vám predstavíme obdobie od r. 1938 do 1945, ktoré zahrnuje roky 2. svetovej vojny, ako aj obdobie pôsobenia Štefana Šmihela v obci Podvlka. V závere tiež uvádzame zoznam významnejších vzdelanov, ktorí sa v Podvliku narodili, alebo tu pôsobili. Zostavil ho autor štúdie Š. Šmihel podľa archívnych záznamov, pričom si uvedomuje, že to určite nie sú všetci a prosí, aby bol zoznam doplnený.

Nemecká rozpínavosť

V roku 1938 si Nemecko vedené A. Hitlerom pripojilo k svojmu územiu veľkú časť českého pohraničia – Sudety. V zápatí na to o zväčšenie územia požiadali aj Maďari – vtedajší spojenec Hitlera. Dve z mnichovských veľmocí – Nemecko (Ribbentrop) a Taliansko (Ciano) na stretnutí vo Viedni rozhodli o pripojení južného Slovenska a časti Zakarpatska k Maďarsku.

Túto situáciu využilo aj Poľsko a 25. októbra 1938 požiadalo o Tešínsko a časť Oravy – Suchú Horu, Hladovku a úsek chotára, hranícaceho s Veľkou Lipnicou. Na území Poľska sa viedla široká propaganda za pripojenie aj ďalších slovenských obcí, ako Rabčice, Sihelné, Polhora, Rabča, Veselé, atď. Bola to súčasť poľskej politiky zabezpečiť sa voči Nemecku po oslabení Československa.

Aby slovenskí politici zachránili oklieštujúce sa územie Slovenska, rozhodli sa vytvoriť samostatný Slovenský štát, čo im pod vyhľáškou obsadenia maďarským vojskom navrhlo Nemecko. Žiaľ, museli prijať aj nemeckú „ochranu“.

1. septembra 1939 Hitler napadol Poľsko a začala sa 2. svetová vojna. Krátko po skončení nemecko-poľských bojov slovenská vláda požiadala Nemecko o prinávratenie územia, ktoré Slovensku odtrhli Poliaci v roku 1920 a 1938. Hoci Nemci Slovensku ponúkli aj Nový Targ, vláda ho neprijala.

Tak sa územie hornej Oravy 21. novembra 1939 opäť dostalo na Slovensko. Obyvatelia – ako uvádza Š. Šmihel – túto zmenu vrelo privítali, pretože sa vymanili spod nemeckej okupácie, ktorá ovládla celé Poľsko. Starší obyvatelia si ešte pamäタali časy spred roku 1920, keď boli po slovenskej strane. Teraz mali počas šiestich rokov zabezpečený pomerný „blahobyt“ v porovnaní s okolitými krajinami.

Pôsobenie Štefana Šmihela v Podvliku

Obyvatelia hornej Oravy – píše autor – mali na Slovensku zabezpečenú národnú slobodu, nikto ich nepotupoval, kto sa cítil Poliakom, bol Poliak a kto Slovák, bol Slovák.

Od r. 1941 do 1943 bol Š. Šmihel v Podvliku kaplánom a neskôr správcom farnosti.

Podľa vlastnej skúsenosti opisuje život v obci. Hoci tu v tom čase žila väčšina slovenských rodín, boli tu aj Poliaci – bývalí učitelia a policajti s rodinami, organista, vedúca poštového úradu...

Nikto ich neprehováral, aby sa stali Slovákm, nikto ich nevyháňal, ani nevydal Nemcom. Všetci žili v zhode. Bez prenasledovania tu žili aj kňazi, ktorí agitovali za pripojenie Oravy k Poľsku – J. Buroň, K. Machay, J. Mašlák.

Š. Šmihel opisuje, ako sa za svojho pôsobenia v Podvliku ujal sestry bývalého tamojšieho farára, ktorého Nemci odviedli do koncentračného tábora v Dachau, kde zahynul. Sestra sa so svojou dcérou a vnučkou nechcela vrátiť do Poľska.

Spolu s organistom – učiteľom Ondrejom Jánošinom a jeho sestrou, tiež učiteľkou, farár Š. Šmihel založil v r. 1941 Združenie katolíckej mládeže. Tak, ako aj v iných slovenských obciach, bolo v ňom sústredených 150 chlapcov a dievčat. Vedenie pre nich organizovalo prednášky, nielen náboženského charakteru, ale aj z dejín, z oblasti kultúry, poľnohospodárstva, literatúry. Nacvičovali divadelné hry, prednášali poéziu a spievali v spevokole. Okrem kultúrnych programov pripravovaných pre obec a okolie, mládež nacvičila aj celovečerný program, s ktorým vystúpila v Bratislave. Publiku sa predstavila výberom piesní, tancov a scénok zo života hornooravského ľudu.

Obyvatelia Podvliku si na toto obdobie spomínajú veľmi dobre.

Orava – natrvalo rozdelená

Po skončení 2. svetovej vojny prestal existovať aj Slovenský štát. Boli takí, čo sa tešili, ale väčšina Hornooravcov bola zarmútená. Obnovila sa spoločná Čsl. republika, ktorej predstavitelia viťazných mocností prinavrálti pôvodné hranice spred 2. svet. vojny.

V rokoch 1945–47 preto vzrástla emigračná vlna na Slovensko, kde sa stáhovali prevažne slovenské rodiny z hornej Oravy a Spiša. Pomáhalim organizácie, ako Národná rada obcí hornej Oravy a Spiša a Oslobodzovací výbor pre Oravu a Spiš, ktoré si zakladali sami emigranti. Tieto organizácie boli riadne registrované a ich stanovy schválilo Poverenictvo vnútra v Bratislave v r. 1946. Ich cieľom bolo o. i. domáhať sa revízie št. hraníc. Pôsobili až do r. 1948, keď ich činnosť štátne orgány zastavili.

Hoci Štefan Šmihel od r. 1944 žil a pôsobil v obciach na Orave a Liptove, neprerušil styky s Podvilkom. Všimol si, že mladá generácia chtiačnechtiač podľahla silnej národnostnej prevýchove v školách a spoločenskej propagande a že obyvatelstvo pripojením k Poľsku nič nezískalo.

A preto, aby Slováci na hornej Orave, ktorá dlhé stáročia patrila k Slovensku, nezabudli na svoje dejiny, na svoju príslušnosť, rozhodol sa prezrieť dostupný materiál v slovenských archívoch a zaznamenať ho formou populárnej štúdie. Keďže si uvedomoval rozdielnosť názorov na túto problematiku, podotýka:

– Všetko, čo som z najstarších dejín Podvliku v archíváliach na Slovensku našiel, tu som objektívne napísal pre záujem mne milej obce...

Podvľčania sú Š. Šmihelovi veľmi vďační a v jeho diele – teraz už formou kronikárskych záznamov, pokračuje Štefan Chovanec, bývalý richtár Podvliku.

Najstarší známi vzdelanci z Podvliku

JÁN KOLKOVIC – nar. v Podvliku v r. 1661. Teológiu študoval v Trnave. V Podvliku pôsobil v r. 1687–1690 a v r. 1696–1705.

STANISLAV VILČEK – rodák z Podvliku, pôsobil tu v r. 1705–23 ako farár.

JÁN GROTOVSKÝ – nar. sa v Podvliku okolo r. 1684, teológiu študoval v Trnave. V Podvliku pôsobil v r. 1723–37. Vieme o ňom, že zriadil na farskom pozemku v Podvliku útulok – hospicium pre chudobných ľudí. Na tento cieľ založil fundáciu s vkladom 200 florénov.

ADAM VILČEK – nar. v Podvliku okolo r. 1705. V r. 1738 bol farárom v Tvrdošine a v 1755 v Oravke.

FRANTIŠEK BARINKA – Narodil sa v Trnave, ale jeho otec bol úradníkom v Podvliku na colnom tridsiatku. Chodil do Mariánskeho seminára v Trnave, potom prešiel do seminára sv. Štefana. V Podvliku bol farárom od r. 1749 až do smrti v r. 1761. Tu je aj pochovaný. Oravský historik J. Kohút o ňom v Katolíckych novinách napísal: ovládal reč slovenskú, poľskú, nemeckú. Bol knazom učeným, nábožným a horlivým, hojne zásobený knihami.

IGNÁC VILČEK – nar. pravdepodobne v Podvliku. V r. 1754 bol v seminári v Trnave ako bakalár filozofie. Pôsobil ako farár a kaplán v rôznych obciach na Orave.

JOZEF ŠIMRÁK – podvľčiansky rodák, ktorý tu pôsobil ako farár od r. 1811 – až do smrti v 1831. Je pochovaný v miestnom kostole v sanktuariu. Bol vicearchidiakonom a radcom sv. Stolice.

IGNÁC STOPKA – nar. v r. 1815 asi v Podvliku. Bol farárom, ktorý po odchode do penzie prenechal svoj majetok 769 florénov a 90 denárov kostolom a chudobným. Písal básne a články do Katolíckych novín.

VENDELÍN BÁNÓCZY – nar. v Podvliku v r. 1826. Bol kaplánom v rôznych obciach na Orave, v Podvliku pôsobil od r. 1858 ako farár až do smrti v 1896. Pochovaný je na miestnom cintoríne.

ŠTEFAN VILČEK – nar. v Podvliku v r. 1828. Pôsobil ako kaplán v Ružomberku, neskôr bol farárom. Dostal hodnosť opáta.

MATÚŠ VÁRZÉLY – nar. v Podvliku v r. 1821. Kaplán vo Veličnej, Hrabušiciach, Rabči, farár v Oravke. Od r. 1868 vicearchidiakon a školský inšpektor hornej Oravy, od 1873 dekan v Trstenej.

JOZEF BONK – nar. v Podvliku v r. 1858, vysv. na knaza v Spišskej Kapitule. Pôsobil v rôznych obciach Oravy, až v r. 1918 náhle zomrel v Dolnej Lipnici. Oplakaný farníkmi aj kňazmi. Vynikajúci kazateľ a slovenský vlastenec. (Š. Šmihel podotýka, že keby bol J. Bonk ešte žil, určite by nebol P. Borowy a F. Machay agitovali za odtrhnutie Lipnice od Slovenska.)

Spr.: V. JUCHNIEWICZOVÁ

so ZOLTÁNOM BARKÁNYIM
šéfredaktorom Ľudových novín

SLOVÁCI V MAĎARSKU

O národnostnom zákone Maďarskej republiky sa široko diskutuje hľadom v celej Európe a veľmi o chotne ho nejedna menšina predkladá za vzor hodný nasledovania. Zabezpečuje národnostným menšinám v Maďarsku o. i. zastúpenie v parlamente a veľmi dôležité vytvorenie miestnych a celoštátnych samospráv.

Ako sa tento zákon uplatňuje v praxi a ako ho využíva slovenská národnostná menšina v Maďarsku nám povedal Zoltán Bárkányi, šéfredaktor Ľudových novín, týždenníka Slovákov v Maďarsku.

– Nedávno, v marci t.r. bola založená celoštátna slovenská samospráva, ktorá by mala združiť všetkých Slovákov v Maďarsku. Bude to akási strešná organizácia, ktorá bude partnerom maďarského parlamentu. V Maďarsku je 13 zaregistrovaných národnostných menší, z ktorých 11 si už založili celoštátnu samosprávu, medzi iným aj Poliaci.

Aká je ich štruktúra a kompetencia?

– Je to niečo ako miestne a mestské samosprávy. Zatiaľ ich kompetencia ešte nie je vykryštalizovaná, ale môžu zastupovať menšinu v každej oblasti. Budú zodpovedné za to, aby bola zabezpečená národnostná výučba, aby v obci alebo meste prebiehal národnostný kultúrny život, aby sa ľudia zapojili do osvetovej činnosti, aby boli dvojjazyčné nápisy, atď. Ich úlohou bude národnostné hnutie usmerňovať a napomáhať mu.

Nepocitujete zo strany maďarských samospráv nevraživosť?

– Občas sme sa stretli s obavami väčšinových samospráv, že sa im budeme pliesť do kompetencii, ale teraz už vidia, že máme úplne iné úlohy.

V akých organizáciach sú združení Slováci v Maďarsku?

– Najpočetnejšou je Zväz Slovákov v Maďarsku, ktorý má vyše 6 tisíc registrovaných členov, potom je to Organizácia slovenskej mládeže v Maďarsku – druhá najväčšia, má 150 členov. Folklórna organizácia Slovákov Prameň je nepolitickej organizácia, ďalej Združenie slovenských spisovateľov v Maďarsku – má okolo 20 členov, z toho 5–6 spisovateľov a Slobodná organizácia Slovákov, ktorá vydávala mesačník Sme, ale zanikol a organizácia tiež o sebe nedáva znať. (O štyroch ostatných organizáciách sa hovorí, ako o alternatívnych voči ZSM – pozn. aut.).

Koľko Slovákov žije v Maďarsku?
– Okolo 100 tisíc a sú roztrúsení po celom Maďarsku.

Ked' už budete ukončiť vysvetlivovali a celoštátna samospráva bude naplno pracovať, s ktorými najpáčivejšími otázkami vystúpite?

– V prvom rade je to zastúpenie slovenskej národnostnej menšiny v parlamente. Napriek tomu, že národnostný zákon hovorí, že menšiny majú byť zastúpené v parlamente, doteraz nie sú, hoci zákon bol prijatý ešte v 93. roku. Po druhé – ešte doteraz nie sú zabezpečené finančné prostriedky pre činnosť národnostných samospráv, len na 1. štvrtrok a bez toho sú neschopné akejkoľvek činnosti. Samosprávy spadajú pod ministerstvo vnútra a sú financované zo štátneho rozpočtu. Od štátu dostaneme aj samostatné budovy, kde budú samosprávy sídlit.

Po tretie, najzávažnejšie problém sú v oblasti školstva. Nemáme toľko hostujúcich učiteľov zo Slovenska, kolko by sme potrebovali. V r. 1949 bola slovenčina na školách všade, kde boli Slováci, ale v 60. rokoch bolo naše národnostné školstvo takmer úplne zničené. Museli sme ho opäť organizovať – chodiť po dedinách a prehovárať rodičov, učiteľov aj starostov. Veľké zásluhy tu má ZSM. V 60. rokoch počet žiakov klesol z 10 tisíc na 3,5 tisíca. V súčasnosti máme asi 4,5–5 tisíc žiakov, ktorí sa učia po slovensky.

Aký typ škôl prevláda?

– Máme 5 základných a 2 stredné školy s vyučovacím jazykom slovenským, kde sa po slovensky učia všetky humánne predmety. V ostatných, napr. v chémii, biológii sa vysvetľujú po slovensky len odborné termíny. V iných základných školách sa slovenčina učí ako jazyk.

Máte problémy s učebnicami?

– Máme vlastné učebnice, ktoré píšu naši pedagógovia. Od r. 1949 sme ich vydali veľké množstvo. Ale problém sú – alebo nevyjdú na čas, alebo chýbajú. (Niektoré učebnice sú len preložené z maďarčiny do slovenčiny – poz. aut.).

Ako je vyriešená otázka dejepisu?

– Menili sme učebnice po 89. roku. Okrem toho už 10–15 rokov pracuje zmiešaný zbor slovensko-maďarských historikov, ale jeho výsledky nie sú také, ako by sme očakávali a ani učebnice dejepisu nie sú písané v tomto duchu.

*Predsedá
ZSM
Michal Mata*

Je aj u vás otázka cirkevi pálcivá?

– Máme veľké problémy. Prevažná väčšina Slovákov sú evanjelici – hlavne na juhu krajiny, na severe žije menšia časť katolíkov. Kedysi to bolo oveľa lepšie, lebo naše dediny mali farárov, ktorí hovorili po slovensky. Teraz máme iba troch. Vydávame ekumenický mesačník Cesta, pravda a život.

Najzávažnejším problémom, s akým sa menšiny stretávajú, sú peniaze. Kto vás financuje a na čo dostávate dotácie?

– Podporuje nás štát prostredníctvom Nadácie na podporu národnostných a etnických menší. Peniaze sú pridelované formou konkurzu. Nadácia má k dispozícii 400 mil. forintov na podporu spolkov, súborov – celej kultúrnej a osvetovej činnosti.

Vlani vláda venovala 100 mil. zo štátneho rozpočtu na vydávanie národnostnej tlače. Čiastky sú rozdeľované podľa titulov a počtu príslušníkov nár. menší. TV a rozhlas sú financované zvlášť.

Majú národnostné menšiny svoj priestor aj na televíznych a rozhlasových vlnách?

– Každý týždeň v sobotu dopoludnia máme 25-minútové vysielanie na 2. programe. V rádiu Segedín, ktoré zabezpečuje celonárodné vysielanie, sme každý deň a okrem toho aj v rádiu v Miškoltci, ktoré má regionálny rozsah.

Máte dosť priestorov na rozvíjanie kultúrnej a osvetovej činnosti?

– Problémy s klubovňami a inými priestormi nemáme, pridelujú nám ich samosprávy. V niektorých mestách, ako Békéšska Čaba máme aj samostatné kultúrne strediská, alebo spoločenské domy. Nemáme problémy ani s dvojjazyčnými nápismi. Sú na začiatku obcí, kde si ich občania žiadajú a na obchodoch si každý píše, čo chce. Ničenie nápisov patrí do krajnosti.

Kedže máte už pomerne dobre organizované školstvo, veľa mládeže sa uchádza o štipendium na Slovensku?

– Sú oveľa väčšie možnosti, ako je záujem. Stipendia sú nevyužívané.

Pán šéfredaktor, mohli by ste nám predstaviť vaše noviny?

– Je to jediný slovenský týždenník, a preto musí byť všeobecný, musí sa prihovárať ku každému. Sú tu rubriky pre ženy, mládež, zaobrábame sa kultúrou, politikou. Oslovujeme všetkých Slovákov a našim cieľom je písť o nich, pre nich. Viac–menej sa nám to darí, je to však

Keštiecke obecné
múzeum, v ktorom sa
nachádzajú aj
slovenské pamiatky.
Foto: archív

POKRAČOVANIE NA STR. 23

Autor štúdie, ktorú Život dnes uverejňuje, je mladým slovenským historikom, asistentom profesora Júliusa Bartla. Ako vedec a vysokoškolský učiteľ pôsobí na Vysokej pedagogickej škole v Bratislave. V júni 1992 bol účastníkom medzinárodnej konferencie mladých slovenských, českých a polských historikov, ktorí prediskutovali najdôležitejšie otázky najnovších dejín vrátane slovensko-česko-poľských vzťahov, problémov týkajúcich sa zmeny hraníc, postavenia národnostných menšíns, tzv. goralského obyvateľstva a pod.

Dr. Róbert Letz predstavil vtedy na vedeckom fóre referát venovaný dejinám Slovákov v Poľsku od roku 1920, keď severný

Spiš a horná Orava boli pričlenené k Poľsku, až po súčasnosti. Ako vieme, Letzova štúdia nebola zatiaľ nikde uverejnená. Nás časopis je teda prvý, ktorý túto štúdiu predstavuje širšej čitateľskej verejnosti. Podľa mňa má štúdia vysokú odbornú úroveň. Len jedna vec si vyžaduje opravu. Dr. Letz totiž napísal, že „napäť atmosféra na plebiscitnom území si vyžiadala aj obete na životoch. Rozvášnený ľud z Nižných Lápš zabil profesora Wišmierskeho“.

To vôbec nie je pravda. Totiž okolnosti smrti stredoškolského profesora Wišmierskeho, ktorý sa oženil s p. Haberovou z Nižných Lápš, podrobne popísal Dr. Ivan Chalupecký z Levoče v článku Krvavá hranica na Dunajci,

uverejnenom v Živote č. 4/93 na str. 7–8. Archívne materiály, medzi ním zápisnicu zo súdnej pitvy dosvedčujú, že prof. Wišmierski sa utopil v Dunajci, keď ako poľský agitátor utekal zo Spišskej Starej Vsi. Nikto, podciarkujem, nikto zo Slovákov mu na zdraví neublížil. Zdá sa, že Dr. Letz prevzal tento údaj z poľskej strany, ktorá týmto vyslovene protislovenským argumentom neprestajne šermuje. Žiaľ, poľská nacionalistická tlač ani teraz, po uverejnení práce Dr. I. Chalupeckého vo viacerých publikáciách, teda keď je známe ako k smrti došlo, nadálej nemieni túto tragickú údlosť interpretovať ináč a priznať pravdu objektívnym faktom.

JOZEF ČONGVA

OSUD SLOVENSKEJ MENŠINY V POLSKU V 20. STOROČÍ

Od zrodu idey všešlovanskej vzájomnosti nás delí už viac ako jeden a pol storočia. Je to dosť dlhý čas na to, aby sme sa mohli s nadhľadom zamyslieť nad tým, ako sa táto ušľachtilá kultúrno-politickej idea uskutočnila najmä vo vzájomných vzťahoch medzi jednotlivými slovanskými národmi. Historik po dôkladnejšom retrospektívnom pohľade na dejiny slovanských národov zistí, že pôvodná slovanská jednota sa vo väčšom rozsahu nikdy neuplatnila, že jej zástancami bola len hŕstka romantických nadšencov. Trpkou skutočnosťou boli práve rozpory medzi slovanskými národmi, ktorých latentná podoba vystúpila paradoxe na povrch v 20. storočí, keď v strednej a južnej Európe vznikli ďalšie slovanské štaty (Poľská republika, Česko-Slovenská republika, Kráľovstvo Srbov, Chorvátov a Slovincov). Nevraživosť Srbov a Chorvátov, Bulharov a Srbov, Poliakov a Čechov, Slovákov a Čechov, Slovákov a Poliakov, Poliakov a Rusov, nadobudla charakter tradície a stereotypu. Hlavnú príčinu tohto moderného odcudzenia, ktoré je protikladom slovanskej vzájomnosti, je potrebné hľadať v úsili väčších alebo hospodársky vyspelejších slovanských národov hrať úlohu veľmoci, či už svetovej (Rusko) alebo aspoň stredoeurópskej (Poľsko, Česko) a balkánskej (Srbsko). Cesta k veľmoci sa však dá uskutočniť len potlačením menších slovanských národov, ich podriadením veľmocenským ambiciám hegemonickej slovanských národov (typickým príkladom pre národy, ktoré boli v područí hegemonickej národov sú Chorváti, Slovinci, Slováci, Ukrajinci, Bielorusi).

Specifickým stredoeurópskym problémom sú národnostné menšiny, ktorých počet sa zvýšil po prvej svetovej vojne rozpadom Rakúsko-Uhorska a vznikom nových štátov v tomto regióne. Okrem početného nemeckého etnika v Česku a maďarského na Slovensku sú to menej početné slovanské menšiny – poľská v Česku a slovenská v Poľsku.

To, že sa časť slovenského obyvateľstva ocitla v roku 1920 v poľskom štáte, má hlbšie historické korene. Severné časti slovenských krajov Oravy, Spiša a Kysúc obývajú Gorali, ktorí sa v časti

historickej literatúry považujú za potomkov Bielych Chorvátov, známych už v 9. storočí. Gorali tvoria prirodzené etnické rozhranie slovenského a poľského národa, nie sú však samostatnou národnou skupinou. Nájdeme u nich veľa typických poľských znakov (nárečie), ako aj typické slovenské znaky (hudba, ľudová slovesnosť). Podstatné je to, k akému národu sami Gorali inklinujú, čím sa cítia byť. Tak sa časť Goralov s im príslovečnou hrdosťou hlásia za Slovákov a časť za Poliakov.

Zvýšený záujem o slovenských Goralov zaznamenávame z poľskej strany na prelome 19. a 20. storočia. Na Spiš a Oravu prichádzajú poľskí intelektuáli zväčša z Krakova – Julian Juraj Teisseyre, prof. Józef Wišmierski, dr. Franciszek Wojciechowski, dr. Jan Bednarski, prof. Feliks Gwiźdż. Táto skupina sa okrem etnografického výskumu zamerala aj na politickú agitáciu v poľsko-národnom smere (napríklad pri sčítaní ľudu roku 1910). Slovenská inteligencia prehľadala tento prúd. V podstate priateľský pomery slovenskej a poľskej inteligencie narušil rok 1918, keď sa začala formovať česko-slovensko-poľská Štátна hranica. Po menších vojenských šarvátkach v decembri 1918, keď sa ukázalo, že problém nedokážu vyriešiť vlády oboch štátov, obrátili sa obidve strany na mierovú konferenciu do Paríža, ktorá sa dňa 3.2.1919 uznesla, že demarkačnú čiaru medzi Česko-Slovenskom a Poľskom určí jej Najvyššia rada.¹ Znamenalo to medzinárodnú ochranu sporných území, ale aj zvýšenú diplomaticú aktivity Poľska a Česko-Slovenska. V júli 1919 na česko-slovensko-poľských poradách v Krakove padol z poľskej strany návrh na usporiadanie plebiscitu, ktorý našiel ohlas aj na mierovej konferencii. Okrem Těšínska sa mal plebiscit uskutočniť na Orave v námestovskom a trstenskom okrese a na Spiši v spišskostaroveskom, staroľubovniianskom a čiastočne v kežmarskom okrese. Táto poľská predstava o plebiscitnom území jasne ukázala na ďalekosiahle ašpirácie poľského štátu smerom na juh.² V očakávaní plebiscitu, ktorý stanovila Medzinárodná

plebiscitná komisia na 24.7.1920, sa sporné územia stali rajom platených agitátorov. Poľskí agitátori apelovali na náboženské presvedčenie obyvateľov, ktorým údajne v Česko-Slovensku hrozila strata viery. Slovenskí agitátori zasa zdôrazňovali, že v Poľsku im hrozí popolščenie. Napäť atmosféra na plebiscitnom území si vyžiadala aj obete na životoch. Rozvášnený ľud z Nižných Lápš zabil profesora Wišmierskeho. Poľskí teroristi zasa spáchali bombový atentát na richtára Strončeka z Nedece.

Očakávaný plebiscit sa však nekonal. Zástupcovia Poľska a Česko-Slovenska sa totiž 10.7.1920 v belgickom meste Spaia dohodli na inom riešení problému. Iniciatívu prebrala Najvyššia rada, ktorá „... sama musí vziať na seba zodpovednosť pristúpiť k definitívemu riešeniu otázky Těšínska, Spiša a Oravy.“³ Toto pre česko-slovenskú stranu nepriaznivé rozhodnutie bolo prijaté pod tlakom veľmoci, pretože Poľsko sa vzhľadom na bojový konflikt so sovietskym Ruskom ocitlo v ľažkej situácii. Spojenci mali preto záujem čo najrýchlejšie ukončiť už dva roky sa vlečúci spor a predísť aj možnému poľsko-česko-slovenskému konfliktu.

Rada veľvyslancov spojenecových veľmoci potom na základe splhomocenia Najvyšszej rady pririeka dňa 28.7.1920 hornú časť Oravy a Spiša Poľsku a Těšínsko Česko-Slovensku. Detailnú úpravu hraníc urobila delimitačná komisia. V Poľsku sa tak ocitlo 13 spišských obcí (Nová Belá, Fridman, Krempachy, Tribš, Durštin, Čierna Hora, Jurgov, Repiská, Vyšné a Nižné Lapše, Nedeca, Kacvín a Lapšanka) s 8 263 obyvateľmi a 12 oravských obcí (Smie, Podvlk, Harkabúz, Vyšná Zubrica, Nižná Zubrica, Orávka, Bukovina-Podsklé, Pekelník, Jablonka, Chyžné, Vyšná Lipnica, Hladovka, Suchá Hora) s 13 890 obyvateľmi. Spolu 22 523 obyvateľov, ktorí sa hlásili za Slovákov (potvrdzujú to najmä sčítania ľudu z rokov 1880, 1890, 1900).⁴

S dosiahnutým kompromisom boli vládne politické kruhy v Česko-Slovensku spokojné. V spore s Poľskom im išlo predovšetkým o získanie Těšínska s jeho ložiskami uhlia a železníčnou sieťou. Otázkou slovenských obcí, ktoré pripadli Poľsku, už nechceli otvárať, pretože by tým opäť upozornili na Těšínsko. T.G. Masaryk ešte pri rokovani s poľským politikom Romanom

Dmowskym v USA roku 1918 striktne trval na utvoreni obnoveneho „českého štátu“ a poľského štátu podľa zásady historického práva a nie etnickej príslušnosti, čím dal jasne najavo český záujem o Těšínsko.⁵ Prečo o dva roky neskôr prezident Masaryk a minister zahraničných vecí Beneš sa natrvalo zrieckli aplikovania historického práva vo veci hornej Oravy a Spiša?

Strata slovenských obcí bola veľkým poučením pre formujúcu sa modernú slovenskú politiku, ktorá intenzívne pocitila ľarchu poľských územných aspirácií, ale aj negatívnu vlastnosť českej politiky robiť kompromisy a ústupky na úkor Slovenska. Bola to aj skúška poľskej orientácie v autonomickej Slovenskej ľudovej strane. Jej predseda Andrej Hlinka sa odvtedy staval k tejto orientácii s rezervou. Ako sa ukázalo, Slovensko vystupovalo v najvplyvnejších kruhoch poľskej vládnej politiky ako objekt, ktorý mal slúžiť na podkopanie dominantného postavenia Česko-Slovenska v strednej Európe. Tieto kruhy považovali Slovensko predovšetkým za záujmový priestor Maďarska.⁶

Osud slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku bol pre veľkú časť českých a slovenských politikov definitívne spečatený. V protiklade k tejto ľahostajnosti stála aktívita Slovákov v USA, ktorí vytvorili Stály výbor pre celok Slovenska pod predsedníctvom Františka Buryho. Tento výbor spoločne so Slovenskou ligou v Amerike udržiaval styk s Oravou a Spišom. Jozef Maťášovský založil pobočku Stáleho výboru pre celok Slovenska s informačnou a výzvednou kanceláriou v Spišskej Novej Vsi.⁷ Prostredníctvom slovenských

krajanov v USA, ktorí vydali niekoľko memoránd a brožúr, adresovaných európskym a americkým štátom a zákonodarným zborom, sa svetová verejnosť dozvedela, že Slovákom v Poľsku nie sú priznané ani menšinové práva. Slovenská menšina bola postavená v Poľsku nižšie, než nemecká menšina, hoci poľská ústava sa zaväzovala zabezpečiť menšinové práva rovnako pre všetky národnostné menšiny. Slovenská menšina v Poľsku podliehala tvrdnej polonizácii. Nemala svoje školy, spolky, tlač, ba aj slovenský spev a kázne v kostoloch nahradila poľština. Slovenská menšina bola doslova hermeticky izolovaná pred akýmkoľvek vplyvmi zo Slovenska. Svedčí o tom aj skutočnosť, že 18 farností, pod ktoré patrili slovenské obce na hornej Orave a Spiši, boli na základe pápežskej konštitúcie „Vixdum Poloniae unitas“ dňa 25.10.1925 vyňaté spod právomoci spišského biskupstva a priznané krakovskému arcibiskupstvu.⁸ Zo slovenských kňazov, ktorých nedokázalo zlomiť poľské zastrašovanie a sankcie, ostal na mieste len František Móš, všetci ostatní odišli na Slovensko alebo prijali úlohu polonizátorov. Nebolo vôbec zriedkavosťou, že proti slovenskej menšine, prejavujúcej nevôľu stratil svoju identitu, zasahovala ozbrojená moc. Napríklad 13.10.1922 poľskí žandári zastrelili v Jurgove Jana Pavláka a na tri mesiace uväznilo 60 obyvateľov tejto obce.⁹ Nijakou zriedkavosťou neboli ani protiprávne domové prehliadky, pri ktorých sa habala každá slovenská tlač i náboženského charakteru.

V Poľsku roku 1936 vznikla Spoločnosť priateľov Slovákov pamäti L. Štúra. Jej predsedom

bol senátor F. Gwiźdz a angažoval sa v nej aj krakovský profesor W. Semkowicz.¹⁰ Úlohou tohto spolku bolo prehľbovať poľsko-slovenské vzťahy v oblasti vedy, kultúry a hospodárstva a propagovať Slovensko a Slovákov v Poľsku. Spolok sa však vôbec nezaoberal slovenskou menšinou v Poľsku, hoci táto bola jedným z klíčových problémov slovensko-poľského vzťahu. Preto sa v slovenskej verejnosti často pochybovalo o úprimnosti takýchto snáh.

Dr. RÓBERT LETZ

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

POZNÁMKY

1. Miškovič, A.: *Napravená krivda. Kompas, Turčiansky Sv. Martin 1941*, s. 47–48.
2. Miškovič, A.: *Severné hranice Slovenska. Slovenská liga, Bratislava 1946*, s. 65–66.
3. Miškovič, A.: *Napravená krivda*, s. 58.
4. Miškovič, A.: *Severné hranice*, s. 90–92.
5. Masaryk, T.G.: *Cesta demokracie. 1. 1918–1920. Čin, Praha 1933*, s. 45.
6. Deák, L.: *Hra o Slovensko. Veda, Bratislava 1991*, s. 71, 78, 123, 130.
7. Bury, F.: *Jako prišiel horný Spiš a Orava pod Poľsko. International Printing Co. Pittsburgh 1923*, s. 23–25.
8. Miškovič, A.: *Severné hranice*, s. 138.
9. Miškovič, A.: *Napravená krivda*, s. 62.
10. Deák, L.: c.d., s. 72.

KRÁTKO ZO SPIŠA

Tohtoročné veľkonočné sviatky prekvapili spišských a oravských roľníkov. Po pomerne teplom februári a marci zavítala k nám ozajstná zima. Napadalo vyše 20 cm snehu. V súvislosti s tým museli roľníci poľnohospodárske práce preložiť na teplejšie dni. Nebyť toho, že na stoloch chýbali stromčeky, tohoročná Veľká noc viac pripomínila Vianoce ako sviatok zmŕtvychstania Pána.

*****

V Čiernej Hore od Jurgova bol na podnet rodičov, vedenia školy a miestnej samosprávy založený výbor pre výstavbu miestnej základnej školy č. 2. Predsedom výboru sa stal poslanec gminnej rady Ján Sama. Poznamenajme, že v uplynulom školskom roku sa v tejto neveľkej starej škole učilo až 133 detí. Keďže je priestorovo nevyhovujúca, výbor chce školu podstatne rozšíriť. Je pozoruhodné, že na Spiši sa v posledných rokoch do školstva investuje pomerne veľa.

*****

Je polovica roka a všetky gminy majú už dosť dávno schválené a rozdelené svoje finančné rozpočty. Ako sme sa dozvedeli, najväčší rozpočet mala v tomto roku novotarská gmina – dosahoval

skoro 40 mil starých zlottedých. V nižnolapšanskej gmine predstavoval 3.520.000 zl. a v bukovinskej gmine 4.024.165 zl. Najväčší problém mali gminné samosprávy s rozdením týchto skromných prostriedkov.

*****

V marci uplynuli dva roky od uzavretia zmluvy, ktorou Družstvo roľníckych krúžkov (SKR) z Nedece prenajalo svoju strojovú základňu miestnej súkromnej firme Jamarol. V tomto roku sa firma rozhodla zmluvu nepredĺžovať a vrátiť strojovú základňu majiteľovi. O jej osude rozhodne v najbližšom čase výbor Družstva roľníckych krúžkov.

*****

10. apríla v kostole Všetkých svätých v Kacvine demontovali starý pamiatkový organ. Na jeho mieste onedlho inštalujú nový, elektronický. Deň predtým sa kacvinský farský výbor uznesol, že pristúpi k poslednej, šiestej zbierke peňazí na tento účel.

*****

Kostolný organ ťaží aj v Nižných Lapšoch. Na rozdiel od Kacvínčanov sa Lapšania uzhodli len na oprave opotrebených súčiastok. Samozrejme prostriedky na opravu budú aj v Nižných Lapšoch pochádzať zo zbierok farníkov. Renovácia organu bude stáť Lapšanov skoro 6 tisíc nových zlottedých.

*****
Gminný úrad v Nižných Lapšoch vypísal súbeh na elektrifikáčné práce v novobudovaných školách v Kacvine a Tribši. Podľa podmienok súbehu by elektrifikáčné práce mali byť zavŕšené do konca augusta.

*****

Na niekoľko týždňov vyschol v Novej Belej malý protipožiarne potok tečúci cez obec. Podľa slov tamojšieho ríchťára J. Klukoszowského, dôvodom „vyschnutia“ potoka nebolo sucho, ale nutnosť opravy studničiek a celého koryta.

*****

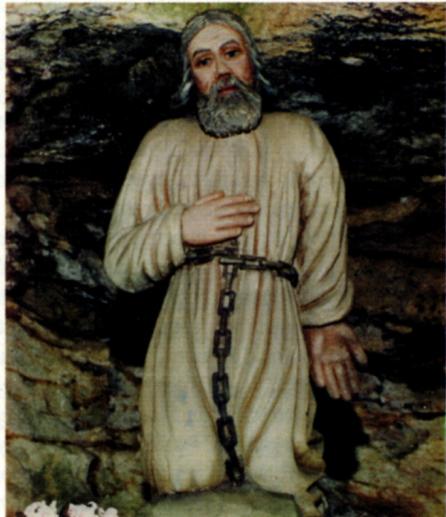
Kostolná veža v Tribši má podobné vlastnosti ako známa krivá veža v Pise. Spôsobili to príliš ľahké zvony, ktoré sa na veži nachádzajú. Jedným východiskom je postaviť novú železnú konštrukciu. V súvislosti s tým Tribšania zorganizovali zbierku a obrátili sa o pomoc aj na svojich rodákov v zámori.

*****

Na zlepšenie úrodnosti svojich polí spišskí roľníci využívali v posledných rokoch predovšetkým maštalný hnoj. Ako nás však informoval šéf lapšanského skladu umelých hnojiv Jan Dziuban, situácia sa začína meniť. Len za tri mesiace t.r. predali v Nedeci a Nižných Lapšoch vyše 200 ton umelých hnojív, najmä dusíkatých.

Kostol sv. Svorada a Benedikta v Tropí

Sv. Svorad

DVE ZÁKUTIA BRATSTVA POLIAKOV A SLOVÁKOV

V januárovom čísle Života čitateľ F.H. poukázal na význam pútnických miest (sanktuárií) pre poznanie kultúry krajín a národov. Skutočne, keď sa hovorí, že vo Varšave pôsobí hlava a v Čenstochovej bije srdce Poľska, možno to isté povedať na jednej strane o Bratislave ako o hlavnom meste, a na druhej strane o takých miestach ako Šaštín alebo Levoča, kde bije srdce slovenského národa. Na návrh čitateľa redakcia prislúbila uverejňovať správy o slávnosťach a odpustoch na najdôležitejších pútnických miestach.

Stouto iniciatívou sa spája výpoved' kardinála Jozefa Tomku, ktorú poskytol pre čitateľov Života (č. 12/94) počas svojej návštevy vo Varšave. Keďže spoločenstvo Slovákov v Poľsku žije nedaleko oblasti, kde sa nachádzajú stopy sv. Svorada, Kardinál J. Tomko spomemul svoju návštevu v sanktuáriu tohto poľsko-slovenského svätého v Tropí pri Dunajci v r. 1983. Zacitoval tiež fragment svojho prejavu predneseného na veľkej slávnosti pri príležitosti 900. výročia kanonizácie svätého pustovníka, v ktorom poukázal na to, že v rámci tzv. mystického

Pol'skí pútnici na Skalke pri Trenčíne

Kristovo tela existujú v kresťanstve akoby duchovné kanály, ktoré umožňujú výmenu hodnôt, najmä duchovných, bez prekážok a hraníc. A v tomto prípade Dunajec, Tatry a štátna hranica naše národy nedelia, ale spájajú.

Bolo by teda dobre pozrieť sa zblízka, ako kult sv. Svorada a s ním aj Benedikta splňa už celé storočia úlohu jedného z týchto kanálov, v ktorom sa uskutočňuje výmena hodnôt, najmä duchovných, medzi Poliakmi a Slovákmami.

„Poľské“ sanktuárium na Slovensku

Už v 11. storočí bolo na území Slovenska známe, že pustovník Svorad prišiel do kláštora na kopci Zobor pri Nitre „de Terra Poloniensium“, čo podľa vtedajšieho názvoslovia znamenalo, že z krajiny, v ktorej vládli piastovskí Polania, v tomto prípade z Malopoľska. Tako pred rokom 1070 zaznamenal biskup Maurus, ok. roku 1083 – anonymný autor Života sv. Štefana a pred rokom 1116 – Hartwik. Podobne – hoci to niekedy bolo uvedené ešte zreteľnejšie – čitali vo svojich breviároch duchovní, tak v stredoveku a novoveku, ako aj v súčasnej dobe. S touto informáciou sa

spája aj Maurusova zmienka, že práve syn Bela I. Magnus, nazývaný aj Gejzom, ktorý sa narodil v Malopoľsku, bol jedným z prvých ctiteľov sv. Svorada a jeho originálnej reliktie – reťaze, ktorým sa nás svätý opasoval. Aj mladší Belo syn Vladislav, taktiež narodený a vychovaný v Poľsku, bol veľkým ctiteľom sv. Svorada a Benedikta, keďže nielen prispel k ich beatifikovaniu v r. 1083, ale aj – podľa veľmi pravdepodobnej zmienky z 13. storočia – dal vraj pri Trenčíne postaviť kaplnku zasvätenú sv. Svoradovi, ktorej pokračovaním bol akiste kostol sv. Benedikta (pustovníka) známy z dokumentu z r. 1208 a kostol sv. Benedikta a Všetkých svätých uvedený v dokumente z r. 1224. Pri noms, čiže na Starej skalke nad Váhom, bol vtedy založený kláštor benediktínov.

Poľský pôvod sv. Svorada často v posledných časoch zdôrazňoval nitransky biskup J. Pasztor, napr. v r. 1979, keď odovzdával reliktiu sv. Svorada a Benedikta pápežovi Jánovi Pavlovi II., alebo v r. 1983, keď písal list veriacim svojej diecézy pri príležitosti 900. výročia kanonizácie týchto svätých. Podobné presvedčenie vyjadruje často aj terajší administrátor nitrianskej diecézy, známy kardinál Ján Chryzostom Korec.

Preto neprekupuje, že poľskí pútnici z Tropí a jeho okolia sa na každoročných odpustových slávnosťach na Skalke pri Trenčíne a v Nitre, ktoré sa konajú v nedeľu 17. júla, alebo v najbližšiu nedeľu po tomto dátume, cítia skutočne ako doma. V rámci oficiálneho programu majú tam poľské bohoslužby a miestni kňazi, ako aj pohostinný nitransky duchovný seminár ich príjemajú veľmi srdečne. Biskupi resp. kardinál zakaždým pozývajú tropských kňazov spoločne koncelebrosť sv. omšu. O tomto ovzduší bratstva svedčí aj text telegramu, ktorý po slávnostnej sv. omši v r. 1993 poslal Sv. otcovi kardinál J.Ch. Korec.

* * * *

Celá cesta po Slovensku cez Spiš či Oravu, Liptov, Považie, Ponitrie a Pohronie je pre nás veľkým turistickým a vlastivedným zážitkom. Avšak najviac zážitkov nám poskytuje návšteva sanktuáriá na Skalke pri Trenčíne, nad ktorým akoby bdel mohutný zámok Matúša Čáka so stopami starých opevnení Marka Aurélia. Tam,

na pravom brehu Váhu, pri pustovníckej jaskyni sv. Svorada a Benedikta, kde sa dá priam vycítiť preliatu mučeníku krv, navštevujeme zrúcaniny dávneho opátstva. Naproti tomu z Novej (alebo Malej) Skalky na vrchole Orlej skaly pozérame na Váh, do ktorého bolo zhodené mŕtve telo slovenského mučeníka za vieri, sv. Benedikta.

Naša púť pokračuje. Prichádzame do Nitry, kde v starej katedrále sv. Emerama vzdávame úctu relikviám našich poľsko-slovenských svätých a pozérame si pamiatky starej katedrály, plnej znamien lásky k tým, ktorí svojim životným štýlom širili a upevňovali vieri poľského, slovenského a maďarského ľudu. Potom na svahu Zobora, vedľa terajšieho liečebného ústavu hľadáme pozostatky dávneho kláštora, v ktorom sa Svorad – pustovník stal Andrejom – benediktinom a ďalej pestoval dávne tradície pustovníckeho života, ktoré tu siahajú snáď až do obdobia Veľkomoravskej ríše, Svätopluka a dokonca kneža Pribinu.

Takto sa púť Poliakov k svojmu svätemu rodákom na Slovensku mení na stretnutie s tým, čo je súčasne najslovenskejšie a bratské. Možnože v budúcnosti sa jej zúčastnia aj Slováci žijúci v Poľsku.

„Slovenské” zákitie v Poľsku

Už počas prvej vizitácie biskupa Jozefa Radziwiłla vo farnosti Tropie, zaznamenanej v archíve metropolitnej kúrie v Krakove, bolo zapisané, že pred obsadením kostola ariánmi v roku 1563 posielali tu každý rok z Uhorska ako dar omšové víno. Z neskorších vizitácií a tradície vieme, že toto víno posielal z Nitry tamojší biskup, že ho privážali slávnostným spôsobom, akoby s púťou, a že bolo darom vďaka za takého sväteho ako Svorad. Azda určitou stopou tohto pútnictva z Nitry do Tropie je dávny kult sv. Urbana v okoli Tropie. Toho istého Urbana, ktorému v Nitre a jej okolí zasvätili niekoľko kostolov a ktorý je patrónom tamojších vinohradov.

V Tropí, v kruhu malebnej prírody (skalnaté a lesnaté pahorky a Dunajec s czechowským jazerom), príťahuje pútnikov starý románsky kostol z 11. storočia, najstarší zo všetkých zasvätených sv. Svoradovi. Ostatne aj sama obec sa v stredoveku až do 17. stor. volala Svätý Svorad. V tomto kostole sa nachádzajú najstaršie relikty románskej nástennej maľby v Poľsku, ktoréj vznik siaha až do prvej polovice 12. storočia. Jeden fragment tejto maľby zobrazuje vraj prvého kráľa Uhorska a Slovenska – sv. Štefana, alebo jeho syna, princa Emerika, ktorí boli v roku 1083 – tak ako Svorad – kanonizovaní. Pod viacmetrovou skalou, na ktorej sa vypína nad riekou starý kostol, možno uvidieť pozostatky pŕa starého duba, v jeho buľavine mal vraj nás pustovník svoje prvé pustovnícke sídlo. Táto legenda inšpirovala viacerých maliarov k namalovaniu mnohých podobizní sv. Svorada, ktoré sú rozšírené aj na Slovensku.

Asi 800 metrov od kostola stojí druhá skala, pod ktorou poľský historik Jan Dlugosz obzeral pozostatky pustovníckeho sídla Pustovníka nachádzajúceho sa nedaleko Czechowa, čiže v Tropí (a nie v Czechove, ako napísal Život č. 7/94). Pri skale bola neskôr vymurovaná kaplnka, ktorú dnes volajú pustovňa.

Kúsok od pustovne, v lese, vyhľadávajú pútnici povestný prameň sv. Svorada, z ktorého

Slovenskí a poľskí pútnici pri pustovni na Zobore (Nitra)

vraj nás pustovník čerpal vodu. Dnes je to miesto mimoriadnej úcty a modlitieb. Poznamenajme ešte, že nedaleko kostola stojí pútnický dom pripravený pre tých, čo prichádzajú zdaleka. Niekoľkokrát hostil aj Slovákov.

Stále kontakty na trati Nitra–Tropie a Slovensko–Poľsko, ktoré v posledných storočiach trochu pribledli a boli značne utajované i v časoch „železných opôpô“ existujúcich v tejto časti Európy, priniesli úctyhodné výsledky v podobe dost bohatej zbierky vedeckej a náboženskej literatúry – poľskej a slovenskej, týkajúcej sa kultu našich svätých. Nachádza sa na fare v Tropí (druhá je v Nitre u p. E. Steckera).

Že sa Slováci môžu v Tropí cítiť ako doma, pocítil to aj sám Kardinál J. Tomko (vtedy ešte arcibiskup) v pamätnom roku 1983. Jeho prejav presnený po poľsky prijal veľmi srdečne asi tridsaťtisícový zástup poľských účastníkov jubilejnej slávnosti, medzi nimi triadsiati biskupi a arcibiskupi a dvaja kardináli.

Teraz, keď sa realizuje jeho myšlienka o výmene duchovných hodnôt v mystickom Tele Krista, výmene, ktorá nepozná štátne hranice a iné bariéry, poľské sanktuárium v Tropí sa snaží byť aj slovenské. Takto charakter má teraz každoročná odpustová slávnosť. Uskutočňuje sa zakaždým v najbližšiu nedele pred či po 13. júli, teda o týždeň skôr ako na Slovensku, aby sa poľskej slávnosti mohli zúčastniť aj Slováci, a slovenskej – Poliaci.

Tomuto bratskému stretnutiu Poliakov a Slovákov slúžia aj niektoré priležitosné heslá osláv. Tak napr. v r. 1994 bolo ním dvojjazyčné heslo: Pravda a dobro cez hranice, ktoré zhmulo myšlienku spomínaného prejavu kardinála J. Tomku. Podobný ráz má zakaždým aj výzdoba, v ktorej sa nezriedka stretávajú vedľa seba národné symboly Poľska a Slovenska. Liturgická mládežnická schola spieva piesne o sv. Svoradovi aj v slovenskom jazyku, a to nezávisle na tom, či sú na odpuste prítomní hostia z juhu.

Na fare v Tropí počúvajú rozhlas a pozierajú televízne programy nielen z Varšavy, ale aj z Bratislav. Možno tam nájsť učebnice slovenčiny, ktoré miestny farár využíva počas púti v kontaktach so Slovákm. V susedstve Tropie sa nachádza obec Wytrzyszcze, ktorej základná škola sa priateli s katolíckou školou sv. Svorada v Nitre. Niekoľko žiakov z tejto školy začalo spoznávať základy slovenského jazyka.

Teda Tropie možno fakticky nazvať slovenským zákitím v Poľsku. Reálna je preto nádej, ktorú vo svojom liste z decembra min. roka vyjadril nitriansky biskup F. Rábek, „že sa na budúci rok stretneme v Tropí, alebo v Nitre“.

Myslím si, že sa to vzťahuje nielen na famílikov v Tropí, ale aj na iných čitateľov poľsko-slovenských pustovníkov, teda i Slovákov žijúcich na Spiši a Orave.

Text a foto: STANISŁAW PIETRZAK

Pustovňa v Tropí vyzdobená počas vlaňajšieho odpustu poľskými a slovenskými emblémami

EMO BOHÚŇ

SNÚBENICA

Istý môj priateľ mi rozpovedal túto svoju história:

Práve začaly vtedy kvitnúť gaštanové, keď prvý raz som uvidel Iculinku. Mala biele šatôčky, zdalo sa mi, že má sedemnásť rokov; a čo sa mi na nej najviac zapáčilo, ba priamo uchvátilo, boli jej vlasys, čierne ani uhol', ktoré jej splývaly po chrbte vo dvoch hrubých vrkočoch. Niekoľko mala na hlave mašľu, čo vyzeralo zase tak, ako keby bol veľký motýľ sedel na čiernom kvete.

Nepoznal som ju osobne a nevedel som ako sa s ňou soznámiť. Čakal som na ňu každý deň popoludní na Hviezdoslavovom námestí, vtedy Promenáde, presne o tretej hodine popoludní, lebo v tomto čase každý deň tadiaľ prechádzala. Bola to jej každodenná cesta z kláštora, kde bývala, a chodievala na hodinu hudby k pánu hlavnému régenschorovi Dómu sv. Martina, pánu Albrechtovi, ktorý ju učil zahrať niečo na klavíri. Noty, z ktorých cvičila, mala v čiernej mape, na ktorej zlatými literami bolo napísané: „Musik“.

Nebolo to tak veľmi dávno, ale predsa je tomu pomaly už dvadsať rokov, čo sa mi do života zapletla Iculinka a predsa bolo to ešte v tom čase, keď soznámenie sa s dobrou vychovanou slečinkou šlo veľmi ľahko. Už to bola odvážna vec, keď jedného dňa som ju pozdravil.

Na pozdrav neodpovedala, hoci ma už z videnia veľmi dobre poznala a zraky sa nám už niekoľko ráz stretli. Môj pozdrav prišiel nečakane a poplašil ju ako plaché vtáčka.

Druhý deň som ju pozdravil zase a ona prijala môj pozdrav. Bolo to sice sotva znateľné kývnutie hlavičkou a zdalo sa mi, že jej tvárička sa pritom začervenala až po korene vlasov, ale predsa prvý krok k soznámeniu bol urobený! Od toho dňa som ju pozdravoval každý deň, ona každý deň môj pozdrav prijala, ale ďalej nič. Bolo nemysliteľné, aby som ju na ulici oslovil; bol by som si tým všetko pokazil. Musel som čakať na nejakú náhodu, na nejaký zázrak, ktorý by mi prišiel na pomoc.

A ten zázrak sa dostavil skôr, než som ho čakal. Divé gaštanové ešte ani neodkvítly a ja som sa už soznámil s malou Iculinkou. Stál som na rohu u Ramhartera so svojím priateľom a jeho snúbenicou, keď sa zpoza rohu odrazu zjavila Iculinka, tajná modla môjho srdca a jasný sen môjho života!

– Šervus, Ica! – zvolala na ňu snúbenica môjho priateľa. – Kam ideš, na klavír? – Dovoľ, aby som ti predstavila...

Nešikovne a v rozpákoch podali sme si ruky, dve priateľky sa rozštebotaly a veľký zázrak nášho soznámenia bol dokonaný.

*

Druhý deň sme sa stretli a pozval som ju do Mayerovej cukrárny. Išla so mnou ako plachý baranček. Posadili sme sa do kúta a ponúkol som ju zákuskami. Zprvu sa zdráhala, že neje, potom, že vraj len jeden kúsok, ale nakoniec predsa len zjedla dve dobošky, dve čokoládové, dve orieškové a dve punčové torty. I tri bratislavské rožky jej náramne chutily. Je prirodzené, že po zákuskoch človeka smädi a preto spapala moja milá Icuška i veľkú porciu zmrzliny s dupovanou šľahačkou.

Takto nasýtená začala sa zaujímať o moje pomery a ja som sa zase rozhovoril naširoko o počasí. Rozhovor trochu viazol a ja ako keby som v hlave nemal ani jedinú múdrú myšlienku. Stáva sa to so mnou vždy, keď ma žena veľmi zaujíma. Myslím, že je to tá príčina, prečo ľahko získavam lásku žien. Len díval a díval som sa na ňu ako na nejaký krásny zázrak a v týchto svojich rozpákoch vypil som šesť pohárov vody.

– Vždy pijete toľko vody? – pýtala sa ma, aby niečo povedala.

– Nie vždy, len niekedy, – odpovedal som duchaplné.

– To je dobre, – povedala ona.

– Áno, – povedal som ja.

– A do kina chodíte? – pýtala sa zase ona.

– Niekoľko chodím a niekedy nechodím, – odpovedal som rozvážne.

– To je dobre, – povedala.

– Áno, – odpovedal som ja a týmto sa nás obsažný rozhovor skončil, lebo Iculinka sa musela ponáhľať zpäť do kláštora.

Potom sme sa na druhý deň zase stretli a ďalej stretávali sme sa už každý deň. Zo začiatku boli to len krátke polhodinky, ale čím ďalej tým viac sa predlžovaly. I predmet nášho rozhovoru začal byť plnší a zaujímavejší.

Prvý týždeň sme blúdili len po meste. Neskoršie sme sa opovážili i za mesto do Horského parku. Tam sme si sadli na lavičku a počúvali sme spev vtáčikov a kochali sme sa v hýriavej jari okolo nás. Zašli sme niekedy i do Púčkových domov a tam v kútiku záhradnej reštaurácie cítil som sa s ňou tak nevýslovne šťastne, že sa to nedá ani opísť.

Vtedy sme boli už tak ďaleko, že sme sa už držali i za ruky a nesklopili sme hned' zrak, keď sme sa niekedy zadŕvali na seba.

Prešla jar a potom prešlo i horúce leto a ľístie gaštanov začalo žitíť a pomaly odpadávať. Ale ani závan jesene nevedel ochladíť moje horúce srdce a rozpálenú hlavu, ba naopak, moja láska rástla a ja začal som mať so slečnou Iculinkou vážne úmysly. A jedného dňa, keď sme si zase zašli do Horského parku a sadli sme si zase na lavičku, s trepotajúcim srdcom opýtal som sa jej:

– Chcete byť mojou ženou?

– Chcem, – povedala Iculinka, bez uvažovania a svoju omašovanú hlavičku položila mi na plece.

Bozkali sme sa, a to bolo naše zasnúbenie. Objal som ju a dlho sme sedeli nehybne a bez slova. O chvíľu začala zhlboka vydychovať a zaspala v mojom náručí.

Bolo mi to trochu divné, a keď som ju nežne potriašol a prebudil, povedala mi, že zaspala od samého šťastia. Čudná vec, pomyslel som si, nuž ale kto sa vyzná v ženách!

*

Pri najbližej príležitosti oznámila mi, že napísala mamičke o našom zasnúbení a že mamička rada svolila, len sa musím ist' predstaviť a požiadať ju o ruku. Vtedy sa prvý raz rozhovorila o svojich rodinných pomeroch. Mamičku má vdomu a ako gádziná je zamestnaná na veľkostatku pri Nových Zámkoch.

Odcestovali sme k mamičke. Bývala v malom domčeku na majeri blízko starého zemianskeho kaštieľa. Mamička bola vysoká a do kosti vychudnutá žena priemernej inteligencie, ale pritom milá, a čo bolo dôležité, na prvý pohľad som sa jej zapáčil. A preto ani dlho nerozmýšľala a chytrá nás požehnala. Bolo mi trochu divné, že o nebohom svojom manželovi nepovedala ani slova, a keď som sa začal o neho a o iné veci tak trochu zaujímať, odpovedeť vždy zahovorila.

– A keď sa už, deti, tak veľmi máte radi, – povedala, – načo by sme čas preťahovali, urobme svadbu čím skôr!

– Áno, mamička, – povedal som poslušne a s radosťou a vďačne som jej pobožkal veľkú a kostnatú ruku.

Dohovorili sme sa o dátume svadby, ktorá mala byť už o niekoľko týždňov, a to v malom kostolíku v blízkej dedinke.

Do Bratislavu som odcestoval nesmierne šťastný. Ved' ako žeby nie! Toto krásne stvorenie, táto biela, čistá dušička, tento nevinný kvietok o niekoľko týždňov odtrhnený, tento anjel o krátky čas bude mojou ženou!

*

Pozval som svojho najlepšieho kamaráta Karola pod viechu, aby sme vo dvojke oslávili moje zasnúbenie. Keď sme sa opili, plakal som od radosti a Karol plakal tiež, ako sa sluší na dobrého priateľa. Bumlovali sme celú noc, dali sme si zahrať pesničky, ktoré spievajú o láske a nad ránom sme zašli na fazuľovú polievku k Ferenczimu. Bola to malá krčma pri Redoute, ktorá otvárala ráno o tretej a v ktorej sa schádzali všetci unavení pútnici veselou nocou, spanilé dámy z barov, čašníci, šoféri a všetci tí, ktorých náatura nepustila domov celú noc. Tu sme si dali ešte niekoľko štamperlíkov a pri desiatej borovičke môj Karol sa tak žalostne rozplakal, že mi šlo srdce puknúť.

– Čo ti je, Karolko môj?

– I ja ľubím Iculinku!

– To nie je chyba, to sa tak patrí, – povedal som dojatý a bozkal som ho na čelo.

*

O niekoľko týždňov cestovali sme na moju svadbu. Karol cestoval so mnou ako sobášny svedok.

V Galante pristúpil do vlaku istý môj priateľ Jano, ktorého som nevidel už niekoľko rokov.

– Čo tu robíš v našom kraji? – opýtal sa ma veselo.

– A ty čo tu robíš?

– Ja som v Nových Zámkoch zamestnaný.

Vtom mi niečo prišlo na um. Aby som sa úprimne priznal, už dávno ma trápilo, že o mojej Iculenieke nič bližšieho neviem. Ten tu, keď je z Nových Zámkov, možno, že by mi niečo o nej vedel povedať, keď ju náhodou poznáš. Šiel som však naňho s figlom. Hororil som:

– Cestujem do Nových Zámkov, mám tam nejakú obchodnú vec, no a pozriť sa, či sú tam pekné dievčatá. Lebo minule som sa v Bratislave soznánil s jednou z tohto kraja a tá bola veru fešná. Neviem či ju náhodou nepoznáš, nejaká Iculienka N?

– Poznám, kto by tú dobrú firmu nepoznal. A priateľ môj sa mnohovravne zasmial. Ja som zbledol. Zopakoval som ešte raz otázku, či sa Jano nemýli?

– Nie, nie, ona je to určite. Nosí veľkú mašľu na hlave, čo? S tou si nezačinaj! Pred rokom ušla s jedným financom do Prahy a boli tam dva mesiace. Teraz je pri mniškach v Bratislave a učí sa hrať na klavíri. I ja som... no nechcem byť indiskrétny. Jej matka je gazdinou tu blízko na jednom veľkostatku.

Tak som cítil, že sa okolo mňa rúca celá zem a ja padám do hlbokej prieplasti.

– Čo ti je? – pýtal sa nastrašený Jano, keď videl moju bledú tvár.

– Trochu mi prišlo zle, ale to hned prejde...

A do Nových Zámkov prešlo to.

Tam sme sa rozlúčili s Janom a ostal som s Karolom sám

*

– A čo teraz? – opýtal sa Karol.

– Ideme k Icunke a opýtame sa jej, ako to bolo vlastne s tým financom.

Keď sme už došli na majer, stôl bol už pre svadobnú hostinu prestretý. Myslím, že i sviečky v kostole na oltári už horely.

Celý dom bol veľmi sviatočný a predstavili nás tam niekoľkým znáym, ktorí došli na svadbu.

Svadba mala byť o jedenástej predpoludní.

Hodinu pred sobášom hovoril som Icunke toto:

– Icunka, ešte pred sobášom chcel by som si s vami prehovoriť. Podte, pôjdeme sa prejsť do parku.

– Jaj, milý môj, teraz nemôžem. Ved' sa musím obliecť a všeličo mám ešte na starosti.

– Neviem, či sa budete obliekať do svadobných šiat.

Icunka ustrnula:

– Čo to má znamenať?

– O tom si chcem s vami práve prehovoriť.

– Ja idem tiež s vami do parku, – ozval sa Karol.

– Keď Icunka nemá proti tomu nič, môžeš. Pred tebou nemám nijakých tajností.

Hned, keď sme došli do vysokého stromoradia, zastal som a opýtal som sa mrazivým chladom:

– Čo je s tým financom?

– S akým financom? – opýtala sa Icunka s nevinnou tváričkou.

– S tým financom, – a hlas sa mi triasol, – čo ste s ním ušli do Prahy?

Ica sa mi dlho pozerala do očí a potom odpovedala celkom pokojne:

– Ten financ, myslím, že je ceľkom zdravý. Nevidela som ho už niekoľko mesiacov.

– A čo ste s ním robili v Prahe?

– To je naivná otázka. Tri razy môžete hádať!

– A čo vaša mašľa, – zvolal som zúfale,

– čo vaše vrkoče, čo vaše matrózky?...

– To bolo všetko pre takých hlupáčikov, ako ste vy.

Nastalo dlhé mlčanie, až sa Icunka ozvala:

– Tak teda svadba nebude?

– Nebude!

– Bude, – ozval sa odrazu Karol celý červený a obidvaja sme pohliadli naňho prekvapení.

– Icunka, – začal a jeho hlas sa zadrhával, – ja vás už dávno šialene milujem a keď sa vás môj najlepší priateľ zrieka a keď vy poviete áno, tak vás požiadam teraz ja o vašu ruku... Icunka, chcete byť mojou ženou?

– Chcem, – povedala bez uvažovania, pristúpila ku Karolovi a sklonila si svoju hlavičku na jeho plece. Ako vtedy v Horskom parku na moje. Pritom sa na mňa pozrela, spustiac spodnú Peru svojich úst, čo jej dalo výraz úplného pohľadania.

– A ty sa nehneváš? – zaúpel môj priateľ.

– Čo by som sa hneval, – povedal som ticho. Obrátil som sa a kráčal som alejom z parku. Pod nohami vŕzgal mi piesok a nad hlavou šušťalo mi lístie.

Karolko sa o niekoľko týždňov oženil s Icunkou, z ktorej sa stala verná manželka a dobrá žena. Žije so svojím manželom v najväčšom šťastí a na financa i na mňa už dávno zabudla.

(Z knihy *Zaprášené histórie, Obzor, Bratislava 1948*)

SPIŠSKÍ ZLATÍ JUBILANTI

Tento rok uplyva rovných 50 rokov, keď si Katarína a Jozef Brijovci z Novej Belej povedali svoje „áno“, prisľúbili lásku a vernosť a začali spoločnú cestu manželského života. Nielen vzorne

* * *

spoluživali, vychovali deti, ale si uchovali pevné slovenské národné povedomie. Jozef Brija patril dlhé roky k najaktívnejším členom miestnej skupiny nášho Spolku v Novej Belej, bol členom výboru MS, podpredsedom Obvodného výboru SSP na Spiši a niekoľko volebných období novoborským richtárom. V súčasnosti je spoluzakladateľom a predsedom Miestneho odboru Matice slovenskej v Novej Belej. Zlatým jubilantom, manželom Brijovcom srdečne blahoželáme a prajeme im veľa zdravia a samé milé, slnečné dni.

REDAKCIA

***

Ako nás informoval Matričný úrad v Nižných Lapšoch, v tomto roku oslavuje významné životné jubileum – 50. výročie spoločného života – trinásť manželských párov z nižnolapšanskej gminy. Sú to:

Františka a František JÁNOŠÍKOVCI

z Kacvínou, č. 80,

Maria a Józef MAGIEROVCI

z Kacvínou, č. 224,

Franciszka a Franciszek MAGIEROVCI

z Kacvínou, č. 169,

Mária a Ján KUBÁSEKOVCI

z Kacvínou, č. 7,

Žofia a Stanisław GORCZOWSKOVCI

z Kacvínou, č. 245,

Anna a Jakub BIZUBOVCI

z Tribša, č. 134,

Otília a František PAVLÍKOVCI

z Tribša, č. 2,

Helena a Jozef VITKOVCI

z Tribša, č. 50,

Helena a Ján ŠOLTÝSOVCI

z Vyšných Lápš, č. 112,

Helena a Pavol BIŽIAKOVCI

z Vyšných Lápš, č. 38,

Anna a Augustín MILANIAKOVCI

z Nedece, č. 26,

Rozália a Michal NEUPAUEROVCI

z Nedece, č. 231,

Mária a Ján NOVOROLSKOVCI

z Fridmana, ul. J. Sobieskeho 49.

K srdečným blaženiam jubilantom sa pripája aj naša redakcia a do ďalších rokov im želá veľa zdravia, životnej pohody a pekných pokojných chvíľ.

ROLNÍCI EŠTE NEVIDIA ZMENY

Som Oravec z Pekelníka, pôvodom Slovák, povolaním rolník. Preto svoj príspevok by som chcel venovať najmä situácii v našom poľnohospodárstve, ale aj iným otázkam, ktoré nás, Oravcov, už dlhší čas trápi.

Nemusím zvlášť zdôrazňovať, že Orava je hornatý kraj s drsným podnebím a neveľmi úrodnou pôdou. Aby rolník mohol z nej niečo vytiažiť, musí sa poriadne napracovať. Hospodárim na gazdovstve už niekoľko desaťročí, zažil som všetkjaké časy, ale nejakú podstatnú zmenu na lepšie nevidím. Po vojne, za totality, bolo nám veľmi ťažko, peňaži na rozvoj poľnohospodárstva nebolo. Propaganda to zdôvodňovala tým, že sú potrebné na obnovu vojnou zničenej krajiny – výstavbu zbúraných miest, priemyselných závodov atď. Nuž teda sme ďalej drelí, žvorili a čakali, kedy sa tá „výstavba“ konečne skončí a štát začne rolníctvo podporovať. Aj začal, no len nepatrne...

Ubehli celé desaťročia a my sme sa konečne dočkali zmien, dokonca väčších, než ktokoľvek očakával. Padol komunizmus a zdalo sa, že štát s novým, demokratickým systémom a dĺhom rolníckou tradíciou začne do poľnohospodárstva investovať a tým sa situácia rolníkov konečne zlepší. Žiaľ, horko sme sa sklamali, nič sa nezlepšilo. Práve naopak. Prechod na trhový systém v ekonomike spôsobil, že ceny poľnohospodárskych produktov klesli, kým priemyselných výrobkov rapidne stúpli. Malo to za následok, že rolníci prestali kupovať hnojivá, prostriedky na ochranu rastlín a iné prostriedky poľnohospodárskej produkcie, v súvislosti s čím úrodnosť pôdy – zvyknutej na lepšie obrábanie – výrazne klesla. Menšie výnosy samozrejme udeli rolníka po vrecku. Pritom je to iba jeden z negatívnych javov v dnešnom poľnohospodárstve.

Nechcel by som, aby si niekto – božehrán – pomysiel, že bráni totalitu. To rozhodne nie! Ale jednako musím poznamenať, že pred zmenami z r. 1989 sa rolníci mali lepšie. Mohli kedykoľvek dostať nízko zúročenú pôžičku na nákup hnojív bud' stavebného materiálu, ktorú mohli bez ťažkostí splatiť po predaní svojich produktov. S odbytom neboli také problémy ako teraz, výkup fungoval pomerne dobre a cenové relácie boli značne lepšie ako dnes. Kedysi ked' rolník predal 5–6 býkov, mohol za ne kúpiť traktor. Dnes za ten istý traktor by musel predať 15 aj viac dvojročných býkov. V 80. rokoch kúpil rolník za liter mlieka skoro liter nafty, kým dnes za liter mlieka môže kúpiť sotva

štvrt' litra minerálky. Mohol by som uviesť stovky podobných príkladov.

Myslím si, že ked' takýto stav potrvá ešte niekoľko rokov, rolník úplne ochudobnie a prestane gázdovať, lebo sa mu to nevyplatí. Už dnes viacerí rolníci doplácajú do svojich gazdovstiev, doplácajú z peňaží zarobených vo voľnom čase mimo poľnohospodárstvo. Nemožno sa preto čudovať, že z roka na rok poľnohospodárska produkcia klesá, nielen rastlinná, ale aj živočišná. U nás, ale iste aj na Spiši, viac ako o tretinu klesol chov oviec. Akoby aj nie, ked' majitelia nemali kde predať vlnu a kožu mala hodnotu niekoľkých krabičiek cigaret. Je to paradox, že namiesto toho, aby sme napredovali, cúvame dozadu, k úrovni hospodárenia našich predkov.

Mali sme už niekoľko demokratických parlamentných a prezidentských volieb. Napočúvali sme sa pred nimi toľko rôznych sľubov, že keby sa z nich splnila len tretina, stalo by sa z Poľska druhé Japonsko. Žiaľ, ked' kandidáti naše hlasy dostali a boli zvolení, na sľuby zabudli a naša situácia sa nezmenila. A ked' niekedy pozerám televízne prenosy z parlamentných rokov, zdá sa mi, akoby som sa zrazu ocitol niekde na jarmoku a nie medzi členmi najvyššej moci v Štáte.

Kedysi sme nariekali, že nám totalitná vláda zrušila viac cirkevných sviatkov, aby pribudlo pracovníckych dní. V závodoch sa nezriedka pracovalo aj v nedeľu, aby sa mohol splniť jeden či druhý päťročný plán. Dnes sú už skoro všetky soboty voľné a robota je stále menej. Rastie nezamestnanosť a štát platí obrovské peniaze tým, čo nepracujú. Podľa mňa mali by sa tieto prostriedky lepšie využiť, hoci aj na tvorbu nových pracovísk, prípadne na rozvoj poľnohospodárstva a vidieka, odkiaľ predsa utekajú mladí do miest, kde rozširujú rady nezamestnaných. Ja si myslím, že v Poľsku je dosť práce, len s tým riadením je čosi popletené.

Nechajme však poľnohospodárstvo a vráťme sa na Oravu a Spiš. Všetci vieme, že do prej svetovej vojny ako celistvé historické regióny tvorili súčasť Horného Uhorska, teda Slovenska, a až v r. 1920 bola časť z nich pričlenená k Poľsku. Hnevá ma, ked' od viacerých detí počujem, že im v škole na hodinách dejepisu hovoria niečo úplne iné. Historici by už mali konečne pravdivo spracovať naše dejiny, aby už viac nikto nebalamutil spišské a oravské deti.

Ked' sa skončila posledná vojna a my sme sa opäť ocitli v Poľsku, nikto sa nás nepýtal, či chceme zmeniť občianstvo, len nás jednoducho od Slovenska odpojili. Myslím, že nadišiel čas, aby sa vlády PR a SR dohodli a túto záležitosť vyriešili vytvorením možnosti dvojitého občianstva pre príslušníkov našej menšiny. Bol by to príklad náležitého riešenia národnostných práv.

Na záver ešte jeden problém, na ktorý naši krajania a nielen oni – poukazujú už mnoho rokov. Počas administratívnej reformy v 70. rokoch boli oravské a spišské dediny rozdelené medzi niekoľko gmin. Zdá sa mi, že teraz, ked' sa pripravuje ďalšia administratívna reforma a návrat k okresom, bolo by treba definitívne vyriešiť otázku doterajšieho rozdelenia našich regiónov a

ODIŠIEL PRIATEĽ SLOVÁKOV

Dňa 22. apríla 1995 zomrel náhle v Bratislave vo veku 60 rokov známy poľský spisovateľ, novinár a prekladateľ

ZYGMUNT WÓJCIK

Zosnulý bol dlhoročným členom nášho Spolku vo Varšave, horlivým čitateľom a propagátorom Života, podpredsedom Zväzu poľských spisovateľov, iniciátorom a predsedom Spoločnosti Poľsko-Slovensko a zanieteným propagátorom slovenskej literatúry a kultúry v Poľsku.

Pohreb Zygmunta Wójcika sa konal 28.4. t.r. v obci Popovo nedaleko Varšavy. Popri najbližšej rodine a zástupoch priateľov, známych a miestneho obyvateľstva sa so zosnulým prišiel rozlúčiť i veľvyslanec Slovenskej republiky Marián Servátka s manželkou, predstaviteľia čínskeho veľvyslanectva, Zväzu poľských spisovateľov s Wojciechom Žukrowským, miestnej skupiny nášho Spolku vo Varšave a Spoločnosti Poľsko-Slovensko, mládež...

***

Neúprosná smrť opäť zaklopala na naše dvere a vzala spomedzi nás veľkého priateľa Slovákov, človeka – ako povedal počas rozlúčkových prejavov na pohrebe v Popove veľvyslanec SR Marián Servátka – drobnej postavy, ale obrovského ducha, ktorý pre Slovensko a pre popularizáciu jeho literatúry a vôlej kultúry v Poľsku urobil možno viac ako celá inštitúcia.

Narodil sa 6. júna 1935 v obci Kępa Lubawska w Kieleckej oblasti vo viacdetnej roľníckej rodine. Od malíčka mal rád knihy a tak nečudo, že jeho ďalšia cesta za poznáním viedla cez gymnázium na Varšavskú univerzitu, kde študoval historiu, ktorú absolvoval v roku 1960. Pracoval potom ako novinár a publicista vo viacerých časopisoch, medzi ďalšími v mesačníku Regiony, kde bol zástupcom šéfredaktora. Do literatúry vstúpil v roku 1962 neveľkou bášnickou zbierkou

Verše. K poézii sa vrátil aj neskôr o.i. zbierkami *Podplamenník* (1967) a *Deň mojej matky* (1985). Zygmunt Wójcik bol však najmä prozaik, vynikajúci tvorca modernej psychologickej prózy čerpajúcej námety z dedinského prostredia. K jeho najznámejším prozaickým dielam patria o.i. romány *Miláčik* (1962), *Svadobné reči* (1970), *Súboj* (1977), *Zlá láska* (1978), zbierka poviedok *Zabíjanie koní* (1973), zbierky reportáží *Sedliacka svita* (1979), *Tvárou k životu* (1981) a *Preosievanie času* (1983) a novela *Polovačka na nášho pána*.

Zygmunt Wójcik často hovorieval, že má dve vlasti: tú prvú, prirodzenú, kde sa narodil, žil a pracoval, zem svojich predkov – Poľsko, a druhú, ktorú si zamíľoval – Slovensko. Objavil ju v roku 1971 počas svojej prvej návštavy v Bratislave a iných slovenských mestách. Slovensko, jeho ľud, prírodné krásy, folklór a kultúra ho od prvého momentu natol'ko očarili, že sa rozhodol venovať im všetok svoj voľný čas. Ba, nielen to, ale aj propagovať Slovákov a ich kultúru v Poľsku a tým prispievať k vzájomnému zblíženiu oboch národov. Aby mohol lepšie spoznať vlast Hviezdoslava či Štúra, sám sa naučil slovenský jazyk a jeho znalosti niekoľkokrát zdokonaľoval na letnom kurze Studia Academica Slovaca v Bratislave. Odvtedy nebol rok, aby aspoň raz nenaštvívil Slovensko, kde nadvázoval kontakty najmä so slovenskými spisovateľmi a pracovníkmi kultúry. Získané vedomosti využíval potom hlavne v publicistike – svoje články a reportáže z cest uverejňoval v rôznych časopisoch. Keďže ovládal slovenčinu a dobre sa orientoval v slovenskej literatúre, začal sa väznejšie venovať prekladom. Medzi ďalším preložil a vydal knižne bášnické miniatúry nazvané *Najkrajšie víno*, ktoré obsahovali verše a stručné profily 12 slovenských básnikov. Preložil tiež dve prozaické diela, z ktorých jedno – *Drotári* od Vladimíra Ferku má veľký význam pre poznanie minulosti Slovenska. Žiaľ dodnes čaká na vydavateľa. Napokon vlni vydal – čiastočne na vlastné náklady – neveľkú antológii *Zárez*

v mede, ktorá obsahuje verše 14 súčasných slovenských básnikov.

Potreba vzájomného zblíženia a spoznania, ktorá sa v nových, demokratických podmienkach stala zvlášť aktuálna, bola hlavným motívom Wójcikovej iniciatívy založiť Spoločnosť Poľsko-Slovensko, ktorá by sa sústavnejšie zaoberala slovenskou problematikou, literatúrou, kultúrou, ba aj ekonomikou, teda všetkým, čo prospevia rôzvoju poľsko-slovenskej spolupráce. Stal sa predsedom Spoločnosti, ktorá – aj keď existuje pomerne krátko – vyvinula pod jeho vedením aktívnu činnosť.

Zygmunta Wójcika zaujímalo všetko, čo sa spája so Slovenskom a Slovákmi. Keď sa na začiatku 80. rokov dozvedel o našej krajskej organizácii, okamžite sa do nej zapísal a stal sa členom varšavskej miestnej skupiny SSP. Patril k najaktívnejším, nevynechal ani jednu schôdzku, mal množstvo nápadov, ktoré chcel v budúcnosti realizovať. Ešte pred niekoľkými týždňami sa mi zdôveril, že chce lepšie poznáť život krajanov a konečne navštíviť Spiš a Oravu, o ktorých toľko počul. Žiaľ, nestihol... Tak ako nestihol ani prevziať titul čestného konzula Slovenskej republiky, ktorý mu na návrh veľvyslanca SR Mariána Servátka malo Slovensko udeliť.

JÁN ŠPERNOGA

vytvoriť z nich celistvé gminy – oravskú a spišskú. Určite by to urýchliло ich rozvoj.

JÁN ŠVIENTEK

NÁŠ SPOLOK K ŠTÁTNEMU SVIATKU

3. máj je odnedávna štátnym a cirkevným sviatkom PR. Pri tejto príležitosti sa každý rok po

slávostnej omši na Waweli koná sprievod ku Grunvaldskému pamätníku na námestí J. Matejku. Na tomto mieste si oficiálne delegácie Krakovčanov a hostí uctievajú nezávislosť štátu odovzdaním pestrofarebných kytic a vencov. Za naš Spolok peknú trojfarebnú kyticu kvetov položil predseda krakovskej miestnej skupiny SSP Jerzy M. Bożyk a redaktori Života Beata Klimkiewiczová a Jozef Pivovarčík. Naša účasť na slávosti sa stretla s veľkým záujmom a dlhotrvajúcim potleskom.

Poznamenajme, že tohoročné oslavu pri Grunvaldskom pamätníku v Krakove mali v porovnaní s predošlými rokmi iný priebeh. Vytratila sa dôstojnosť, ktorá k takýmto chvíľam nerozlučne patrí. Okrem oficiálnych delegácií boli na námestí prítomné aj opozičné politické strany, ktoré krikom vyjadrovali svoju nespokojnosť s terajšou vládou. Myslíme si, že politické heslá patria skôr k voľbám ako k štátnym sviatkom.

(jp)

Detský ukrajinský súbor z Baň Mazurských vystupuje pre účastníkov konferencie

VŠETCI ROVNAKÍ – KAŽDÝ INÝ

Vzťahy medzi väčšinou a menšinou sú jedným z najdôležitejších ukazovateľov stavu demokracie v štáte a spoločnosti. O menšinách sa veľa hovorí: ešte stále sú živé predstupy, výčitky, bolestné skúsenosti, ale objavujú sa aj pozitívne výsledky, ktoré sú nádejou do budúcnosti. V dňoch 26.–29.4.1995 sa v Goldapi na severe Poľska uskutočnila konferencia pod názvom Národnostné menšiny v Dánsku, Nemecku, Poľsku, Litovsku a na Ukrajine. Prečo práve v Goldapi? Toto mesto sa stalo symbolom pohraničia, bolo súčasťou Litovska, Pruska, aj Ruska. Odjakživa tu žilo zmešané obyvateľstvo: Litovci, Bielorusi, Rusi, Nemci. Počas 2. svetovej vojny práve v Goldapi postavili Nemci zbrojársku fabriku na výrobu rakiet V1 a V2, tu v 80. rokoch komunisti zorganizovali zajatecký tábor pre disidentov zo Solidarity.

Konferenciu zorganizovala nadácia Poľsko v Európe a Landeszentrale für Politische Bildung Schleswig-Holstein.

– *Hranice prebiehajú v našom vedomí*, – povedala na úvod stretnutia profesorka Antonina Kłosowska – *príslušnosť k dvom odlišným kultúram často vyvoláva odcudzenie a vydelenosť*.

Hlavným cieľom konferencie bolo porovnanie vzorového modelu nemeckej menšiny v Dánsku a dánskej v Nemecku so situáciou nemeckej, ukrajinskej a litovskej menšiny v Poľsku a poľskej v Nemecku, Litovsku a na Ukrajine.

– *Pojem národa nestotožňujeme s utvorením vlastného štátu*, – povedala predstaviteľka dánskej menšiny v Nemecku Edith Sigaard Madsen – *proto je situácia u nás taká pokojná*.

Predstaviteľ nemeckej menšiny v Dánsku, Philipp Iversen zdôraznil význam pohraničných regiónov v Európe.

– *Každá menšina má veľa nespĺnených želani* – povedal P. Iversen. – *My sme sa uspokojili s tým, čo nám ponúkol štát. Lojalita priniesla svoje ovocie, neskôr nám vláda sama vyšla v ústrety*.

Bogumiła Berdychowska, expertka Sejmovej komisie pre národnostné menšiny sa vyjadrila, že dnes už nestačí iba tolerancia národnostných menšín, potrebná je akceptácia a pochopenie.

– *Motto Rady Európy na tento rok zní: All different – all equal, čo možno voľne preložiť ako Všetci rovnakí – každý iný. Nezabúdajme o tom!*

Výsledkom stretnutia v Goldapi bude knižná publikácia prednesených textov v poľštine, aj nemčine. Okrem toho sa plánuje povolenie Európskeho fóra učiteľov a založenie Európskeho inštitútu menšíň v Dánsku, ktoré navrhol P. Iversen. Tieto malé iniciatívy môžu pomôcť pri vzájomnom spoznávaní európskych národov a môžu určiť novú úlohu národnostných menšíň v zápase so stereotypmi a nežiadúcim nacionalizmom.

Text a foto: B. KLIMKIEWICZOVÁ

ZA KRAKOVSKÝMI OBZORMI

Z podnetu členov a priaznivcov klubu Vemyhora pri ukrajinskej Nadácií sv. Vladimíra v Krakove sa ukázalo prvé promočné číslo časopisu Krakovské obzory. Myšlienka vydávať časopis vznikla spontánne a vyzvalo ju nadanie prameniace z národnostných odlišností, ako vo svojom úvode zdôraznil zodpovedný redaktor dr. Vladimír Mokry. Práve preto sa redakcia pri koncipovaní časopisu snažila ukázať Krakov najmä z národnostnej stránky. Autormi článkov sú mladí ľudia, ktorí pochádzajú z rôznych národnostných skupín. V 60-stranovom časopise nájdeme celý rad kultúrno-spoločenských príspevkov a informácií, medzi nimi aj o Slovácoch v Poľsku. Obsah časopisu dopĺňa výber ukrajinských, hebrejských, českých a slovenských básni. V časopise nájdeme aj prelače článkov z krakovských a celopoľských novín, ktoré sa zameriavajú na národnostnú problematiku. Redakcia pripravuje už ďalšie číslo časopisu. (jp)

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 4. marca 1995 zomrel v Novej Belej vo veku 75 rokov krajan

JOZEF MIRGA

Zosnulý bol dlhoročným členom nášho Spolku v Novej Belej a aktívnym dopisovateľom a propagátorom Života, viačnásobným laureátom súťaže O zlaté pero. Ako znamenitý hudobník a primáš novobelskej kapely dlhé roky sprevádzal naše súbory doma a v cudzine. Odišiel od nás vzorný krajan a dobrý človek. Čest' jeho pamiatke!

****

Dňa 1. apríla 1995 zomrela v Novej Belej vo veku 85 rokov krajanka

KATARÍNA LOJEKOVÁ

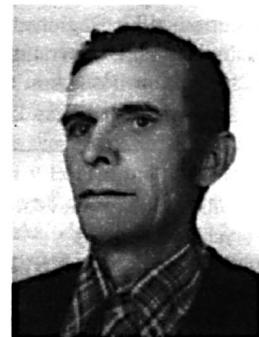
Zosnulá bola jednou z najstarších a súčasne dlhoročných členiek Miestnej skupiny nášho Spolku v Novej Belej. Odišla od nás vzorná krajanka, dobrá

manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

****

Dňa 28. marca 1995 zomrel v Novej Belej vo veku 61 rokov krajan

JÁN MAJERČÁK

Zosnulý bol dlhoročným členom Miestnej skupiny SSP v Novej Belej, miestneho odboru Matice slovenskej a stálym odberateľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, dobrý manžel, otec a dedo. Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP a MO MS
v Novej Belej

Z KALENDÁRA NA JÚN

Jún je mesiacom zberu skorých odrôd zeleniny napr. red'kovky, šalátu, kalerábu a neskôr aj karfiolu a kapusty. Hned' po zbere treba hriadky plytko zrýšovať alebo hlbšie prekopať motykou a pripraviť pre výsev, resp. sadenie ďalšej zeleniny. Ešte na začiatku júla možno totiž siať skoré kultivary kríčkovej fazuľky, skorú mrkvu a iné hlúboviny, ktorých úrodu zberáme v jeseni.

V tomto mesiaci záhradkári jednotia uhorky a tekvicu, najlepšie odrezaním a nie vytiahnutím rastlín, aby sme nepoškodili tie, čo chceme na hriadke nechať. Odporúča sa i preriediť husté porasty kríčkovej fazule, vyvážovať vysoké rajčiaky a vylamovať na nich bočné výhonky – podľa možnosti čo najmenšie – aby sa netvorili na nich veľké rany a tým nezoslabovali rastliny. Listy karfiolu zalamujeme, aby sme mohli rýchlejšie dospelovať biele ružice. Pretrhávame tiež koreňovú zeleninu – vytrhnuté korene možno použiť v kuchyni, alebo na konzervovanie.

Veľa práce majú teraz záhradkári v boji s burinou, ktorej sa v tomto mesiaci neobyčajne darí. Preto okopávame, kým je ešte malá, aby zbytočne neodčerpávala rastlinám živiny. Za suchého počasia treba rastliny pravidelne zavlažovať – najlepšie ráno, alebo večer. Je to dôležité najmä pri ťolianíkoch, ktoré zároveň treba intenzívne vetrat'. Zo zvyškov zeleniny, z buriny pred kvitnutím, pokoseného trávnika a pod. možno na zatienenom mieste založiť kompost. Za väčšieho sucha ho treba čo istý čas polievať a prekopať.

Pre každého ovocinára je zrejmé, že jún je charakteristický silným rastom a tým aj vysokou spotrebou živín a vlahy. Preto ak niekto doteraz ovocné stromy neprihnojil a v

prípade sucha nezavlažil, treba to čo najskôr urobiť. V tomto mesiaci zároveň ostraňujeme z konárov prebytočné výhonky a na tvarovaných stromoch dokonca všetky tohtoročné výhonky (na jabloniach v prvom rade výhonky zjavne napadnuté múčnatkou). Zároveň kontrolujeme ujatosť vrúbľov na preštepených stromoch, pričom všetky výhonky pod vrúbľom odstráime.

Mnohých záhradníkov často znepokojuje opad malých plodov, ktoré sa po zakvitnutí zaviazali. Preto pripomíname, že júnový opad plodov možno považovať za prirodzený. Pri jadrovinách treba zvlášť sledovať násadu plodov, a keď zistíme zhluky, preriedujeme ich. V niektorých krajinách sa tento zásah považuje za veľmi dôležitý. Uvádzia sa, že na jeden dobré vyvinutý plod treba asi 30 listov. Na 5- až 6-ročných stromoch by sa nemalo nechať viac ako 250 až 300 plodov. Túto prebierku možno spojiť s rezom.

Jún je obdobím hlavného boja proti červivosti ovocia – predovšetkým postrekmi. Proti červivosti čerešní striekame najneskoršie tri týždne pred oberačkou. Jablone chránime striekaním proti múčnatke, chrvastitosti a obaľovačovi jablčnému. Druhý postrek robíme priemerne po dvoch týždňoch.

Chovatelia hydiny v tomto mesiaci podškľbávajú neskoršie vyliahnuté húsatá a dospelé husi. Podškľbávaním sa prípadne občasná znáška úplne zastaví. Pred podškľbaním treba sa dať husiam niekoľkokrát vykúpať, aby mali čisté perie. Pri škľbaní treba perie hned' triediť, biele oddeliť od farebného, a páperie od mäkkého krycieho peria. Po podškľbaní musíme husi chrániť aspoň týždeň pred prechladnutím a súčasne lepšie kŕmiť (zväčšíť

obsah dusíkatých látok a tuku). Najlepšie sú semená slnečnice, ovos, kapustové, kelové či red'kovkové listy. Využívame každú príležitosť na pasenie hydiny a to nielen zo zdravotných dôvodov, ale aj kvôli šetreniu jadrových krmív.

V júni včelárske leto vrcholí, deň je najdlhší, teplota sa zvyšuje, kvitne najviac peľodajných a nektárodajných rastlín, ktoré poskytujú hojnosť včelnej paše. Včelstvá sú na vrchole rozvoja a tisíce lietaviek v úloch sú pripravené využiť nektárodajné zdroje. Aj v júni treba pokračovať v tlmení rojového pudu. Prejavuje sa naplno vtedy, keď nastane znášková medzera, alebo keď včely nemôžu pre nepriaznivé počasie zdroje nektáru využívať. Najúčinnejším prostriedkom proti rojeniu je bohatý prínos nektáru.

Pri vytáčaní medu z medníkových plástov po skončení agátovej znášky treba prezrieť plodiská. Plásty naplnené medom alebo so zavieckovaným plodom treba preložiť do medníka a na ich miesto vložiť prázdné plásty, aby matka mala dostatok priestoru na kladenie vajíčok.

Na koniec júna treba zapláňovať výmenu matiek vo včelstvách, ktoré na to treba zvlášť pripravovať. Najistejšie je pridávať oplodené matku do včelstva, ktoré je 9 dní osirotené a nemá otvorený plod. Pri tomto spôsobe odoberieme matky, a to s 3-4 zaplodovanými plástami a včelami na nich sediacimi a urobíme z nich malé odloženice vo vydenzifikovanom plodisku prázdnego úla. Staráme sa o ne tak, ako pri tvorení normálnych odložencov. Takto si utvoríme zásobné matky aj včelstvá, ktoré môžeme zazimovať buď použiť na záchrannu včelstva, ktoré pridanú matku neprijali. Osirotené včelstvá môžeme použiť na tvorbu materskej kašičky. Po 10 dňoch včelstvá bez matky rozoberieme, nastavané materské bunky zrušíme a pridáme mladé výkonné matky v klietkach. O 8-10 dní kontrolujeme, či matka bola prijatá. Podrobne o utváraní nových včelstiev v nasledujúcom čísle. (jš)

VEĽKÁ MALÁ LIPNICA

DOKONČENIE ZO STR. 7

– *Tá naša Lipnica vôbec nie je malá* – tvrdí Štefan Adamčík. A má pravdu. V dnešnej Malej Lipnici žije okolo 2800 obyvateľov; obec má 700 čísel a tiahne sa v dĺžke asi 8 km pozdĺž potoka Sihlec. Aká bude jej budúcnosť? Súdiac podľa rozprávkového výhľadu na Babiu horu a sviežeho horského vzduchu – turistická. Za povšimnutie stojí niekoľko oravských dreveníc, ktoré sú stále udržiavané v perfektnom stave. A v nepriknutelných hlbkach Babej hory sa ešte stále skrývajú zbojnícke poklady, ktoré čakajú na svojich objaviteľov...

Text a foto: B. KLIMKIEWICZOVÁ

SLOVÁCI V MAĎARSKU

DOKONČENIE ZO STR. 13

tiež otázka dopisovateľov. Je nás 6 redaktorov, ale máme 100 obcí, kde žijú Slováci. Ak sa raz v roku dostaneme do každej z nich, tak sme spokojní. Ešte nikdy sme nemali toľko „živých“ materiálov, ako teraz. Sme tiež spoluorganizátormi a fundátormi rôznych súťaží.

Ďakujem vám za rozhovor a želám vám, aby sa krajanom podarilo naozaj využiť všetky možnosti, ktoré Maďarská republika menšinám zaručuje. Keby sme časť z toho mali aj my.

Zhvárala sa: V. JUCHNIEWICZOVÁ

V SPIŠSKÉJ METROPOLЕ

DOKONČENIE ZO STR. 8

som prekvapený, keď vojt W. Haber prehlásil: – *Pán redaktor Pivočík, po tom, čo ste napisali v októbrovom čísle vášho časopisu, neposkytneš vám už nikdy žiadnu informáciu!*

Tak sa skončil nás krátky rozhovor. Ďalej zastávam názor, že to, čo som v Živote napísal, je len čira pravda! Vojt mal plné právo a možnosť polemizovať z mojím názorom, čo neurobil. Akékoľvek zadržiavanie informácií je porušením tlačovej slobody, ako aj informovanosti našich krajanov, ktorí sú zároveň obyvateľmi lapšanskej gminy. Pred nimi by vojt nemal mať žiadne tajnosti, ktoré by sa nemohli publikovať. Nemal by tiež zabúdať, že je verejnou osobou, a mal by každému novinárovi poskytnúť žiadane informácie.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

SEDEM ZAKLIATÝCH MNÍCHOV

Čas okolo Jána býva na Zamagurí plný čara. Deti spúšťajú z kopcov ohňové kolesá do dediny. A v ten čas celá dedina sa belie, akoby bola pokrytá bielymi plachtami.

Na tento čas sa tešia aj tí čo chčú zbohatnúť. Tento deň sa presúšajú poklady a len treba na ne natrafiť. A čím je väčší poklad, tým viac strážcov ho stráži. Iba raz do roka na Jána zdvihnut Haligovské skaly jednu nohu a tam sa otvára vchod do jaskyne a poklad tu čaká na človeka.

Aj dnes bolo Jána. V doline spievala dievčina. Spievala tichulinko, utešene. Za dievčinou bola lúčina a na lúčine Jendrušove ovečky. A ten ani sám nevedel ako zaspal. Keď sa prebudil, po ovečkach nebolo ani chýru, ani slychu. Zlakol sa veľmi, šiel ovečky hľadať. Behal po lúkach, stráňach, po lese, kričal, volal a pod tým akoby sa zem prepadla.

Dnes d'aleko zašiel, až na Mníšku Pořanu. A tu čo vidí? Velikánsky oheň a pri ohni je štrnásť očí a tie sa naň pozerajú a vábia ho. Pastier Jendruš vykročil za tým očami. Mnísi, preblesklo mu hlavou. A tých tam bolo ako do týždňa dní. Sedia tu spolu ako pod jedným klobúkom. Oči majú privreté, sedia pri vatre a prikladajú na ňu dukáty. Majú ich plné vrecia. Čo dukát priložia na oheň, z veľkého ohňa šľahajú vysokánske plamene – to sa dukáty čistia. Pastiera Jendruša nutká ist' k mníchom. No, rozmyšľa – nestačí len poklad nájsť, ale sa musím aj strážcov striať. A tu sa odrazu ozve k nemu mních: Čo tu hľadáš pastier?

– Čo hľadám? Ovce som potratil. Behal som po lúkach, stráni, po lese a pod nimi akoby sa zem prepadla.

Mních naň zakýval rukou a ukázal mu, aby si k ním prisadil. Prisadil si a pozoruje, že čo sa deje pri ohni. Na jednom kameni sedí sedem starcov – sedem mníchov. Sedia ticho a nehybne, ako veľký balvan. Žeravé uhlíky z ohňa im ožarujú tvár mäkkým zlatým svetlom. Ich výraz prezradzuje, že sa chystajú k vážemu rozhovoru. Z ich správania vidieť, že sú netrpezliví. Na ich tvárich vidieť a poznať očakávanie toho, čo má príť.

Pastier Jendruš pozera sa do ohňa, ktorý horí i keď doň dreva neprihodí. Mnísi si berú po uhlíku a pripaľujú si fajku a za každým potiahnutím z fajky sa zakúdli obľáčik voňavého dymu.

Odrazu mnísi dajú hlavy dokopy a radia sa. Neustále sa zväčšujú. Rastú človeku priam pred očami, až dosiahli vrchol kláštorného múra a tak prestali rásť.

– Počkaj pastier, veď ty uvidíš kde si sa ty opovážil! Nezabudneš, že si nás vyrušil z myšlienok, – povedal najstarší mních a pri týchto slovách sa už aj pohol.

– Zľutujte sa nadomnou! Ved' ja som biedny pastier. Na jednu nohu krívam, nikdy sa poriadne nenajem, len tie ovečky pasiem a som sirota.

– Ak budeš múdry, obстоjiš! Ak uhádneš sedem hádaniek i získaš poklad, bude tvoj! – a tak ukázal mních na horiaci oheň. Ale ak len čo jednu hádanku neuhádneš skamenieš a naveky sa budeš zúčastňovať na našich posedeniach. Ak uhádneš i naše mená, tak budeš šťastný a zdravý po celý život.

Pastier sa pohniezdil na mieste a oslovil toho najstaršieho z mníchov: – Mních Pondelok povedz mi tvoju hádanku!

Prekvapený je mních, že pastier uhádol jeho meno. A tak pastier háda prvú hádanku: – Kto je najšporovlivejší na svete?

Pastier dlho nerozmýšľal a hádal: – Najšporovlivejší na svete je strom. Strom má korunu a s tou korunou vydrží po celý život. Mních Pondelok buchol nohou o kameň a prepadol sa v ohni. – Aká je tvoja hádanka? – spýtuje sa pastier mnícha Utorka. – Čo je horšie od lenivosti?

– Náhľivosť! – odpovedá pastier. Zem sa zatriasla a mních Utorka prepadol sa v ohni.

– Aká je tvoja hádanka mních Streda?

– Aký je rozdiel medzi hlupákom a palicou?

– Palica má dva konce a hlupák nemá konca kraja – odpovedal pastier Jendruš. Ako dym z ohňa zmizol mních Streda. – Mních Štvrtok, – čakám na tvoju hádanku, – povedá pastier.

– Čo je horšie ako potopa?

– Potupa, – povedal pastier.

Slnko sa zatemnilo a mních Štvrtok preletel cez oheň a stratil sa tam kdeši v Dunajci.

Mních Piatok, – také je tvoje meno, povedz mi hádanku.

– Čo nestratí z ceny i keď zostarne?

– Pravda, – odpovedal pastier.

Zabýalo sa, mních Piatok sa prepadol v ohni.

– Mních Sobota, čakám na tvoju hádanku.

– Čo je sladšie od spánku?

– Spokojnosť! – odpovedal pastier.

Mních sa premenil v sivý kameň v ohni.

– Už len od teba chcem počuť hádanku – mních Nedeleňa.

– Povedz mi pastier Jendruš, že koľko je v roku dňi?

– V roku je sedem dní, tak ako vás tu bolo mníchov: Pondelok, utorok, streda, Štvrtok, piatok, sobota, nedeleňa.

Zabýalo sa, zahrmelo, prepadol sa posledný z mníchov. Prepadol sa k Dunajcu. A keď sa budete pltiť po Dunajci iste vás na Sedem zakliatých mníchov upozornia pltnici.

Pastier Jendruš sa priblížil k ohnisku a čo chytí uhlík do ruky, tak sa mu premenil na dukát. Nazbieranl ich za plný kadlub. Keď odišiel z miesta kde bol, zahrmelo, zem sa zatriasla. To strígy a strigóni odnášali mníchov. Pastierovi vlasy na hlave stáli ako klince.

Mnísi sa premenili na skaly, o ktorých si dnes ľud báji.

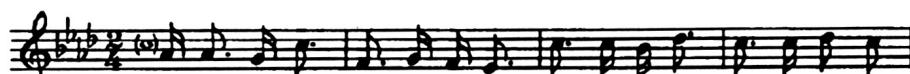
VIKTOR MAJERÍK

STONOŽKA

Videli ste stonožku,
ako robí roznožku?
Keď stonožka skočí,
je to paráda.
Je to skoro celá spartakiáda.

MÁRIA ŠTEFÁNKOVÁ

Prevez, prevez, prevozníčku

Pre-vez, prevez, prevozníčku,
mám za vodou frajeročku,

mám za vodou, za hlbokou,

a pod horou, pod vysokou.

Nemám člnku, nemám veslá,
voda mi ho preč odnesla,

prišiel príval od Kriváňa,
zobral mi ho do Komárna.

Máš ty člnok, máš ty veslo,
len ľa trápi tvoje pesstvo,
zlí ľudia ľa podplatili,
by nám cestu prekazili.

MÁRIA RÁZUSOVÁ–MARTÁKOVÁ

LETNÝ DÁŽĎ

Rastie jačmeň, rastie raž,
ticho pŕcha letný dážď,
od radosti strom sa trasie:
Hody budú, hody zase!

Kíže dáždik po smietkach,
hladká listy, myje prach.
Listky šušťia: „Ešte, ešte!
Dáždik, prš a, kvapky, bežte!“

Na halúzku marhuľky
sadne jurík ľahuľky:
"Lej vodičku, sivý mráčik,
skúp mi hlávku, oper fráčik!"

Beží cesta belavá
vodička sa privráva:
"Už mám prachu plné zuby –
i mňa umy, dáždik lúby!"

A dážd' kropil šír a diaľ,
zmýval, čistil, napájal,
až môj kraj sa leskol celý
ako chlapček po kúpeli.

JURAJ ANDRIČÍK

AGÁT

Na agát opýtaj sa Agáty.
Povie ti, že je strašne ostnatý.
Keď na ňom budú strapce kvetov,
môžeš sa o ňom baviť s Kvetou.

Keď zbadáš spolu s Kvetou Agátu,
vedz, že náhlia na med k agátu.

PRÁZDNINOVÁ DOPLŇOVAČKA

ČO JE TO?

Iných oblieka,
a sama je nahá.
Čo je to?
(ahí)

Dlhé fúzy,
ostre drápy.
Hladnú myšku
raz–dva lapi.
Čo je to?
(akčam)

Aké rožky pečie pekár?
(évorus)

Má červený kožuštek,
lúksa jadrá zo šušiek.
Na vysokom strome
býva ako v dome.
Čo je to?
(akčirev)

VESELO SO ŽIVOTOM

Jožko sa po koncerte pýta pani učiteľky:
– Dirigent bol ten ujo, čo hrozil orchestru
paličkou, aby pekne hral?!

* * *

– Jožko, koľko máš rokov?
– Čažko povedať, prosím. Každý rok je to
inak...

* * *

Stretne sa Jožkov otec s Karolovým: – Aj ty
ideš na rodičovské združenie?
– Áno, ale pod falosným menom, lebo
Karol sa zle učí...

* * *

V hlavnom peletóne, asi päť kilometrov
pred cielom, ide na bicykli osiemročný
chlapec.

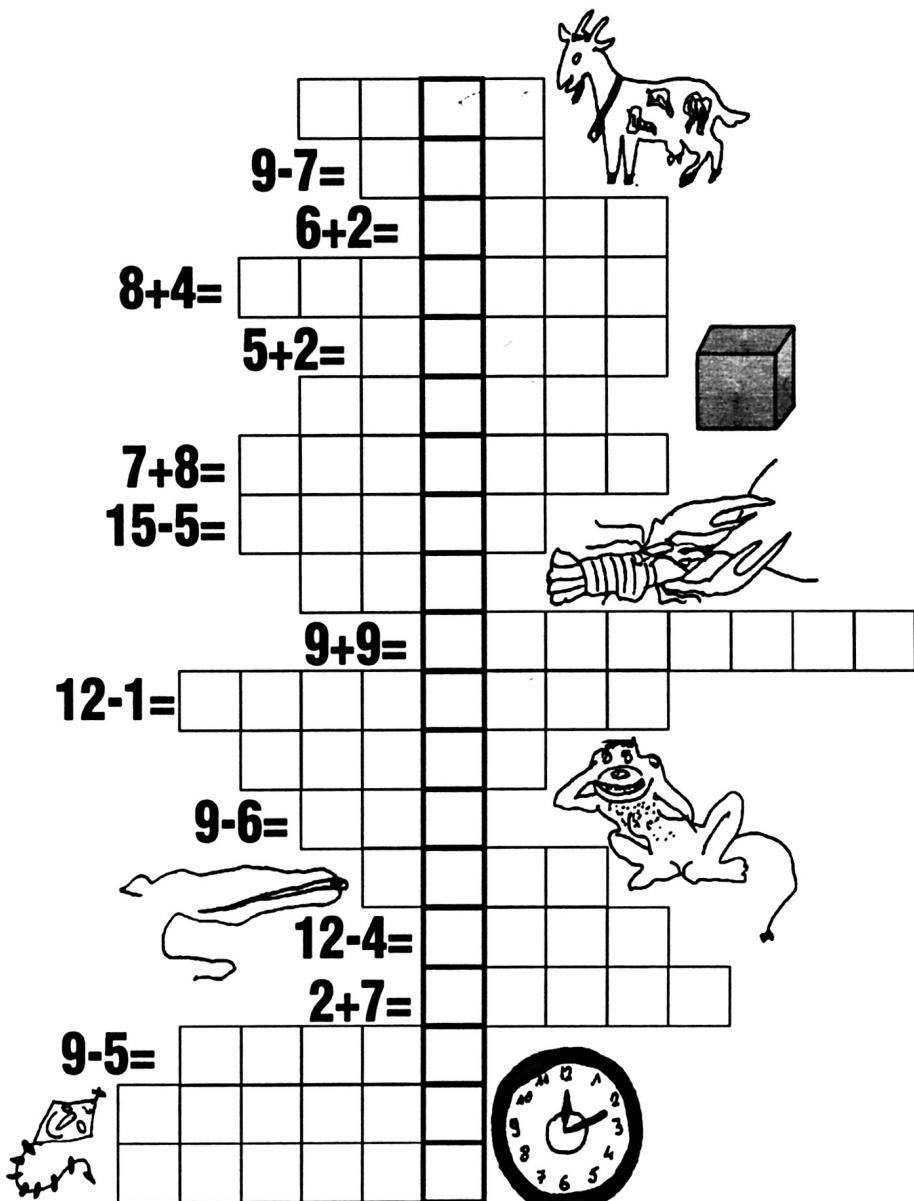
– Čo je to za chalana?! Kde sa tu vzal? –
pýta sa jeden pretekár druhého.
– Ja veru neviem... moce sa predo mnou už
od štartu!

* * *

Jožinko z mesta hovorí Jožinkovi z dediny:
– Vieš, ja ti závidim... Máte tu všetko také
krásne! Tá lúka, potok! A aj tento dub!
Keby tak vedel rozprávať, čo by asi
povedal?
– No... predovšetkým to, že je vlastne buk!

Na ulici stretávame družáka Jožka. Pýtame sa ho, čo sa mu v škole najviac páčilo. Aká bola Jožkova odpoveď dozviete sa, keď vyplníte našu dnešnú krížovku. My vám pri príležitosti prázdnin prajeme veselé a radostné prežitie voľného času, aby ste sa v septembri mohli vrátiť do školskej lavice zdraví a plní elánu.

Z najkrajších prác májového čísla sme už tradične vyžrebovali troch výhercov: Pavla Bižiaka z Vyšných Láp, Zuzanku Knaperkovú z Jablonky a Witolda Kwaśnego z Varšavy. Výhercom srdiečne blažoželáme.

HÚŽEVNATÁ ARANTXA

Kto pozornejšie sleduje tenis, mohol si všimnúť, že na záver min. roka titul majsterky sveta nezískala tenistka, ktorá bola v tabuľkách WTA na prvom mieste. Medzinárodná federácia ho neudelila vedúcej pretekárke, Nemke Steffi Grafovej, ale druhej v poradí – Španielke Arantxe Sanchezové-Vicariovej. Nikto sa nečudoval, ani neprotestoval – rozhodnutie bolo bezpochyby správne. Oprávnené tým viac, že Arantxa vyhrala vlnu dva zo štyroch najväčších, grandslamových turnajov (French Open a US Open) a v druhej polovici roka aj celý rad iných turnajov. Neveľa chýbalo, že na záver sezóny Grafovú skoro dobehla...

Arantxa sa narodila v decembri 1971 v Barcelone ako najmladšia zo štyroch súrodenkov. Tenis začala hrať keď mala sotva 4 roky. Ináč ani nemohlo byť – tenisu sa venovali všetci jej súrodenci: Marisa, ako aj bratia Javier a Emilio, ktorí sa neskôr dokonca pekne presadili ako profesionáli. Najmladšia Arantxa sa však ukázala ako najschopnejšia, dosiahla najviac a zarobila na kurtoch najviac peňazí. Iba v minulom roku jej príjmy prekročili 2,9 mln dolárov. Celkove zarobila v tenise ok. 8,5 mln dolárov. Pred ňou sú len tri tenistky: Navrátilová, Grafová a Evertová, z ktorých dve už zavŕšili športovú kariéru...

Profesionálkou sa Arantxa stala veľmi skoro, keď mala necelých 15 rokov. Rozhodla

sa, že bude vystupovať s dvojitým priezviskom: otcovským a rodinným matkínym – Sanchezová-Vicariová. Ako profesionálka svoj prvý veľký úspech dosiahla v r. 1988, keď vyhrala turnaj v Bruseli a WTA jej udelila (po druhý raz) odmenu pre najlepšiu mladú tenistku. Veľký dojem na znalcoch tenisu však urobila o rok neskôr, keď vyhrala svoj prvý grandslalomový turnaj v Paríži – French Open, keď vo finále ako 17-ročná porazila S. Grafovú. Nikdy predtým francúzska šampionát nevyhrala tak mladá tenistka a nikdy to nebola Španielka.

Stala sa hviezdou, dostala sa do tenisovej elity, z ktorej sa už nedala vytlačiť. Potom sa jej však celé štyri roky nepodarilo zopakovať grandslamové víťazstvo – ani v Paríži, ani v New Yorku, Londýne a ani v Melbourne. Ovšem, hrala na mnohých turnajoch, viaceré vyhrala, zdolala všetky najväčšie súperky – Grafovú, Navrátilovú, Selešovú, Sabattiniovú a ďalšie, ale na grandslamoch mala smolu. Nepomohla jej ani matka Marisa, ktorá ju na všetkých turnajoch sprevádzala. Kvôli tomu sa dokonca vzdala svojho učiteľského povolania. Vždy bola na tribúnach, v prvom rade a dcéru povzbudzovala. Konečne vlni, ako sme už spomenuli, sa na ňu usmialo šťastie a vyhrala až dva grandslamové turnaje.

Tento rok začala tiež dobre. Na turnaji v Melbourne bola vo vynikajúcej forme. Ako strela prešla do finále, kde však natrafila na húževnatú súperku, Francúzsku M. Pierceovú, a po tvrdom boji prehrala. Po tom vyhrala ďalší turnaj a aj v iných zašla vysoko. Na istý čas sa dokonca ocitla na prvom mieste v tabuľkách WTA, aby opäť klesla na druhé, za S. Grafovú. Stále je však na výslní, stále hrá vynikajúco...

Ako hrá? Ako obyčajne neprestajne útočí a behá za každou loptičkou. Je zaujímavé, že

nemá postavu klasickej tenistky. Je dosť nízka a – zdalo by sa – trochu zavalitá, ale má veľmi rýchle nohy a nezlomnú vôľu vyhľadávania. Počas zápasu nepovoľuje ani na moment. Trápi súperky ofenzívnym pravoručným forehandom, alebo obojručným backhandom. Vie dať zo seba všetko, na kurte je tvrdohlavá a veľmi vytrvalá. Keď zbadá súperku slabinu, nemilosrdne ju využije.

Mimo kurtu je Arantxa veľmi milá a oblubnená. Ľahko nadvázuje styky, lebo je otvorená, bezprostredná... a popri španielčine dobre ovláda nemčinu, francúzštinu a angličtinu. Najlepšie oddychuje pri počúvaní nahrávok The Beatles, Phila Collinsa a Bruce Springsteena. Počas cest z turnaja na turnaj rada hrá karty. S kym? Samozrejme s mamou Marisou. J.Š.

Hviezdy svetovej estrády

NEIL YOUNG

Americký spevák, hudobník a skladateľ, považovaný za jednu z najvýznamnejších osobností rockovej hudby. Povráva sa o ňom, že asi spoznal tajomstvo, za ktoré by mnohé hviezdy zaplatili milióny, tajomstvo večnej hudobnej mladosti. Ved' ako ináč písat o kom si, koho posledná platňa Sleeps With Angels znie tak sviežo, akoby ju nahral mladý hudobník pred 30 rokmi, ktorý iba hľadá svoj štýl.

Neil Young od svojho debutu v r. 1967 nahral už 35 albumov, uznaných zakaždým za najväčšiu udalosť rockovej hudby. Možno ich rozdeliť na niekoľko skupín podľa toho, s akou formáciou boli nahrané. Najväčšiu skupinu tvoria jeho sólové platne a nahrávky s vlastnou skupinou Crosby, Stills, Nash and Young, ktoré obsahujú prakticky všetko z jeho tvorby, od skorého rock and rolla a džezujúceho bluesa až po hypnotické, avantgardné skladby. Jeho

najväčšou zásluhou je to, že spolu so skupinou Buffalo Springfield prispel k vytvoreniu štýlu country-rock, ktorý na desať rokov, až kým sa neobjavil punk-rock a grunge, úplne zdominoval americkú hudobnú scénu. Postaral sa o to s priateľmi D. Crosby, S. Stillsom a G. Nashom, s ktorými vytvoril superskupinu, na tie časy tak populárnu, že ju porovnávali s The Beatles. Jej album *Déjà vu* patrí medzi desať najvýznamnejších diel v dejinách rocka.

Je zaujímavé, že Young, ktorý má vysoký hlas (blízky falsetu), dosiahol najväčšie úspechy ako sólista. Spôsobili to nepochybne jeho vlastné pesničky – jednoduché, melodické a dokonale prispôsobené jeho hlasovým možnostiam. Sú to často smutné skladby – dokonca aj vtedy, keď spieva napr. o láske. K jeho najvýznamnejším skladbám – hitom z prvého obdobia patria najmä: *Broken Arrow*, *Mr. Soul*, *Cinnamon Girl*, *Helpless*, *Ohio*, *Southern Man* a najmä *Heart Of Gold*, ktorý je aj dnes rovnako populárny ako pred štvrtstoročím.

Na začiatku 80. rokov popularita Younga trochu klesla, keď začal experimentovať s elektronickou hudbou. Potom sa opäť vrátil do „starých koľají“ a so skupinou Stray Gators nah-

ral nový album v štýle folk-rocka *Harvest Moon*, ktorý bol za niekoľko týždňov vypredaný v náklade vyše 3 mil. výliskov. Posledný Yungov album z konca min. roka sa volá *Sleeps With Angeles* a obsahuje štýlove rôznorodé skladby – od country-rocka po grunge. (jš)

NAŠE RATOLESTI

Vidíte tú radosť? Kto by sa necítil perfektne v tak krásnom oblečení? Všetko jedno, či si ho deti oblečú do školy, do parku, alebo na prechádzku.

„Bielá dáma“ v klobúku má na sebe sukňu nariase-nú do gumky a na nej previazanú zásterku takej istej farby. Živôtik sa zapína na drobné obtiahnuté gombíky.

Druhá slečna má na sebe žltý ažurový pletený svetrík a takú istú čiapku a tašku. Sveter je veľmi jednoduchý, ale s čiapkou treba mať trochu skúseností.

Chlapcovi dodávajú sebavedomie nie len gitara a fotoaparát, ale aj „pánska“ kockovaná vesta a pletené ponožky takého istého vzoru.

Ak šikovné mamky tieto modely zväčšia, potom si ich môžu obliecť aj trochu starší „pubertáci“.

V.J.

WĘTERYNARZ

ZAPALENIE WYMIENIA U ŚWINI

Może go spowodować zarówno wniknięcie zarazków, jak i zatrzymanie mleka w wymieniu na skutek nie całkowitego wysysania go przez prosięta lub nagłego odosobnienia prosiąt od maciory. W czasie choroby wymię maciory jest gorące, zaczernione i twardy. Dobrym środkiem przeciwzapalnym jest wcieranie maści kamforowej i okłady z wody borowej. Aby uniknąć zapalenia wymienia, trzeba dbać o czystość kojca dla maciory. Odsadzając prosięta trzeba to robić stopniowo. Na pięć dni przed odsadzeniem dopuszcza się prosięta 4–5 razy w ciągu dnia, w następnym dniu 3 razy, potem 2 razy i na dzień przed odsadzeniem 1 raz.

ROBACZYCA JELIT DROBIU

Robaczyca jelit występuje przeważnie u młodego drobiu. Robaki wydzielają trucizny, które powodują powstanie schorzeń. Ponadto uszkadzają one ścianki przewodu pokarmowego, co ułatwia przenikanie zarazków z przewodu pokarmowego do wnętrza organizmu. Ptaki zaatakowane przez robaki łatwo

ulegają chorobom zakaźnym i źle się chowają. Wraz z kałem wydalają one dojrzałe pasożyty lub ich jaja i zakażają nimi otoczenie (wybiegi, kurniki, paszę i wodę). Ptaki zdrowe zarażają się połykając pasożyty wraz z pokarmem. Objawy robaczycy występują wtedy, gdy w jelitach znajduje się duża ilość robaków. Ptaki stają się wówczas smutne, nie mają apetytu, piora ich tracą polysk, grzebień i dzwonki bledną. Po pewnym czasie ptaki chudną, nieśność ich zmniejsza się. Czasem występuje biegunka a nawet porażenie nóg. Leczenie trzeba powierzyć lekarzowi. Nie należy samemu stosować żadnych środków, gdyż może to spowodować pogorszenie się stanu zdrowia ptaków. Każde lekarstwo przeciw robakom jest trucizną, dawki więc muszą być dokładnie określone przez lekarza. Przekroczenie dawki może spowodować zatrucie ptaka. W okresie leczenia ptaków należy szczególnie dbać o ich dobre żywienie, czystość w pomieszczeniach (usuwanie kału, mycie korytek) oraz częste odkażanie kurników gorącym roztworem sody żrącej. Najlepiej jednak jest zapobiegać powstaniu choroby poprzez częste odkażanie kurników i znajdujących się w nich przedmiotów.

ZAKAŻNY KATAR NOSA KRÓLIKÓW

Jest to choroba występująca głównie na wiosnę i w jesieni, powodująca duże straty w

hodowli królików. Zarażenie następuje wskutek przebywania w jednym pomieszczeniu sztuk zdrowych z chorymi oraz przez ściółkę, wodę i przedmioty zakażone wydzieliną z nosa sztuk chorych. W trakcie choroby z nosa wydziela się wyciek początkowo śluzowy, potem śluzowo-ropny, a w końcu ropny. Chory królik traci apetyt, kaszlą, parskają, oczy ich są zaczernione i łzawią. Wskutek swędzenia nosa królik trą go łapkami, powodując uszkodzenie skóry. Temperatura ciała dochodzi do 41 stopni. Sierść jest nastroszona, przednie łapki, piersi i głowa zabrudzone wyciekiem z nosa. Śmierć może nastąpić 3–6 dni. Przy postaci przewlekłej następuje zapalenie płuc, niekiedy mózgu, a w końcu padnięcie. Leczenie jest bezcelowe. Aby zapobiec szerzeniu się choroby, należy chore sztuki wybić. Nowo zakupione królikie należy trzymać w osobnych klatkach przez 30 dni. Jeżeli nie wystąpią żadne objawy choroby, można je wpuścić do klatki ogólnej.

ZAPALENIE JAMY USTNEJ KONIA

Jest to zapalenie błony śluzowej. Przyczyną schorzenia jest przeważnie podrażnienie nieodpowiednią paszą (zbyt twardą, zawierającą grube i ostre ždžbla słomy oraz ości

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

KRÉMOVÁ TEKVICOVÁ POLIEVKA. Rozpočet: 400 g tekvice, 300 g zemiakov, 200 g cibule, 50 g masla, 1 l vody, 150 g kyslej smotany, soľ, kôpor.

Očistenú, jadrovníka zbavenú tekvicu nakrájame na kocky. Zemiaky osúpeme, nakrájame tak ako tekvicu a dáme spolu variť do osolenej vody. Keď začne vriť, pridáme na kolieska nakrájanú cibuľu a necháme rozvaríť na kašu. Uvarenú kašovinu vlejeme do mixéra a dôkladne rozmixujeme. Do vzniknutého ešte horúceho krému pridáme umytý, nadrobno nasekaný kôpor a zjemníme maslom. Hotovú polievku podávame poliatu kyslou smotanou.

CIBUĽOVÁ NÁTIERKA. Rozpočet: 4 veľké cibule, 4 vajcia, 50 g droždia, soľ, 50 g masla, rasca, mleté čierne korenie.

Cibuľu pokrájanú nadrobno podusíme na masle, pridáme rozdrobené droždie a oprážime. Keď začne voňať, prilejeme rozmiešané vajcia, osolíme, pridáme rascu a mleté čierne korenie a necháme zhustniť. Natrieme na krajce chleba.

SALÁMOVÝ ŠALÁT. Rozpočet: 150 g mäkkej salámy, 1 kyslá uhorka, 1 cibuľa, 1

jablko, 2 rajčiaky, 2 uvarené mrkvky, 2 vajcia uvarené na tvrdzo, 1 dl majonézy, 2 lyžice sladkej smotany, soľ, mleté čierne korenie, mletá červená paprika, horčica, postrúhaný chren, pažitka, zelená petržlenová vŕňať.

Salámu, uhorku, cibuľu, mrkvu a jablko olúpeme, rajčiaky ošúpeme a všetko pokrájame na tenké prúžky. Uvarené vajcia olúpeme a polovičku jedného vajca necháme na ozdobenie. Z ostatných vajec oddelíme bielky od žltkov a posekáme ich. Všetko dobre premiešame, pridáme postrúhaný chren, okoreníme, posypeme pretretými žltkami, posekanou pažitkou a odložíme na hodinu do chladu. Potom zmes ešte raz dochutíme. Podávame ozdobené vajcom.

DALMAŤSKÉ ČUFTY. Rozpočet: 400 g bravčového mäsa, 200 g hovädzieho mäsa, 2 rožky, 1 vajce, 2 cibule, soľ, mleté čierne korenie, 1 dl oleja, 1 lyžica kečupu, 2 zelené papriky, 100 g zeleného hrášku, 1 dl sladkej smotany, 50 g masla.

Bravčové a hovädzie mäso zomelieme na mlynčeku spolu s rožkami. Do zmesi pridáme vajce a 1 cibuľu posekanú nadrobno, osolíme, okoreníme a premiešame. Zo zmesi sformujeme malé šúľance, ktoré opečieme v rozpálenom oleji do zlata a odložíme na teplé miesto. Do zvyšku horúceho oleja pridáme druhú cibuľu pokrájanú na kolieska, kečup, zelené papriky pokrájané na rezance a zelený hrášok. Všetko spolu podusíme, podľa chuti osolíme a okoreníme, pridáme opečené čufty, podusíme a dochutíme sladkou smotanou.

MÚČNIKY

ORECHOVÉ ZÁKUSKY. Rozpočet: 250 g cukru, 250 ml mlieka, 125 g masla, 500 g posekaných orechov, trochu škorice a tlčených klinčekov, 375 g rozdrobených suchárov, 375 g mýky, 5 vajec, 1 prášok do pečiva, 1 lyžička jedlej sódy, 2 lyžice brandy.

Vajcia rozšľaháme, vymiešame s maslom a cukrom. Do mlieka vsypeme orechy, klinčeky a škoricu. Jedlú sódu rozpustíme v brandy. Sucháre zmiešame s mýkou a práškom do pečiva. Všetko dobre premiešame. Plech na pečenie vymastíme a posypeme mýkou a rovnomerne naň vylejeme cesto. Pečieme v horúcej rúre asi 40 min.

Sirup: 750 g cukru, 500 ml vody povaríme a pridáme šťavu z 2 citrónov.

Ešte horúce cesto polejeme šťavou a necháme vychladnúť.

Zo svetovej kuchyne – Grécko

Z hľadiska pestrosti jedál, ich chuti a kvality, grécku kuchyňu zaraďujeme medzi najlepsie svetové kuchyne. V prvom rade jej v tom pomáha slnko, pod ktorým rastie najkvalitnejšia zelenina a ovocie. Receptúry jedál nie sú zložité. Medzi základné suroviny patrí – zelenina rôzneho druhu, jahňacia, hovädzia, menej bravčovina, ryža, zemiaky, bylinky – oregano, rasca, rozmarín, tymián. Neodmysliteľné je aj ovocie mora a ryby.

Mäso sa podáva väčšinou zomleté, opečené na grile, dusené alebo zapekané so zeleninou.

jęczmienia itp.). Zapalenie jamy ustnej powodują często zbyt ostre krawędzie zębów trzonowych, gdyż koń zatrzymuje wówczas pokarm między zębami a policzkami: pokarm ten gniye i wskutek tego drażni błonę śluzową. Niekiedy zapalenie to występuje przy ogólnych zatruciach organizmu, przy niektórych chorobach zakaźnych oraz przy chorobach żołądka i jelit. Chory koń je niechętnie, żuje powoli, a czasem przestaje żuć lub wyrzuca pokarm z pyska. Oglądając jamę ustną konia, często czuje się nieprzyjemny, gnilny odór, na obrzęklej i gorącej błonie śluzowej widoczne są zaczerwienienia a niekiedy owrzodzenia lub rany. Chorze zwierzę winien zobaczyć lekarz. Jeśli okaże się, że przyczyną choroby są zbyt ostre krawędzie zębów, to ściera się je specjalnym pilnikiem. Jamę ustną konia dobrze jest przepłukać przed i po jedzeniu fioletowo-różowym roztworem nadmanganianu potasowego (8–10 kryształków na 1 litr wody) lub roztworem wody utlenionej (1 łyżka stołowa na 1 litr wody). Poza tym należy zwierzę często poić, a karmę podawać miękką (zielonki, dobre miękkie siano) lub w postaci pójla z mąki owsianej lub otrąb pszennych. Zapobieganie polega na sprawdzaniu stanu jamy ustnej a szczególnie zębów 3–4 razy w roku.

HENRYK MĄCZKA

V gréckej kuchyni dominuje vidiecky štýl – jedno hlavné mäsité jedlo s rôznymi druhmi zeleninových šalátov, kozí a ovčí syr, olivy, víno, chlieb. Na uhasenie smádu sa používajú rovnako jogury ako víno. Dezerty a iné sladkosti sú naozaj sladké – napr. chalva. Známa je aj silná čierna káva.

MÄSOVÁ MUSAKA. Rozpočet: 1 kg mäsa, v tom rovnaký diel bravčového, teľacieho a hovädzieho, 500 g zemiakov, 1 kg baklažánov, 500 g rajčiakov, sol', mleté čierne koreniny, 1 veľká cibuľa, 2 lyžice masla, 2 lyžice múky, 1/5 l vývaru, 250 g tvrdého syra.

Mäso zomelieme, osolíme, okoreníme a dusíme na oleji s cibulou pokrájanou nadrobno. Medzitým uvaríme ošúpané zemiaky do polomäcka. Pripravíme si zápražku, zalejeme ju vývarom. Olúpané baklažány a rajčiaky pokrájame na plátky. Do vymasteného pekáča postupne ukladáme udusené mäso, zemiaky, zeleninu a všetko zalejeme omáčkou. Povrch husto posypeme postruhaným syrom a pečieme v dobre vyhriatej rúre asi 30 minút. Podávame s chlebom.

DOBRÁ RADA NAD ZLATO

Kuchynský slovníček

badián – koreniny zo semien, známe aj ako hviezdičkový aníz. Používa sa hlavne k hydine a bravčovému mäsu.

baklažán – zelenina s fialovou šupkou hruškovitého tvaru, pestuje sa v Stredomorí
baladi – egyptské citróny

PRAWNIK

CZY GOSPODARSTWO ROLNE TO DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA?

Żaden przepis nie mówi wprost, że prowadzenie gospodarstwa rolnego należy traktować jako działalność gospodarczą. Ani przepisy kodeksu postępowania cywilnego, ani ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, czy wreszcie ustawy o działalności gospodarczej z 23 grudnia 1988 r. (Dz.U. nr 41, poz. 324 z późn. zmianami) o tym nie stanowią.

Wydaje się, że istotnym kryterium kwalifikującym określona działalność do kategorii działalności gospodarczej będzie ustalenie, czy działalność jest prowadzona w celach zarobkowych. Ponadto podmiot gospodarczy jest obowiązany spełniać przewidziane prawem warunki prowadzenia działalności gospodarczej.

Kolejnym argumentem przemawiającym za tym, że prowadzenie gospodarstwa rolnego nie powinno być traktowane jako działalność gospodarcza może być również to, że podjęcie działalności gospodarczej z zastrzeżeniem przypadków wymienionych przez ustawę o działalności gospodarczej, wymaga zgłoszenia do ewidencji działalności gospodarczej, a zgodnie z wymienioną ustawą – zgłoszeniu do ewidencji nie podlega m.in. podjęcie działalności wytwarzającej w rolnictwie w zakresie produkcji roślinnej i zwierzęcej, ogrodnictwa i sadownictwa. Gdy chodzi o działalność wytwarzczą w rolnictwie, rejestracja dokonywana jest w ramach ewidencji gruntów i budynków. Wyłączenie działalności wytwarzającej w rolnictwie uzasadnione jest ponadto potrzebą stosowania specyficznych prawnych środków oddziaływania, jak i względami czysto gospodarczymi. Produkcja rolna, wykazując cechy podobne do każdej produkcji, ma także cechy swoiste, jej tylko właściwe (związanego z ziemią jako podstawowym środkiem produkcji, znacznie większe, niż przy produkcji przemysłowej).

I ostatnia sprawa, jeśli chodzi o ustawę o działalności gospodarczej. Zgodnie z art. 12 tej ustawy siedziba podmiotu gospodarczego i miejsce prowadzenia działalności gospodarczej powinny być oznaczone na zewnątrz. Oznaczenie to powinno zawierać nazwę (firmę) lub imię i nazwisko podmiotu gospodarczego oraz zwięzłe określenie rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej. Natomiast podmiot gospodarczy prowadzący działalność wytwarzającą jest zobowiązany zamieszczać na wyrobach wprowadzonych do obrotu oznaczenia zawierające m.in. nazwę lub imię i nazwisko producenta, jego adres, nazwę lub symbol wyrobu i inne.

Generalnie problem ujmując: osoba prowadząca gospodarstwo rolne tych wymogów nie musi spełniać.

Również istotne jest to, że dochody uzyskiwane z działalności gospodarczej podlegają opodatkowaniu na podstawie umowy o podatku dochodowym od osób fizycznych. A ta ustanowiona w art. 2 wyraźnie stanowi, że przepisów tej ustawy nie stosuje się do przychodów z działalności rolniczej, z wyjątkiem przychodów z działań specjalnej produkcji rolnej. Także kodeks postępowania cywilnego w art. 479² stwierdza, że podmiotami gospodarczymi są w szczególności podmioty określone w przepisach o działalności gospodarczej, jednocześnie jednak przepisów tych zgodnie z § 2 wymienionego artykułu nie stosuje się w sprawach, w których przynajmniej jedną ze stron jest indywidualny rolnik w zakresie prowadzonej przez niego działalności wytwarzającej, dotyczącej produkcji roślinnej, zwierzęcej, ogrodnictwa i sadownictwa.

PRACA W GOSPODARSTWIE ROLNYM

Czy praca w gospodarstwie rolnym (własnym) ma wpływ na zwiększenie świadczenia emerytalnego?

Stan prawny w zakresie zaliczania pracy w gospodarstwie rolnym ulegał od 1982 r. kilkakrotnym zmianom. Według obecnie obowiązujących przepisów przysługuje zwiększenie emerytury w wysokości po 1 proc. najniższej emerytury za każdy rok opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników. W celu przyznania zwiększenia należy przedłożyć w oddziale ZUS zaświadczenie z urzędu gminy potwierdzające okres opłacania składek. Osobie, która nabyła prawo do emerytury i nie poinformowała dotychczas oddziału ZUS o opłacaniu składek na ubezpieczenie społeczne rolników, przysługuje tzw. dodatkowe zwiększenie świadczenia. Zwiększenie to przyznaje się na wniosek, do którego należy dodać zaświadczenie urzędu gminy potwierdzające okres opłacania składek.

BERZOBOTNY – JEDYNY ŻYWICIEL RODZINY

Czy urząd pracy może pozbawić zasiłku po upływie roku?

Prawo do zasiłku dla bezrobotnych do czasu uzyskania propozycji odpowiedniej pracy, pracy interwencyjnej, robót publicznych itp. otrzymują m.in. ci bezrobotni, którzy mają na utrzymaniu dzieci, na które pobierają zasiłki rodzinne a ich małżonkowie są również bezrobotni i wspólnie wyczerpali już ustawowe okresy pobierania zasiłku dla bezrobotnych. Jak z powyższego wynika, przyznany w ten sposób zasiłek jest czasowo nieograniczony, tzn. można go otrzymywać tak długo, dopóki rej. urząd pracy nie przedstawi propozycji odpowiedniej pracy.

HVIEZDY O NÁS

RAK
(22.6.-22.7.)

V najbližšom čase t'a čakajú viaceré stretnutia. Niektorími nebudeš nadšený, ale budeš sa ich musieť zúčastniť. Čoskoro sa presvedčíš, že to nebol stratený čas. Rozhovory budú dôležité a teba zaujme niekto z nových známych. Doma zažiješ trochu komplikácií, ktoré nebude tak ľahko vyriešiť. Nepokúšaj sa nič riešiť násilím, lebo výsledky by neboli úmerné námahe.

LEV
(23.7.-23.8.)

Streneš sa s prejavmi priazne rôznych osôb. Niektoré budú samozrejmé, ale niektoré t'a prijemne prekvapia. Situácia bude vôbec priaznivejšia, ako si očakával. Využi to a konaj bez otáľania. Koncom mesiaca dôjde k rozhovoru, ktorý ti otvorí oči na česi správanie, o čom si doteraz nevedel. Je to dôležité, lebo sa t'a to bezprostredne týka.

PANNA
(24.8.-23.9.)

Mal by si sa konečne ozvatiť niekomu, kto už dlhší čas čaká na správu o tebe. Odkladanie sa nevypláca, v budúcnosti ti môže spôsobiť neprijemnosti, čo by tvojim záležitosťiam určite neprospelo. Všimaj si aj zdanlivé maličkosti, každú novú situáciu a záležitosť sa snaž riešiť taktne a bez rozčúľovania.

VÁHY
(24.9.-23.10.)

Daj si pozor na istý problém, ktorý sa objaví náhle a neočakávane. Nemôžeš sa veľmi ponáhlať, radšej počkaj, až budeš schopný vidieť situáciu z odstupu. V opačnom prípade môžeš urobiť chybu. Porážka by pre teba znamenala stratu sebadôvery. S troškou rozvahy sa jej môžeš vyhnúť.

ŠKORPIÓN
(24.10.-22.11.)

Nový mesiac prinesie nové ovzdušie a nové plány. Bude prevládať spokojnosť a dobrá nálada, ale to ešte neznamená, že sa všetko bude rozvíjať hladko a bez prekážok. Na každý problém však nájdeš dobrý spôsob. Síce nepodarí sa ti vyhnúť sa značným neočakávaným výdavkom, ale aj tvoje príjmy sa zanedlho zväčšia a bilancia sa vyrovňa.

STRELEC
(23.11.-21.12.)

Nadchádzajúci mesiac bude pre teba zaujímavý, čaká t'a mnoho noviniek. V niektorých záležostach sa budeš musieť sám rozhodnúť, ale najskôr si všetko dobre rozmysli. Čiasi rada sa ukáže byť lepšia, ako si očakával. Nejaká nová osoba v tvojom okolí ti venuje veľkú pozornosť.

KOZOROŽEC
(22.12.-20.1.)

V najbližšom čase sa ti naskytne mnoho nových príležitostí. Už zanedlho nastane priaznivý obrat vo viacerých tvojich záležostach. Počítaj však s tým, že sa môžu vyskytnúť okolnosti, ktoré budú pre teba osobne veľmi dôležité. Koncom týždňa dostaneš správu, ktorá t'a nielen poteší, ale aj veľmi prekvapí.

VODNÁR
(21.1.-18.2.)

Bude sa ti zdať, že sa v poslednom čase zosypalo na teba príliš veľa rôznych ťažkostí, problémov a úloh, s ktorými si nevieš poradiť. Neber si to príliš k srdcu, zanedlho uvidíš, že sa situácia začne vyvíjať podľa tvojho želania a zbytočne si robíš starosti.

RYBY
(19.2.-20.3.)

Tento mesiac bude pre teba veľmi ťažký a komplikovaný, ale dosiahnuté výsledky budú znamenité. Podarí sa ti vyriešiť skoro všetko, aj to, čo sa ti v prvom momente zdalo nemožné. Stretnutie s osobou, ktorú si dávno nevidel, ti zlepší náladu a prinesie nové perspektívy.

BARAN
(21.3.-20.4.)

Čaká t'a priemerný mesiac, radosti a starosti sa budú striedať. Jednu vec vyriešiš, ale druhá sa zastaví v mŕtvom bode. Podobná bude aj tvoja nálada – od nadšenia po čierne myšlienky. Ked' sa ti podarí pokojne prečkať všetky zmeny, väčšina problémov sa sama vyjasní k tvojej spokojnosti.

BÝK
(21.4.-20.5.)

Niekto z tvojich blízkych ti v najbližšom období pripraví milé prekvapenie. Snaž sa to priať s uznaním a vdľačnosťou, ved' ostatne dobré slovo nič nestojí a priateľov si treba vážiť. Môžeš očakávať, že najbližší mesiac bude pre teba mimoriadne vydarený, nielen v osobnom živote, ale aj v práci dosiahneš dobré výsledky.

BLÍŽENCI
(21.5.-21.6.)

Práca a úsilie, ktoré v poslednom čase vynakladáš na riešenie aktuálnych problémov, sa ešte neskončí. Aj neskôr si ešte budú vyžadovať veľa tvojho času a pozornosti. Aj keď ti to veľmi nevyhovuje, bud' trpezlivý. Ved' nenadarmo sa hovorí, že trpezlivosť ruže prináša.

NÁŠ TEST

Ako pristupujete k ľudom?

1. Robíte veľký rozdiel medzi oblečením do práce a na voľný čas?
a) Ani nie – 0 b.; b) Áno, samozrejme – 4 b.; c) Zariadim sa podľa toho, čo nosia ostatní – 2 b.

2. Chcete niekomu povedať niečo dôverné. Použili by ste na to telefón?

a) Iste, prečo nie? – 0.; b) Nie, poviem mu to osobne – 4; c) Len v krajinom prípade – 2.

3. Ktorá z nasledujúcich situácií je pre vás typickejšia?

a) Máme dáždnik, ale neprší – 4; b) Nemáme dáždnik a leje ako z krhly – 1.

4. Objednali ste si taxík. Kam si sadnete?

a) Dopredu k vodičovi – 0; b) Dozadu – 4; c) Ako kedy – 2.

5. Usporiadate party pre väčší počet ľudí. Ako to vyzerá na konci večierka?

a) Zvyšilo veľa jedla a nápojov – 0; b) Každý sa dosýta najedol a napil – 2; c) Občerstvenie pre hostí akurát vystačilo – 4.

6. Nieko napína vašu trpezlivosť. Za ako dlho sa dáte vyprovokovať?

a) Žiaľ, veľmi rýchlo – 0; b) Máme veľa trpezlivosti – 4; c) Záleží na mojej nálade – 2.

7. Nieko vám zopakuje klebetu o vás. Čo poviete?

a) Čo nepoviete? – 4; b) Čo si o tom myslíte vy? – 2; c) Musíte to opakovat? – 0.

- Prečo dnes nepracuješ? - pýta sa murársky majster robotník.
- Po včerajšej pijatike sa mi trasú ruky.
- Môžeš teda preosievať piesok.

* * * *

- Po vyskúšaní asi dvadsiatich klobúkov sa kupujúca obráti na predavačku:
- Vezmem si tento. Koľko platiť?
  - Nič, pani, prišli ste v ňom.

* * * *

Učiteľ sa pýta žiaka:

- Povedz mi, prečo je Mesiac taký bledý?
- Prosím, lebo ustavične sa túla po nociach.

* * * *

Pohádajú sa dva pijani:

- Nenávidím ťa ako pohár zlomeného vína!
- A ja teba ešte viac! Ako... ako prázdný pohár!

* * * *

- Tvoja žena sa mi veľmi páči.
- Mne by sa tiež páčila, keby bola tvojou ženou.

* * * *

Na skúške sa profesor pýta študenta:

- Ako sa voláte?
- Viktor Smely.
- Dobre. Ale prečo sa smejetе?
- Lebo som rád, že som správne odpovedal na vašu prvú otázku!

- Zákazník sa stára o holičovi:
- Už dvakrát mi ukradli auto, keď som došiel k vám dať sa oholiť. Čo mám robiť?
  - Nechajte si narásť bradu!

* * * *

- Opilec spadne z bicykla a hned sa okolo neho zbehne húf zvedavcov. Príde policajt:
- Čo sa stalo?
  - Neviem, - odpovedá opitý cyklista, - ja som prišiel len teraz!

* * * *

Pasažier vychádza z taxíka a pýta sa:

- Koľko stojí táto jazda?
- Sto korún.
- Tu máte päťdesiat.
- A zvyšok? - pýta sa taxikár.
- Hádam nebudem platiť aj za vás?!

VÝSLEDOK

DO 8 BODOV: Veľmi sa nestaráte o ostatných. Snažíte sa byť taký(á), aký(á) ste. Nevymýšľate si na ľudí nijakú taktiku, lebo nechcete s nikým manipulovať. Žiaľ, zvyčajne si nevšimnete, keď s vami manipulujú tí, čo sa v tom vyznajú. Naša rada: Neposudzujte ľudí podľa seba, ale snažte sa ich pochopiť. Ľovek žije s rozličnými ľuďmi, a ak chcete s nimi dobre vychádzať, musíte k nim voliť rozdielny prístup.

10 AŽ 18 BODOV: Vychádzate s ľuďmi dobre. Ale len s tými, s ktorími si rozumiete. Iné je to s ľuďmi, s ktorími nemáte veľa spoločného. Aj tých sice dokážete odhadnúť, ale neviete si ich získať. Naša rada: Pri styku s ľuďmi nevystáčte len s racionalnými argumentami. Často zavážia aj city a zdánlive iracionálny prístup. Ak to budete mať na pamäti, istotne si získate aj tých, ktorí sú vám nesympatickí.

VIAC AKO 18 BODOV: Dobre vychádzate s najrozličnejšími ľuďmi, pretože viete, ako k nim pristupovať. Vďaka čaru osobnosti a schopnosti vciť sa do druhého viete dať každému najavo, že ho rešpektujete. Naša rada: Zachovajte si natrvalo takýto prístup. Určite sa to vyplatí.

MENO VEŠTÍ

IRENA – náladové, panovačné, despotické a neústupné meno.

Žena s týmto menom je obyčajne vysoká a štíhla blondínka so svetlomodrými alebo šedými veľkými očami, rovným, nenápadným nosom a hnedou plet'ou. Pekne urastená má silné, mäsité pery, okrúhlú tvár a štíle nohy. Kto si ju všimne, zbadá v jej očiach trochu začudovaný, spýtavý a nedôverčivý pohľad. Od malička má hodne komplexov, býva náladová a unariekaná. Nič sa jej nepáči a má za zlé rodičom, že je nie tak pekná a nadaná ako jej starší brat (alebo sestra), ktorý je veľmi driečny a mimoriadne inteligentný.

Irena je veľmi ambiciozna, túži po sláve a uznaní, a keďže to málokedy dosiahne – veľmi trpí, je zlá a nezriedka sa mstí na iných. V škole sa učí priemerne, často žaluje na spolužiakov a o učiteľoch si myslí, že sú nespravodliví. Rozhodne nemá nadanie pre prírodné vedy, ba ani pre cudzie jazyky. Neznáša domáce práce, ako napr. varenie, upratovanie či pranie. Keď sa tomu nemôže vyhnúť a musí niečo urobiť – robí to veľmi pomaly a nešikovne, čím vždy nahnevá pracovitú matku, ktorá je veľmi dobrá gádziná (otec je dobrý, pokojný a pracovitý človek, ktorý občas trpí na žalúdočné choroby).

Pre svoju povahu a panovačnosť má Irena pomerne málo priateľiek a priateľov. Preto tiež dosť neskoro si nájde chlapca, aj to nezriedka len nakrátko. Len málokedy dokáže uznať niečiu autoritu a podriadiť sa. Rada sa pekne a moderne oblieka. V jedle je prieberčívá a neustále sa podrobuje odtučňovacím kúram. S menšími problémami končí gymnázium a len málokedy študuje na vysokej škole. Keď sa jej podarí získať odborné vzdelanie, nachádza len priemerné zamestnanie. Vydáva sa dosť neskoro, niekedy jej hrozí staropanenstvo. Keď sa vydá, manžel a neskôr aj deti sa jej musia podriadiť. Bez akýchkoľvek pochybností uplatňuje nad nimi svoju panovačnú povahu. Nemá rada psov a ani mačky. Zvieratá to cítia a odplácajú jej túto nelásku. Je zaujímavé, že Irena máva často vysoký, neprirozený, akoby plačlivý hlas. Túži po bohatstve, ale táto túžba sa jej nie vždy splní. Keď áno, odzrkadluje sa to v jej správaní. Niekedy trpí na neurózy a srdcové nemoci. (jš)

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára. Ved' je to iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívali:

Jarabice vidieť letieť – buduje vzdušné zámky; strieľať – budeš zaskočený; jest’ – strata peňazí; kŕdel’ vidieť – zdanlivé šťastie.

Kamzík – bud’ opatrný, hrozí ti podvod.

Kaktus – zlé, neporiadne ošetroenie ti prinesie škodu.

Koleno, zranené – zhorenie pomerov; kľačať na ľom – potrebuješ viac pokory; pekné a zdravé – šťastné obchody.

Kominár – šťastie (v rodine, práci, podnikaní a pod.).

Koncert – zažiješ mnoho radosti.

Kosa – všetko ti pôjde ľahko; kosiť ľhou – nebudeš chudobný.

Korenie – nepríjemnosti; jest’ ho – niekto ti závidí.

Korene stromu – zlá žena, zlý vplyv; potknúť sa na nich – hrozí ti nebezpečenstvo.

Koriency jest’ – kvitnúce šťastie; vyhrabávať – veľký finančný zisk.

Krb, variať na ľom – budeš mať vlastnú domácnosť; hasiť na ľom oheň – môžeš sa tajne zamilovať; vidieť horiet’ – očakávaj dobré miesto.

Krúpy vidieť padáť – prechodné nebezpečenstvo; počuť ich udierať do obloka – hádka v domácnosti.

Kružidlo – budeš vždy bývať na tom istom mieste.

Kufor vidieť – zlá správa; balíť – čaká ťa cesta.

Kotol – budú ťa radi prijímať.

Kotvu vidieť – cestovanie, ktoré ti nie je po vôle; hádzať – koniec ťažkostí, tvoje nádeje sa splnia.

Kvasnice – očakávaj dobré výsledky v práci.

Kýchať – dobré zdravie.

Lebka – pred tebou veľké, ale dobré zmeny.

Liečivý prameň – šťastná cesta.

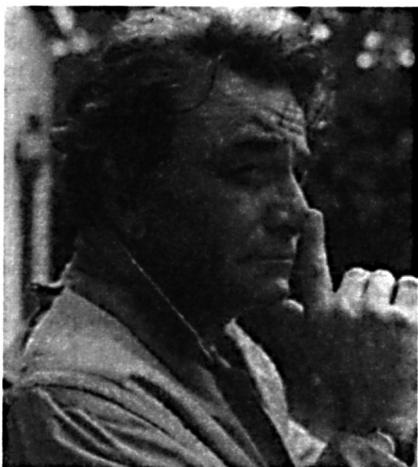
Lietat’ s pomocou krídel – šťastie; k nebesám – budeš cestovať.

Lesk – zlá príhoda.

Lekárnik – dostaneš sa do zlej spoločnosti.

PETER FALK, nezabudnuteľný televízny poručík Columbo si na obrazovke vždy dokonale poradil s čiernym charakterom. V osobnom živote je to však horšie – najmä s najbližšími ženami. Všetky sa proti nemu sprisahali a znepríjemňujú mu život.

Prvá manželka Alice Mayová, s ktorou sa oženil v r. 1971, ho po piatich rokoch opustila s výčitkou, že veľmi málo času venuje rodine. Druhá manželka – o dvadsať rokov mladšia Shera Daneseová – je chorobne žiarlivá. Neustále sleduje nešťastného Falka a nedá mu pokoj ani pri nakrúcaní filmov. Odpočíva jeho súkromný telefón, otvára listy adresované na jeho meno a ostražitým pohľadom hodnotí ženské akty, ktoré Falk maľuje vo svojej pracovni.

Starosti mu robí aj adoptovaná dcéra Catherine. V roku 1992 ho predvolali na súd, kde ho obvinila, že ju dostatočne finančne nepodporuje, aby mohla pokračovať v štúdiu kriminalógie. Falk tvrdil, že Catherine je už natol'ko vyspelá, že sa počas štúdia môže o seba postarať. Ale aj napriek tomu proces prehral.

Ako keby toho bolo málo: Falk má problémy aj so svojou starou matkou. Dáma v pokročilom veku sa zaúbila do akéhosi muža, mladšieho o celých tridsať rokov, z ktorého sa vykľul obyčajný sobášny podvodník, poľujúci na peniaze bohatých dám. V rodine vybuchol škandál a hoci sa Peter snažil vyhovoriť pani Madeline nevhodnú idylu – nepochodil. Niet

sa čo čudovať tvrdenu Petera Falka, že všetky ženy mu stážajú a ruinujú život. Zostalo mu len maľovanie, králiky, ktoré chová vo svojej záhrade a film. Na fotografii: Peter Falk

* * *

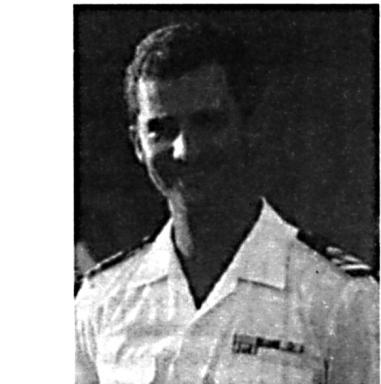
NAJLEPŠOU PARTIOM V EURÓPE je španielsky princ Felipe. Je vyšportovaný, pekný, pritom inteligentný a rozhodne prevyšuje všetkých „princov na vydaj“ – teda slobodných, ku ktorým patria anglický Edward, belgický Philippe, alebo Albert z Monaca. Veľa dievčenských sŕdc sa rozbúcha pri pohľade na Felipa, ale ako nástupca trónu sa môže oženiť iba s princeznou.

Americký týždenník uznal 26-ročného princa – popri Tomovi Cruiseovi – za najpríťažlivejšieho. Felipe je 196 cm vysoký, trénuje judo, hrá futbal a na lyžiach jazdí rovnako dobre, ako na koni. Je majstrom Španielska v navigácii a zúčastnil sa dokonca aj na olympiáde v Barcelone. Skončil právo a politické vedy na Madridskej univerzite, potom študoval v Kanade a v súčasnosti si dopĺňa vzdelanie v Amerike na univerzite v Georgetowne. Našiel si čas aj na získanie dôstojníckych hodností v pechote a v námorných a vzdušných jednotkách. Už päť rokov sa jeho meno spája s peknou Isabel Sartoriusovou, dcérrou markíza de Marino. 78 percent Španielov ju považuje za ideálnu manželku pre Felipa. Ale Isabel, ktorá

Felipa. Uvedomuje si, že by sa stretol s pnekážkami, pretože podľa zákona z r. 1776, musí manželka španielskeho kráľa pochádzať taktiež z kráľovského rodu. „Veľmi by som chcel vyhovieť požiadavkám spojeným s mojou osobou, ale sťažuje mi to obraz dokonalého princa...“ – povedal nedávno Felipe. Na fotografii: princ Felipe

* * *

MEDZI NAJVÄČSIE HVIEZDY francúzskej populárnej hudby patrí aj 7-ročný Jordy. Hoci je z nich najmenší, za peniaze, ktoré získal z predaja miliónov svojich platní, kúpil sa sám a svojim rodičom 30-hektárový majetok v Buy-sur-Damville v Normandsku. Pre malého speváka je život na farme plnej zvierat najväčším šťastím. Je tu veľa druhov miniatúrnych rás, ako koníky „toyhorse“, malá kravička z Indie, zakrpatené ovce a barany a pre zmenu gigantické králiky. Jordyho miláčikom je osol Gariel, v úplne normálnej veľkosti.

pracuje ako novinárka v El Mundo nie je v poslednom čase akosi ochotná vydáť sa za

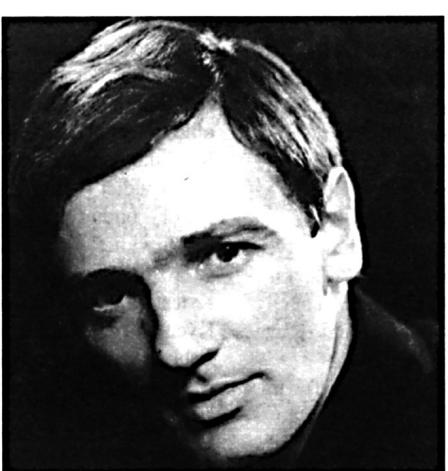
Jordyho otec tu chce vytvoriť vzorné gazdovstvo, aké si pamätá ešte z čias svojho detstva. O peniaze sa nemusí báť, synov najnovší hit Povedz Tino, prekonáva všetky rekordy úspešnosti a zisku. Jordyho rodina sa rozhodla, že už od jari budú môcť farmu navštěvovať aj iné deti. Malí žiaci so svojimi učiteľkami tu budú tráviť týždenné školy v prírode. Ich sprievodcom bude Jordy, ktorý tu pozná každý kútik, ako aj rodokmene všetkých zvierat. Na fotografii: Jordy

* * *

FENKA RASY LABRADOR, ktorej majiteľom je Goran Westerlunda zo švédskeho mestečka Solleftea, už päť rokov roznáša predplatiteľom noviny. Sara, tak sa pes volá, každé ráno bez problémov navlačuje niekoľko kilogramov novín a presne vie, pri ktorých dverách, čo nechať. Doteraz sa ešte nepomýlia.

* * *

NAJORIGINALNEJŠÍM SOBÁŠOM posledných čias sa stal sobáš dvoch cirkusových akrobátov z Madridu. 26-ročný Angel Papadopoulo a 20-ročná Ester Lunová svoje áno povedali pri cvičení na trapézach. Nevesta v bielych svadobných šatách sa vznášala vo vzduchu, pracovník matriky stál na aréne a svedkami sobáša bolo 400 divákov, ktorí sedeli v hľadisku cirkusu.

Naša fotohádanka

Dnes v našej fotohádanke predstavujeme známeho poľského divadelného a filmového herca. Každý ľahko uhádne o koho ide keď povieme, že hral hlavnú úlohu vo filme Brezový háj (Brzezina) a v súčasnosti viedie populárny televízny program Familiáda. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebujueme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 4/95 sme uviedli fotografii herca Marka Perepeczku. Knihy vyžrebovali: Pavol a Rafal Andrášákovci z Chyžného, Bogdan Kovalčík z Krempáčov, Bernadetta

Z Novej Belej

Z Vyšných Lápuš

Z Malej Lipnice

Z Harkabuza

Z Kacvína, Novej Belej a Krempách v Martine

Z Krakova

KRAJANSKÉ DETI

Foto: V. Juchniewiczová, J. Pivovarčík, E. Mišinec

Zelené skalky - spišská prírodná rezervácia v okolí Falštína. Foto: B.Klimkiewiczová

**DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW WYKONUJE:
jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości w formatach A-2 i B3
(prospekty, etykiety, akcydensy, ulotki, książki itp.)**

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE: Biuro Zarządu Głównego TSP, 31–150 Kraków,
ul. św. Filipa 7/4, tel./fax 34–11–27,

nr konta: BDK w Lublinie II O/Kraków 333401 - 2017 - 132

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW poleca do nabycia następujące
publikacje:

* Almanach Słowacy w Polsce (rocznik), Kraków 1993	3,00 zł
* J. Ciągwa, J. Szpernoga, Słowacy w Powstaniu Warszawskim, Kraków 1994	2,50 zł
* Zbigniew Tobjański, Czesi w Polsce, Kraków 1994	5,00 zł